

LATVIJAS - IGAUNIJAS BIEDRĪBAS MĒNEŠRAKSTS LĀTI - EESTI ÜHINGU KUUKIRI

3/4. num.

1936. g. novembrī

4. gads

Tallinna Linna
Keskraamatukogu

Igaunijas ārlietu ministrs
Dr. F. Akels.
Eesti välisministrs
Dr. F. Akel.

Latvijas ārlietu ministrs
V. Munters.
Lāti välisministrs
V. Munter.

Lietuvas ārlietu ministrs
S. Lozoraitis.
Leedu välisministrs
S. Losoraitis.

P. Reinhards

P. Reinhardt

Baltijas valstu sadarbības sasniegums Balti riikide koostöös saavutusi

Latvija—Tautu Savienības Padomes loceklis

No š. g. 21. septembra līdz 10. oktobrim Ženēvā noturētā Tautu Savienības pilnsapulcē, kuŗas dienas kārtībā bija paredzēta arī to Tautu Savienības Padomes locekļu pārvēlēšana, kuŗu pilnvaru laiks bija notečējis, starp citu pieņemts lēmums paplašināt periodiski pārvēlamo Padomes locekļu skaitu no 9 uz 11.

Piešķirot ar šo savu lēmumu līdzrunāšanas un līdzlēmšanas tiesības Padomē lielākam Tautu Savienībā ietilpstošo valstu grupu skaitam nekā līdz šim, Tautu Sa-

Lāti - Rahvasteliidu Nōukogu liige

Kāesoleva aasta 21. septembris kuni 10. oktobrini Genfis peetud Rahvasteliidu tāiskogu istungjārgul, kus pāevakorras oli ettenāhtud ka nende Rahvasteliidu Nōukogu liikmete ūmbervalimine, kelle volituste aeg on tāis, muuseas vōeti vastu ka otsus suurendada periodilisel ūmbervalitavate liikmete arvu ūheksalt ūheteistkümnele.

Omistades selle oma otsusega Nōukogus kaasarāākimise-ja otsustamise ūiguse suu-remale Rahvasteliitu kuuluvate rūhmade

vienība rēķinājusies ar to apstākli, ka pie līdzšinējā Tautu Savienības sēdekļu sadalījuma, vairākām Eiropas valstīm — Austrijai, Albānijai, Bulgārijai, Grieķijai, Igaunijai, Latvijai, Lietuvai un Ungārijai — bija ņemta iespēja kļūt ievēlētām Padomē aiz tā iemesla, ka tās neietilpst nevienā no tiem valstu nogrupējumiem, kuŗu starpā Padomes nepermanentie sēdekļi sadalīti.

Minēto valstu starpā Latvija, Lietuva un Igaunija ir nevien ģeopolitiski vissaistītākā grupa, bet, pēc 1934. gada 12. septembrī viņu starpā noslēgtā saprašanās un sadarbības līguma, arī formāla antante, kas pamatojas nevien uz etnografisku, politisku un saimniecisku interešu saskaņu, bet arī uz gadusimteniem vecu vēsturisku likteņu kopību.

Šos apstākļus vērā ņemot, ir viegli saprotams, ka taisni šai Eiropas ziemeļaustrumu daļā, kad pienāca piemērotais laiks, pacēlās balsis, kas prasīja arī Baltijas valstīm tiesību līdzlemt tur, kur gandrīz visām pārejām valstīm ir bijusi iespēja to darīt tieši vai netieši. Šī latvju, lietuvju un igauņu tautu vēlēšanās atrada konkrētu izpausmes veidu šī gada maijā Rēvelē noturētā triju Baltijas valstu ārlietu ministru konferencē, kur pieņemts lēmums virzīt Latviju — šīs antantes centrā ģeografiskā ziņā stāvošo valsti — par kandidātu uz Tautu Savienības Padomes sēdekli.

Ar gandarījumu ir jāatzīmē, ka visu triju Baltijas valstu diplomātisko pārstāvju pūles šai virzienā bija atradušas dzirdīgas ausis pie pārejām Tautu Savienībā ietilpstošu valstu valdībām. Mūsu galvenais argūments, ar kuŗu mēs varējām aizstāvēt savas tiesības kandidēt uz Padomi, bija mūsu līdzšinējā politika. Latvija, tāpat kā Igaunija un Lietuva, kopš savas valsts nodibināšanas dienas arvienu ir stāvējusi par Tautu Savienības pamatos liktiem principiem: mieru un tiesiskumu visu valstu savstarpējās attiecībās un kolektīvo drošību kā miera augstāko ķīlu. No šiem principiem Baltijas valstis savos centienos nekad nav atkāpušās, izveidojamās tādā kārtā par no visiem atzītu, ievērojamu miera faktoru pie Baltijas jūras. Vislabāk šī atzinuma ilustrāciju dod tas apstāk-

hulgale kui senini, Rahvasteliit on arvestanud asjaolu, et senise Rahvasteliidu koh-tade jaotusel, mitmelt Euroopa riigilt — Austrialt, Albaanialt, Bulgaarialt, Kreekalt, Eestilt, Lätilt, Leedult ja Ungariilt — oli võetud võimalus saada valitud Nõukogusse, seepärast, et nendest ükski ei kuulu riikide rühmitusse, kelle vahel on ära jaotatud Nõukogu kohad, mis pole per-manentsed.

Mainitud riikide keskel Läti, Eesti ja Leedu on mitte ainult geopolitiliselt kõige seotum rühm, vaid, pärast 1934. aasta 12. septembril nende vahel sõlmitud arusaamise ja koostöö lepingut, ka formaalne antante, mis tugineb mitte ainult etnograafiliste, poliitiliste ja majanduslikkude huvide kooskõlale, vaid ka aastasadu kestnud ajaloolise saatuse ühtlusele.

Arvestades neid asjaolusid, saame ker-gesti aru, et just selles põhjapoolses Ida-Euroopa osas, kui tuli kätte õige aeg, tulid kuuldavale hääled, mis nõudsid ka Balti riikidele õigust rääkida kaasa sääļ, kus peaaegu kõikidel teistel riikidel on olnud võimalus seda teha koos teistega, või vahenditult. See läti, leedu ja eesti rahva soov leidis konkreetse väljenduse käesoleval aastal Tallinnas peetud kolme Balti riigi välisministrite konverentsil, kus võeti vastu otsus esitada Läti — geograafilises mõttes antante keskkohas asuv riik — kandidaadiks Rahvasteliidu Nõukogu kohale.

Hea meelega peab tähendama, et kõigi kolme Balti riigi diplomaatiliste esindajate vaev ses suhtes võeti arvesse teiste Rahvasteliitu kuuluvate riikide valitsuste poolt. Meie peamiseks argumendiks, millega võisime kaitsta oma õigust kandideerida Nõukogusse, oli meie senine poliitika. Läti, niisamuti nagu Eesti ja Leedugi, alates oma riigi rajamise päevilt on seisnud alati Rahvasteliidu põhimõtete eest: rahu ja õigust kõikide riikide vastastikuseis suhetes ja kollektiivset julgeolekut kui rahu ülimate panti. Neist printsiipidest Balti riigid oma püüdeis pole kunagi taganenud, kujunedes niiviisi kõikide poolt tunnustatuks, tähtsaks rahuteguriks Balti mere rannikul. Kõige paremaks illustratsiooniks sellele tunnustusele on asjaolu, et hääleta-

lis, ka balsošanā par Latvijas kandidātūru no 52 klātesošo valstu pārstāvjiem 49 bija nodevuši savas balsis par Latviju, apzinādamies, ka ar to viņi ievēlējuši Padomē lai gan jaunu locekli, kas tur vēl līdz šim nekad nav darbojies, bet kuŗa Tautu Savienības garā virzītie politiskie centieni arvienu visiem ir bijuši skaidri saskatāmi un novērtējami.

Ja ņem vērā, ka pēc pastāvošās Tautu Savienības iekārtas visi svarīgie lēmumi Padomē jāpieņem vienbalsīgi, kļūst nojaušams tās atbildības apjoms, kādu Latvija līdz ar savu ieiešanu Padomē ir uzņēmusies. Tomēr šī atbildība ir viegli panesama, ja talkā nāk apņemšanās uz priekšu tikpat vērīgi kā līdz šim censties novērst it sevišķi visu to, kas mūsu Eiropas daļā varētu radīt kādu politisku sasprindzinājumu. Apzinādamās svarīgo uzdevumu, kāds tai tagad piekrīt, Latvija ar palāvību cer kā uz savas sabiedrotās Igaunijas tā arī uz Baltijas antantes trešā locekļa Lietuvas un arī uz ikvienas miera centienos līdzjošās tautas atbalstu, būdama pārliecināta, ka tad viņa savu balsi ar sekmēm varēs pacelt ikreiz, kad radīsies vajadzība pēc jebkuŗu varbūtēju pretešķību izlīdzināšanas vispārējā miera labā.

Sadarbībā Baltijas valstis ir guvušas līdzšinējos panākumus. Šie panākumi norāda, kādā virzienā jādarbojas uz priekšu, lai šo valstu svars starptautiskā politikā arvienu pieaugtu.

misel 52 juuresolevate riikide esindajast 49 andsid hääle Lāti kandidatuuri poolt, teades, et kuigi nad sellega on küll valinud Nõukogusse uue liikme, kes senini seal veel kunagi pole töötanud, kuid kelle Rahvasteliidu vaimus suunatud poliitilised püüded alati on kõigile olnud selgesti nähtavad ja hinnatavad.

Kui arvestada seda, et kehtiva Rahvasteliidu korra järele kõik tähtsad otsused peavad saama Nõukogus vastu võetud ühel häälel, selgub see vastutuse suurus, mis on lasunud Lätile tema minemisega Nõukokku. Ometi see vastutus on kergesti talutatav, kui tuleb appi kindel tahe edaspidigi sama tähelepanelikult nagu senini püüda pidurdada eriti kõike seda, mis meie Euroopa osas võiks tekitada poliitilist pingulolekut. Teades tähtsat osa, mis temal lasub, Lāti usaldusega loodab nii oma liitlase Eesti, kui ka Balti antante kolmanda liikme Leedu ja ka iga rahuasteis kaasaskäija rahva toetusele, olles usus, et siis tema võib alati tulemusrikkalt tõsta oma häält, kui tekib vajadus ükskõik missuguste võimalikkude vastolude tasandamiseks üldise rahu kasuks.

Koostöös Balti riigid on jõudnud seniste saavutusteni. Need saavutused näitavad, millises suunas edaspidi peame töötama, et nende riikide kaal rahvusvahelises poliitikas alatasa kasvaks.

O. Nonācs

O. Nonats

Pārdomas par tautu tuvināšanas kongresiem Mõtteid rahvaste lähendamise kongressidest

Latvijas vēsturiskajā 1934. gadā nodibinājās Baltijas tautu sadarbības birojs. Šis gads mums iezīmēja novirzīšanos no mirušā punkta visās nozarēs, tā saimnieciskā un kultūrālā, kā arī politiskā dzīvē. Arī starptautisko attiecību laukā. Taču šī paša Latvijai tik vēsturiskā 1934. gada 12. septembrī Ženēvā parakstīja Baltijas antantes nolīgumu, tā tad spēra pirmo

Lätile ajaloolisel 1934. aastal sai oma alguse Balti rahvaste koostöbüroo. See aasta tähistus meil väljanihkumisega sunnud punktist kõigil aladel, nii majanduse ja kultuuri, kui ka poliitilises elus. Ka rahvusvaheliste suhete väljal. Ometi sama, Lätile nii ajaloolise, 1934. aasta 12. septembril kirjutati Genfis alla Balti antante kokkulepe, nii siis astuti esimene

reālo soli mūsu attiecību gala mērķa — Baltijas ūnijas virzienā.

Bet politiskā antante pati par sevi ir tikai savstarpēju attiecību rāmis — saturs viņā jāieliek visu antantes valstu sabiedrības — ne tikai sabiedrības, bet visu antantes tautu sadarbībai. Nevar būt ne mazāko šaubu, ka šī tautu sadarbība, viņu neatlaidīgi vedot vienā noteiktā virzienā un viņu aktivizējot, oficiālai diplomātijai ir vislabākā ceļa sagatavotāja.

Šīs sadarbības aktivizēšanā liela loma piekrit augšā minētā sadarbības biroja rīkojamiem ikgadējiem tautu tuvināšanas kongresiem. Ja šī loma šimbrīžam vēl veicas pagrūti, tad pie darba darītāju neatlaidības viņa aizvien vairāk izveidosies un kļūs visiem acīmredzama un pārlicenoša.

Tautu tuvināšanas kongresiem nav nekā kopēja ar citkārtējiem partiju laikmeta kongresiem, kuŗu nolūks parasti bija — demonstrācija šādu vai tādu prasību vārdā. Tautu tuvināšanas kongresiem neviena priekšā ne par ko nav jādemonstrē. Viņu galvenais saturs ir tīri idejisko vērtību plāksnē un orientāciju saskaņošanā, bet praktisko attiecību laukā tādu jautājumu savstarpējā kārtošānā, kuŗi allaž un visos laikos ir bijuši un būs ne valdības, bet pašas sabiedrības lieta.

Ideju veidošanā starptautiskā forumā dzīvais vārds ir galvenā lieta — tas kausē vienaldzības ledu un rūda kopdarbības gribu. Bet te nonākam pie vārgākā punkta mūsu tuvināšanas kongresu praksē — pie sarunu, resp. pie darīšanu vešanas valodas.

Ir iepriecinoša parādība, ka tuvināšanas kongresos aizvien lielāku dalību sāk ņemt mūsu jaunatne, tā studējošā, kā ārpuskolas. Tā ir zīme, ka jaunatne saprot lielo, svarīgo uzdevumu, kas gulsies uz viņas pleciem nākotnē visu tautu vitālās kopinteresēs. Bet šī pati parādība arī skaidri norāda, ka starptautiskajos tuvināšanas kongresos nav lietojama ne vācu, ne krievu valoda, kuŗas gan vecajai paaudzei būtu parocīgākas, bet kuŗas mūsu jaunatne vairs nepārvalda tādā mērā, lai kongresa gaitai varētu pilnīgi sekot un viņā iejusties, un nacionālpolitiskās audzi-

reāalne samn meie vahekordade lõppeemärgi Balti uunia suunas.

Kuid poliitiline antante iseeneseset on vaid omavaheliste suhete raamistik — sisu sellele peab andma kõikide antante riikide seltskonna — mitte ainult seltskonna, vaid kõikide antante rahvaste koostöö. Ei saa olla vähimatki kahtlust, et see rahvaste koostöö, kui teda püsivalt juhitakse teatud kindlas suunas ja aktivistatakse, on parimaks tee tasandajaks ametlikule diplomaatiale.

Selle koostöö aktivistamise suurt osa etendavad ülalmainit koostöobüroo korraldatavad igaaastased lähendamise kongressid. Kui nende osa ajutiselt veel edeneb raskevõitu, siis töö tegijate kiindumusega asjasse see areneb üha rohkem ja muutub kõigile silmnähtavaks ja veenvaks.

Rahvaste lähendamise kongressidel pole midagi ühist möödunud parteide ajastu kongressidega, millede eesmärk tavaliselt oli demonstratsioon mõningate nõudmiste nimel. Rahvaste lähendamise kongressidel pole kellegi ees midagi demonstreerida. Nende peamine sisu seisab puht ideeliste väärtuste pinnal ja orientatsioonide koostõkestamises, ning praktiliste suhete alal selliste küsimuste omavaheline korrastamine, mis alatasa ja alati on olnud ja on mitte valitsuse, vaid seltskonna enda asjaks.

Ideede kujundamise rahvusvahelisel forumil on peatähtsus elaval sõnal — see sulatab ükskõiksuse jää ning karastab koostöö tahet. Kuid siin olemegi jõudnud hellaima punktini meie koostöö kongresside praktikas — kõnekeele resp. asjaajamise keele juurde.

Rõõmustav on nähe, et lähendamise kongressides üha suuremat osa hakkab etendama meie noorsugu, nii õppiv-kui ka väljaspoolkooli noorsugu. See on märkiks, et noorsugu saab aru suurest, tähtsast ülesandest, mis tulevikus lasub tema õlule kõigi rahvaste vitaalseis ühishuves. Kuid sama nähe ka selgesti näitab, et rahvastevahelistele lähendamiskongressidele ei kõlba ei saksa, ega vene keel, millised küll vanemale põlvele oleks käepärased, kuid milliseid meie noorsugu ei valda enam sel määral, et täiesti võiks jälgida

nāšanas nolūkos taisni šādos kongresos arī nav vajadzīgs jaunatnei likt sajūst savu atkarību no šiem mūsu tautas nebrīvības laikmeta faktoriem.

Še tuvāk neskarot jautājumu par ko-pējo svešvalodu, kuŗa nākošai paaudzei ieņems krievu vai vācu valodas vietu, mums jau tagad jāreķinās kā ar aksiomu, ka Baltijas tautām jā sāk s aprasties pašām savās valodās, lai arī tas pašā sākumā nāktos diezgan grūti.

Tuvināšanas kongresi, sevišķi nupat notikušais kongress Kauņā, šai mūsu pašu valodu lietošanas ziņā izdarīja dažādus mēģinājumus, no kuŗiem tagad jau var taisīt slēdzienus.

Pirmajā kongresa dienā turējās pie vienas valodas principa — visi referāti bez tulkošanas notika lietuviešu valodā. Tas gan nenotika ar iepriekšēju nodomu, bet tā iznāca tamdēļ, ka nebija iespējams visus kongresa referātus iztulkot pārējās valodās. Iznākums — maz iepriecinošs: latvieši kaut ko jau saprata, bet lielum lielā satura daļa pagāja nesaprasta arī tiem, par igauņiem nemaz nerunājot.

Otrā dienā turējās pie mutiskas tulkošanas metodes: autors lasa savā mātes valodā, pēc tam to pašu referātu lasa vienā un otrā kaimiņtautas valodā. Šīs metodes vājā puse tā, ka viņa aizņem ļoti daudz laika, no kam atkal cieš interese pret kongresa darbu.

Pēdējais mēģinājums bija ar drukātiem tulkojumiem. Proti, autors lasa savas mātes valodā, bet pārējo tautību klausītāji lektoram seko pēc turpat uz vietas izdalīta tulkojuma katrs savā valodā. Šai metodei ir tas trūkums, ka viņa prasa līdzekļus, jo tulkojumu nodrukāšana divās valodās maksā naudu.

Kā tas nu arī nebūtu, bet šī pati Kauņas kongresa prakse rādīja, ka rīkotājiem tomēr jāiet tai virzienā, kuŗš spētu kongresa vairuma interesi saistīt pie auditorijas. Referāti iesūtāmi jau laikus, lai viņus varētu iztulkot abās kaimiņu valodās un lai visu triju tautu klausītāji saturam uzreiz varētu sekot. Bez tam nepieciešama ir visu triju valodu pratēju klatbūtne, kuŗi

kongressi kāiku ja sellesse sisse tunda, ja rahvuspoliitilise kasvatuse kaalutlusil just sellistes kongressides pole vaja noor-sool lasta tunda oma sōltuvust neist meie rahva alluvusaja tegureist.

Siin lähemalt puudutamata ühise võõr-keele küsimust, milline asuks tulevale pol-vele vene voi saksa keele asemele, peame juba nüüd arvestama aksioomi, et Balti rahvad peavad hakkama üks-teisest arusaama ise endi keelis, kuigi see alguses oleks usna raske.

Lähendamise kongressidel, eriti hiljuti-sel Kaunase, kongressil, tehti mõningaid katseid meie endi keele tarvitamise suntes, milledest juba nüüd võib teha järeldusi.

Esimesel kongressi päeval peeti kinni ühe keele põhimõttest — kõik referaadid peeti leedu, keeles, ilma tõlkimata. See küll ei juhtunud ettekavatsetult, vaid seepä-rast, et ei olnud suudetud kõiki kongressi referaate tõlkida teistesse keeltesse. Tule-mus vähe rõõmustav: lätlased küll midagi mõistsid, kuid suurem osa sisust läks möö-da ka nende kõrvust, eestlastest rääkimata.

Teisel päeval peeti kinni suulise tõlki-mise meetodist: autor loeb enda emakee-les, pärast seda sama referaat kankakse ette nii ühes kui teises naaberrahva keeles. Selle meetodi nõrgaks küljeks on, et see võtab väga palju aega, millest omakorda kannatab huvi kongressi vastu.

Viimane katse oli trükitud tõlgetega. Nimelt, autor kannab ette enda emakeeles, kuid teistest rahvustest kuulajad jälgivad lektorit sealsamas kohapeal väljajagat tõl-ke järele igaüks oma keeles. Selle meeto-di puuduseks on, et see nõuab kulusid, ku-na tõlgete valmistamine kahes keeles mak-sab raha.

Kuidas see ka ei oleks, kuid seesama Kaunase kongressi praktika näitas, et korraldajad peavad jätkama teed ses suu-nas, et auditorium suudaks kõita kongressi enamiku huvi. Referaadid peaks saadetama kohale juba aegsasti, et neid saaks tõlkida mõlemisse naaberkeelisse ja et kõigi kolme rahva kuulajaskond võiks korraga jälgida sisu. Peale selle tingi-mata vajalik on kõigi kolme rahva keelte oskajate juuresolek, kes igal juhul audi-

katrā gadījumā auditorijai var darīt sa-protamu uz vietas izcēlušos domu izmaiņu.

Še attēlotā kongresa prakse valodu lie-tošanas ziņā saskan arī ar to kārtību, kāda ir pieņemta sadarbības biroja sarakstīša-nās praksē: visas trīs tautas lieto katra tikai savu valodu. Tas nozīmē, ka biroja rīcībā katrā laikā ir jābūt darbiniekiem, kuŗi mutiski un rakstiski pārvalda visas vietējās valodas, t. i. latviešu, lietuvju un igauņu. Tikai šādā pašā virzienā ejot uz priekšu mēs piespiedīsim sevi aizvien vairāk mācīties savu kaimiņu valodu. Valo-du kursi pie tuvināšanas biedrībām, kādi tagad pie dažām jau pastāv, kļūs par vis-pārēju nepieciešamību. Pierobežas skolās arī, liekas, būtu pareizi ievest kaimiņu valodas mācības priekšmetu. Bet vispir-mā vietā stādāma kaimiņu tautu valodu lektorātu nodibināšana pie augstskolām.

Kongresa auditorija ir tautu tuvināša-nas sanāksmju svarīgais nervs. Bet ne vienīgais un varbūt arī ne pats galvenais. Vajadzēja vērot, atpakaļbraucot, kopējā vagonā ekskursantu dzīvās sarunas, kuŗās viņi apmainījās ar saviem iespaidiem, kādi gūti Kauņā pavadītajās pāris dienās. Cik tur daudz jauna redzēts, dzirdēts un pie-dzīvots! Kādi vērojumi par otras tautas dzīves apstākļiem, parašām; cik tur daudz vielas un pieturas punktu slēdzieniem un salīdzinājumiem ar apstākļiem pašu mā-jās! Vispārējs slēdziens — ļoti interesants un pamācošs brauciens, kuŗa gala iznāku-mā atjaunotas gan vecās pazišanās, gan nodibinātas gluži jaunas, ierosināti jauni plāni un radušās jaunas varbūtības.

Bet kā lielu smagumu un stipri traucē-jošu kavēkli visi sajūt pasu formālītātes. Noliģums starp Latviju un Lietuvu par pasu un vizu formālītātu vienkāršošanu abu valstu savstarpējā satiksmē gan jau ir noslēgts 1930. g. 24. novembrī. Šī no-liģuma pirmajā pantā ir teikts, ka «katras līdzējas puses pilsoņi bauda tiesības pār-iet otras valsts robežu bez iebraukšanas vizas, vai bez citas sevišķas atļaujas, ar nosacījumu, ka viņi var uzrādīt vai nu iekšzemes vai arī ārzemes pasi ar tās īpaš-nieka ģimetni.» Lietuva šo pantu pie-mēro tā, ka satiksme uzturama tikai ar

tooriumile võivad teha mõistetavaks ko-hapeal tekkinud mõtete vahetuse.

Siin kujutatud kongressi praktika keel-te tarvitamise suhtes on ka kooskolas kor-raga, mis on vastu võetud koostöobüroo kir-javahetuse praktikas: igauks neist kolmest rahvast tarvitab vaid enda keelt. See tä-hendab, et bürool peab alati olema käepä-rast ametnikke, kes sõnalikult ja kirjali-kult valdavad kõiki kohalikke keeli, s. o. läti, leedu, ja eesti. Ainult samas sihis edasi minnes meie sunnime ennast üha rohkem õppima oma naaberrahvaste keeli. Keele kursused lähendamisseltside juures, millised mõnede seltside juures juba püsi-vad nüüdki, muutuvad üldiseks mööda-pääsematuseks. Ka piiriäärsetesse koo-lesse, näib, oleks kohane võtta õppeaineks naaberrahva keel. Kuid esikohale peab asetama naaberrahvaste keelte lektoriaa-tide asutamine ülikoolide juurde.

Kongressi autidoorium on rahvaste läh-endamiskokkutulekute tähtsaks närviks. Kuid mitte ainsaks ega ka peamiseks. Ta-gasisõidul ühises vagunis oli vaja vaid tä-hele panna ekskursantide elavaid vestlusi, kus vahetati muljeid, millised omatud Kau-nases veedetud paaril päeval. Kui palju seal uut nähtud, kuulnud ja kogetud! Milli-sed tähelepanekud teise rahva elust-olust, kommetest; kui palju seal omatud ainet ja tugipunkte otsuste tegemiseks ja võrdle-miseks oludega enda kodus! Üldine tulemus — ülihuvitav ja õpetlik reis, mille lõpptu-lemusena küll uuendatud vanu tutvusi, küll soetatud sootumaks uusi, algatatud uusi plaane ning tekkinud uusi võimalusi.

Kuid suure raskusena ja tugevasti sega-va tõkkena kõigile tunduvad isiku-tunnistuste formaliteetid. Kokkulepe Läti ja Leedu vahel isikutunnis-tuste ja viisade formaliteedi lihtsusta-misest mõlemate riikide omavahelises lä-bikäimises on sõlmitud 1930. aasta 24. no-vembril. Selle kokkuleppe esimeses ar-tiklis on öeldud, et «kummagi lepingu poo-le kodanikel on õigus minna üle teise riigi piiri ilma sissesõidu viisata, või mõne muu erilise loata, tingimusel et neil on ettenäi-tamiseks sise- või välispass selle omaniku päevapildiga.» Leedu tõlgendab seda artiklit nii, et liiklemine võib toimuda vaid välispassiga. Selle järele siis ka Läti va-

ārzemes pasi. Uz to tad arī Latvijas valdība sāka pieturēties pie tādas pašas kārtības. Dārgās ārzemes pases turpretim daudziem un vispirmā kārtā jaunatnei nav pa spēkam, bet lētākā kopējā pase ceļotājus saista pie rokām un kājām, stipri apgrūtinot satiksmes brīvību. Laikam gan ne par vienu jautājumu tik daudz nenācās domas apmainīt igauņiem un latviešiem ar lietuvjiem, kā taisni par šiem ierobežojumiem. Likās, ka neviens arguments, kādus šo ierobežojumu aizstāvēšanai pieveda, nebūtu pārliecinošs. Liekas, ka tie visi dibināti uz aizspriedumiem un pārpratumiem. Cik labi būtu, ja šī siena starp Kauņu no vienas puses un Rīgu un Rēveli no otras, pazustu pavisam! Tad mēs būtu lielu soli spēruši savstarpējas tuvināšanās virzienā. Zaudētāju nebūtu nevienā pusē, būtu tikai ieguvēji. Tādas pašas bažas ilgu laiku pastāvēja arī starp Rīgu un Rēveli, bet kad šis mākslīgais valnis krita, izrādījās, ka viens no otra esam baidījušies velti.

Cik ērti savstarpēji sasniedzas Rīga ar Rēveli, tikpat viegli sasniedzamai abām pirmajām ir jāklūst arī Kauņai. Tas ir visu triju tautu tuvināšanas pats pirmais elementārais noteikums.

Tiešām, vajaga tikai iedomāties stāvokļa būtībā, lai saprastu viņa pretrunību un nelogiskumu! Mēs visi domājam un runājam par tautu tuvināšanas lielo nozīmi un par kopdarbības nepieciešamību, bet tanī pašā laikā radam šai sadarbībai mākslīgus šķēršļus, kuŗi mūs kavē ik uz katra soļa! Tiem lielajiem panākumiem, kādus Baltijas valstu diplomātija iedama kopējus ceļus ir guvusi un gūst uz ārieni, ir jādod arī iekšējs pieskaņojums un pamatojums. Sāksim taču reiz uz visām lietām raudzīties ne tikai no savas sētas, bet no augstāka viedokļa. Vienīgi tā Baltijas tautas klūs par paliekošu faktoru, kuŗa nozīme iet pāri Baltijas valstu robežām!

litsus hakkas kāima sama korra järgi. Kallid välispässid aga pole paljudele, ja esmajoones noorsoole jõukohased, kuid odavamad ühispässid seovad reisijaid küll jalust, küll kätest, mis kõvasti raskendab liikumisvabadust. Vististi küll ühegi teise asja pärast ei tulnud eestlastel ja lätlastel leedulastega nii palju mõtteid vahetada, kui just nende kitsenduste pärast. Tundus, et ükski argument, mis toodi ette nende kitsenduste kaitseks ei olnud veenev. Näib, et neile kõigile aluseks on arusaamatused ja väärarvamused. Kui kaunis oleks, kui see sein üheltpoolt Kaunase ja teiselt-poolt Riia ning Tallinna vahel hoopis kaoks! Siis me oleks jõudnud suure sammu edasi omavahelise lähendumise suunas. Kaotajaid poleks kummalgi pool, oleks vaid võitjad. Samasugune kartus kaua aega püsis ka Riia ja Tallinna vahel, kuid kui see kunstline vahesein varises kokku, avastus, et olime asjatult kartnud üksteist.

Nii mugav kui omavaheline liiklemine on Tallinnal Riiaga, niisama mugavaks peab muutuma mõlemate eelmainitute läbikäimine Kaunasega. See on kõigi kolme rahva lähendamise esimene elementaar-seim reegel.

Tõepoolest on vaja vaid sisse tunda seisukorra olemusse, et mõista selle vasturääkivust ja ebaloogilisust! Meie kõik mõtleme ja kõneleme rahvaste lähendamise suurest tähtsusest ja koostöö vajadusest, kuid samas loome sellele koostööle kunstlikke tõkkeid, mis meile on takistuseks igal sammul!

Suurtele saavutustele, mis Balti riikide diplomaatiale ühiseid teid käies on osaks saanud ja saab ka edaspidi väljaspool endi piire, peab andma ka seesmine kooskõla ja põhjendus.

Hakkame ometi kord kõikidele asjadele vaatama mitte ainult oma õuelt, vaid kõrgemalt seisukohalt. Üksnes nii Balti rahvad võrsuvad teguriiks, mille tähtsus ulatub üle Balti riike piiride!

Baltijas valstu kultūrālās ārorientācijas problēmas

Balti riikide kultuurilise välisorientatsiooni probleeme

Sākot no lielās franču revolūcijas Eiropas politiskā un kultūrālā attīstība ir norisinājusies zem nacionālo principu zvaigznes. Tikai 19. g. s. Eiropas tautu lielākā daļa sāka saprast savu iekšējo vienību un īpatnības un izveidoja attiecīgu mentalitāti — tautisko apziņu, atšķirot sevi kā atsevišķu garīgu kolektīvu no visiem citiem sabiedriskiem kolektīviem. Tautības jēdziens pēdējo simts gadu laikā izveidojās par centrālo ideju, no kuŗas izejot sāka izlemt gandrīz visus sociālos un politiskos jautājumus. Nacionālisms (pēc R. N. Coudenhoves — Kalerga vārdiem) kļuva par otru reliģiju ar savu kultu un etiku, ar saviem simboliem un dogmām.

Šādas attīstības rezultāts bija nacionālo kultūru jūtams uzplaukums ne tikai lielajās tautās, bet arī daudzās mazās tautās, kas dzinušas garīgās kultūras vērtību radīšanas laukā dziļas vagas un guvušas augsti vērtējamus panākumus, neraugoties uz to, ka viņu politiskās pašnoteikšanās tiesības ļoti ilgi bija stipri ierobežotas un viņu kultūras veicināšanas materiālie līdzekļi ārkārtīgi trūcīgi.

Bet līdzī neparasti lieliem pozitīviem rezultātiem modernais nacionālisms ir atnesis arī daudzās negatīvas parādības. Galvenokārt pusizglītotās tautas aprindās nacionālisma vilnis radīja tautiskās apziņas slimīgu hipertrofiju, kuŗas sekas bija visa savējā pārvērtēšana un visa svešā pārmērīgi zemu novērtēšana. Sevišķi lielām tautām piemītošā spēka apziņa ir veicinājusi viņu plašās tautas masās speciālus irracionālus dvēseles spēkus, kuŗu rezultāts ir neprātīga nacionāla iedomība un lepība. No šī viedokļa kaimiņu tautas liekas tikai kautkādas mazvērtīgas ciltis, kas sastāda valdošās tautas dabisko pakļaušanas un iekarošanas objektu un kuŗu kultūras sasniegumi apzinīgi jāignorē savas absolūti patstāvīgās nacionālās kultūras izveidošanā. Tāds pārspīlēts nacionālisms ir Eiropas pašreizējās asās ārpolitiskās krīzes iemesls, tas ir nostādījis tautu tuvināšanās centienus zem lielas jautāša-

Alates suuret Prantsuse revolutsioonist on Euroopa poliitiline ja kultuuriline areng toimunud rahvusliku põhimõtte tähe all. Alles XIX sajandil jõudis enamik Euroopa rahvaist arusaamisele oma sisemisest terviklusest ning omapärast ja kujundas vastava mentaliteedi — rahvusteadvuse, eraldades ennast kui mingit erilaadset vaimset kolektiivi kõigist teistest ühiskondlikest kollektiividest. Rahvuse mõiste kujunes viimase saja aasta jooksul keskseks ideeks, millest lähtudes on hakatud otsustama peaaegu kõiki sotsiaalseid ja poliitilisi küsimusi. Natsionalism on saanud (R. N. Coudenhove — Kalergi sõnade järgi) mingiks teiseks religiooniks oma kultusega ja eetikaga, oma sümbolitega ja dogmadega.

Sellise arengu tagajärjeks on olnud rahvuslikkude kultuuride tunduv tõus mitte ainult suurrahvail, vaid ka paljudel väikerahvail, kes on vaimsete kultuuriväärtuste loomise alal ajanud sügavaid vagusid ning osutanud kõrgesti hinnatavaid tulemusi, hoolimata sellest, et nende poliitilise eneseväljendamise võimalused olid kaua vägagi piiratud ja nende kultuurilise eneseteostamise majanduslikud vahendid äärmiselt puudulikud. Kuid erakordselt suurte positiivsete tulemuste kõrval on moodne natsionalism kaasa toonud ka mitmeid pahaendelisi negatiivseid tagajärgi. Peamiselt pooleldi-haritud rahvakihtides on natsionalismi laine põhjustanud haiglase hüpertrofia, mille tagajärjel kaldutakse kõike oma ülehindama ja kõike võõrast liigselt alahindama. Eriti on suurrahvaile omane jõuteadvus soodustanud nende laiades rahvamassides erilisi irratsionaalseid hingelisi jõude, mille tulemuseks on mõttetu rahvuslik upsakus ja kõrkus. Naaberrahvad tunduvad sellelt seisukohalt olevat vaid mingisugused alaväärtuslikud tõud, mis moodustavad valitsejarahva loomuliku alistamis- ja vallutamisobjekti ja mille kultuurilisi saavutisi tuleb teadlikult ignoreerida oma absoluutselt iseseisva rahvuskultuuri väljarendamisel. Selline ülipingutatud natsi-

nas zīmes un radijs smagu un nepatīkamu atmosferu, kas var izklist jaunā iznīcinošā karā.

Ir nepieciešami šo destruktīvo tendenču pretsvaram ar jaunu sparū ierosināt un veicināt tautu solidaritātes un kultūras sadarbības idejas. Sevišķi no liela svārtas ir mazām tautām, kurām vispārējā nākotnes karā nebūtu nekā ko iegūt, bet gan ļoti viegli iespējams pazuļēt savas iekarotās pozīcijas. Pēc pasaules kara tautu kopdarbībai radītās ārējās organizācijas, kā Tautu Savienība, līdz šim ir izrādījušās visai nespējīgas un mazasinīgas iestādes sevišķi tādēļ, ka līdz šim neviens nav pietiekoši mērā rūpējies par šādas starptautiska apmēra kopdarbībai vajadzīgās mentalitātes apzinīgu un sistematisku kultivēšanu pēc iespējas plašākās tautas masās. Tagad cer, ka modernās tehnikas lieliskās attīstības rezultātā vairākkārtojušās satiksmes un satikšanās iespējas (radio, aviācija, kino u. t. t.) jau pašas par sevi vedīs tautas citu citai jūtami tuvāk, nekā tas bija iespējams kādā iepriekšējā vēstures periodā. Bet tehniskā attīstība veicina tautu tuvināšanos tikai tai gadījumā, ja attiecīgos līdzekļus apzinīgi un pastāvīgi izmanto šī mērķa sasniegšanai. Ja to nedara, rezultāti var izveidoties tieši pretēji gaidītiem. Piemēram, ceļošana darā iespējamu lielāku simpātiju rašanos iepretim apciemojamai svešajai tautai tikai tad, ja ceļotājam ir izveidojušās spējas iedziļināties svešā dzīvē un kultūrā ar iekšēju siltumu un sapratni, kā arī citi vajadzīgie priekšnoteikumi (nepieciešamas zināmas iepriekšējās zināšanas par apmeklējamo zemi, pietiekošas valodu zināšanas u. t. t.). Šiem nosacījumiem trūkstot, pat visvērtīgākais svešas zemes apceļotājs var atgriezties dzimtenē kā vīlies un blazēts nacionālists, kurā agrākās domas par visa pašu zemē atrodamā dabisku pārākumu pār visu svešo ceļojuma laikā ir tikai augušas un padziļinājušās.

Tādēļ tuvāka iepazīšanās ar sveštautu kultūrām izrādās par ievērojamu un svarīgu mierīgas attīstības veicināšanas faktoru, kas, papildus modernajai teknikai un starptautiskām sabiedriski-tiesiskām organizācijām, palīdz radīt vajadzīgos psi-

onalism on põhjustanud Euroopas praeguse terava välispoliitilise kriisi, asetanud rahvaste lähendamise pūded suure küsimārgi alla ja loonud raske ning umbse õhkkonna, mis vōib lahenduda uues hāvītavas sōjas.

On hādatarvilik vastukaaluks neile destruktīvseile tendentsidele uue hooga ōhutada ja soodustada rahvaste solidaarsuse ja kultūrilise ūhistōō ideed. Eriti tāhtis on see vāikerahvaile, kel tulevases ūldises sōjas oleks vaevalt midagi vōita, kūll aga vāga oluliselt kaotada oma kätte vōidetud positsioone. Maaīlmasōja jārel rahvaste koostōōks loodud vālisēd organisatsioonid, nagu Rahvasteliit, on senī osutunud kaunis jōuetuiks ja verevaesteks asutisteks peamiselt seetōttu, et senī ei ole kūllalīsel māāral rahvusvāhēlises ulatuses hoolītsetud selliseks koostōōks vajalīku mentaliteēdi teadlīku ja sūstemaatilīse kultīveerīmīse eest vōimalīkult laīades rahvakihtīdes, vōimalīkult kōīgi Euroopa rahvaste juures. On jāādud lootma, et moodsa tehnika suurejōonēlīse arengu tagajārjel mītmekordīstunud līiklemī- ja kokkupuutevōimalused (raadio, lēnuasjandus, kino jne.) juba īseenesest vīivad rahvad ūksteīsele tunduvamalt lāhemale, kui see vōimalīk oli ūhelgi eelneval ajalooperīoodil. Kuid tehnīlīne areng soodustab rahvaste lāhendamīst ainult sel juhul, kui vastavāid vahēndeīd teadlīkult ja pūsīvalt rakendatakse selle eesmārgī teenīstusse; kui seda ei tehta, vōivad tagajārīed kūlūneda otse vastupīdīsteks oodatūile. Nāīt. vōimaldab reīsimīne suurema sūmpaatīa tekkīmist kūlāstatavate vōōrrahvaste sūhtes vāid tīngīmusel, et reīsiīa omab arenesed vōīmeīd sūvenēda vōōrasse ellu ja kūlūuri sīsemīse soojuse ja arusaamīsega ning teīsi vajalīkke eeldusi (teatavāid vajalīkke eelteadmīsi kūlāstatava maa sūhtes, kūllalīst keeleoskust jne.). Nende eelduste puudumīsel vōīb kōīge agaramgi vōōraste maade kūlāstaja kodumaale vōōrduda paatunud ja blaseerunud natsionālīstīna, kelle eelarvamused kōīgi kodumaīse loomulīkust ūleolekust kōīgi vōōra ūle reīseid jooksul ainult kasvanud ja sūvenēnēd.

Seetōttu osutub vōōrrahvaste kūlūurīdega lāhem, tutvumīne tāhtsaks ja olulīseks rahulīku arengu vōīmaldamīse tegu-

choloģiskos priekšnoteikumus tautu pozitīvai kopdarbībai. «La Ligue des Esprits doit précéder la Ligue des Nations», ar pilnu tiesību saka Pauls Valéri. Savstarpēji iepazīstoties vienai ar otras garīgo seju un īpatnībām, tautas nodrošina vispārējā miera pamatus daudz labāk, nekā to spētu enerģiskākā pacifistiskā propaganda.

Augšminētais dabiski vispirms attiecas uz lielajām tautām, kurū spēka apziņa un ekspansijas centieni apdraud pasaules mieru un savu kaimiņu mierīgu attīstību, ļaunākos gadījumos pat visu viņu eksistenci. Bet arī mazākām tautām, kas neizveido ievērojamas kratopolitiskas spēka vienības, ir ārkārtīgi vajadzīga un pat nepieciešama kontakta uzturēšana ar svešām kultūrām. Jo mazām tautām maza iedzīvotāju skaita un ierobežotu resursu dēļ sava nacionālā kultūra jāveido jūtami nelabvēlīgākos apstākļos nekā lielajām tautām. Ja jau pēdējās nevar iztikt savā kultūrālā radīšanas darbā bez aizņēmumiem no ārzemju kultūrām, mazām tautām citu kultūru dzīvinoša palīdzība kļūst pat par nenovēršamu priekšnoteikumu īpatnējas nacionālas kultūras izveidošanā. Tautiskās īpatnības sasniedz skaistākos ziedus nevis tad, kad tauta izolējas no saviem kaimiņiem it kā ar kādu Ķīnas mūri un apzinīgi nicina visas svešas vērtības jau tā vienīgā iemesla dēļ vien, ka tie ir sveši, bet gan ar daudz lielākiem panākumiem tai gadījumā, kad tauta ar pilnu sauju smel no starptautiskiem kultūras apcirknēm visu to, ko kultūras dzīve sniedz un ko tā spēj ar savu raksturu un īpatnībām pārkausēt kā sev noderīgu. Līdz šim, kamēr vien vēsture stāsta, neviena tauta nav varējusi ilgāku laiku dzīvot pilnīgi atšķirti no citām. Vienmēr un pastāvīgi tautas ir viena otrai savstarpēji devušas un cita no citas guvušas, aizņēmušas, un piesavinājušas visu to, kas kautkā noderēja viņu kultūras padziļināšanai. Sevišķi jaunākā laikā Eiropas tautu zinātne, māksla un rakstniecība, vispār visa garīgā un tehniskā kultūra ir tikusi līdz saviem ārkārtējiem sasniegumiem tikai pateicoties tam apstāklim, ka šo tautu starpā, neraugoties uz politiskām un reliģiozām pretestībām, ir valdījušas ciešas garīgas saites.

riks, mis aitab luua, tāiendusena moodsale tehnikale ja internatsionaaalseile avalik-ōiguslikele organisatsioonele, vajalikud psūühilised eeldused rahvaste pozitīvseks koostōōks. „La Ligue des Esprits doit précéder la Ligue des Nations», vāidab ōigusega Paul Valéry. Tutvudes vastastikku ūksteise vaimse palgega ja omapārāga, kindlustavad rahvad paremini ūldise rahu aluseid, kui seda suudaks teha innuukaim patsifistlik propaganda.

Loomulikult kehtib eelōeldu eeskätt suurrahvaste kohta, kelle jōuteadvus ja ekspansiooniihad ohustavad maailmarahu ja omā naabrite rahulikku arengut, halveimal juhul isegi kogu nende eksistentsi. Kuid ka vāiksemaile rahvaile, kes ei moodusta tāhelepandavaid kratopoliitilisi jōu-ūhikuid, on vōōrkulturidega kontakti pidamine āärmiselt vajalik, isegi hādatarvilik. Peavad ju vāikerahvad vāhese rahvaarvu ja piiratud resursside tōttu oma rahvuslikku kultuuri arendama tunduvalt ebasoodsamais tingimustes kui suurrahvad. Kui juba viimased ei saa oma kultuurilises loomistōōs lābi ilma vajalikkude laenudeta vāliskultuuridelt, osutub vāikerahvaile teiste kultuuride viljastav kaasabi lausa paratamatuks eeltingimuseks omapārāse rahvuskultuuri vāljaarendamisel. Rahvuslik omapāra saavutab ilusamādi ōisi mitte siis, kui rahvas end isoleerib oma naabreist otsekui mingi Hiina mūūriga ja teadlikult hūlgab kōīk vōōrad vāārtused juba sel ainsal pōhjusel, et need on vōōrad, vaid kindlasti palju tagajārjekamalt juhul, kui rahvas ammutab rahvusvahelistest kultuurisalvedest ohtra kāēga kōīke seda, mis ta kultuurielu avardab ja viljastab ja mida ta suudab oma iselōomu ja omapāra kohaselt endasse sulatada. Seni ei ole ajaloo kestel ūkski rahvas suutnud kauema aja jooksul elada teistest tāielikult eraldatuna. Ikka ja alati on rahvad olnud vastastikuses andmises ja vōtmises, laenates ja ūle vōttes ūksteiselt kōīke seda, mis kuidagi osutus kohaseks oma kultuuri sūvendamisel. Eriti on ūuemal ajal Euroopa rahvaste teadus, kunst ja kirjandus, ūldse kogu vaimne ja tehniline kultuur, jōūdunud oma erakordsete saavutisteni vaid tānu asjaolule, et nende rahvaste vahel, hoolimata kōīgist poliiti-

Tādēļ mazās tautas nedrīkst bailīgi izvairīties no visiem ārējiem iespaidiem, bet gan tieši savas nacionālās kultūras padziļināšanas interesēs apzinīgas izvēles ceļā tām jāiegūst un radoši jāpārstrādā citu tautu radītās kultūras vērtības. Bet gan jāatturās no pārāk ciešas tuvināšanās vienai vienīgai nobriedušai ārzemju kultūrai, kuŗas iespajds savas kultūras vājuma gadījumā varētu kļūt par vienīgo valdošo un traucēt tās brīvu attīstību. Jo ar lielāku kultūru skaitu esam tiešā kontaktā un jo dažādākus iespajdus saņemam no lielām kultūrām, jo dziļāka, saturīgāka un bagātāka izveidojas viņu svētīgajā ietekmē mūsu pašu kultūras dzīve. Ietilpšana tikai vienas lielas kultūras iespajda robežās bez tam nes mazai tautai līdzī briesmas, ka gadījumā, kad šādas lielvalsts attiecības iepretim šai mazajai tautai nākotnē viena vai otra iemesla dēļ kļūtu vienaldzīgas vai pat naidīgas, mazās tautas kultūras politika nonāktu uzreiz tiešā strupceļā, tā kā (varbūt pat ārkārtīgi grūtos apstākļos) nāktos pēkšņi pārorientēties kādas citas lielas kultūras virzienā. Pie plurālistiskas kultūras sistēmas šīs briesmas atkrit vai arī samazinājas līdz minimamam.

Visiem iepriekš minētajiem principiāliem viedokļiem vajadzētu attiekties arī uz Baltijas jūras austrumu krastā dzīvojošām tautām — lietuviešiem, latviešiem un igauņiem, atrisinot un apspriežot ar kultūrālo ārējo orientāciju saistītās problēmas. Jo visas šīs tautas pieskaitāmas liktens sērdienītēm, kuŗām, iespajstām starp lielajām tautām, ļoti nelabvēlīgos apstākļos ir bijis jālauz savs ceļš kultūras tautai piemērota stāvokļa virzienā. Vēstures laika rītausmā sasniegušām ievērojamus panākumus kā savā sabiedriskā iekārtā, tā arī īpatnējas nacionālas kultūras radīšanā, šīm tautām drīz bija jāpadodas no svešuma nākušu naidnieku pārspēkam un viņas nokļuva uz gadu simteņiem citas varas kalpībā. Šo tautu organismiem viņu izveidošanās stadijā līdz ar politiskās patstāvības zaudēšanu pārgrieza dzīvības artērijas, tā kā tām ilgi nevarēja rasties nacionālās kultūras radītāju un izveidotāju aprindas. Jaunajā stāvoklī

listest ja usulistest vastuoludest, on valitsenud tihedad vaimsed sidemed.

Seetõttu ei pea väikerahvad kartlikult hoiduma kõigist välismõjudest, vaid otse oma rahvuskultuuri süvendamise huvides teadliku valiku teel omandama ja loovalt ümber töötama teiste rahvaste loodud kultuuriväärtusi. Küll tuleb aga hoiduda liiga tihedast lähenemisest üheainsale küpsele väliskultuurile, mille mõju võiks oma kultuuri nõrkuse korral saada ainuvaldavaks ja takistada selle vaba arenemist. Mida rohkem arvu kultuuridega meie oleme otseses kontaktis ja mida mitmekesisemaid mõjustusi me saame suurtelt kultuuridelt, seda sügavamaks, ja sisukamaks ja rikkamaks kujuneb nende viljastaval tolmel meie endi kultuurieü. Ühe suure kultuuri mõjupiirkonda kuulumine toob väikerahvale pealegi kaasa hädaohu, et juhul, kui vastava suurriigi suhtumine sellesse väikerahvasse tulevikus ühel või teisel põhjusel muutuks ükskõikseks või isegi vaenlikuks, satuks väikerahva kultuuripoliitika selle tagajärjel otsekohe ummikusse, nii et (võibolla äärmiselt raskeis tingimustes) tuleks äkki ümber orienteeruda mingi teise suurrakultuuri suunas. Pluralistliku kultuurisüsteemi juures langeks aga see hädaoht ära või väheneks miinimumini.

Kõik eelpool püstitatud põhimõttelised seisukohad peaksid täies ulatuses kehtima ka Baltimere idakaldal elavate rahvaste — leedulaste, lätlaste ja eestlaste — kultuurilise välisorientatsiooniga seotud probleemide käsitlemisel ja lahendamisel. Eks kuulu ju kõik need rahvad saatuse võõrlaste hulka, kes tugevate suurrahvaste vahele surutuna äärmiselt ebasoodsais ja raskeis oludes on pidanud rajama oma teed kultuurrahvale väärilise seisundi suunas. Saavutanud ajaloolise aja koidikul märkimisväärsed tulemused nii oma ühiskondlikus korrastuses kui ka omapärase rahvuskultuuri loomisel, pidid need rahvad varsti alistuma võõrsilt tulnud vaenlaste jõulisele ülekaalule ja langesid sajandeiks lihtsa võimutsemisobjektit tasele. Nende rahvusliku organismi kujunemisel lõigati poliitilise iseseisvuse kokkuvarisemisega elusooned läbi, nii et neil kaua ei saanud tekkida rahvuslikku kultuuri kandvaid ja arendavaid erikihte. Ka

nevarēja vairs piekļūt arī ar tālāko ārējo kultūru dzīvoņiem un apaugļojošiem ierosinājumiem, jo svešie augstākie slāņi palika no apspiestās tautas izolēti un nespēja necik lielā mērā kultūras nesēju lomu. Šo iemeslu dēļ lietuviešu, latviešu un igauņu kultūra palika ilgāku laiku stingušā stāvoklī, kamēr XIX gadsimtenā vidū vispārējais nacionālās atmodas laikmeta vilnis nonāca arī līdz Baltijas jūras austrumu krastam, izpauzdamies te lauku dzimtslaužu jaunā rosībā uz apzinīgu kultūras dzīvi. Šai momentā visas trīs tautas bija nokļuvušas varenās un plašās Krievijas autokratiskās imperijas robežās, no kurās tās nesagaidīja saviem tautiskiem centieniem nekādas piekrišanas, nedz atbalsta. Balstoties tikai uz saviem vajajiem spēkiem, viņām ar grūtībām bija jādzēn savas jaunās nacionālās kultūras pirmās vagas.

Kā apspiestas tautas, latvieši un igauņi, mazāk lietuvieši, bija nokļuvušas vācu kultūras robežās, no kurām līdz viņiem bija nonākuši daži kultūras elementi jau agrākos gadu simteņos. Ar tautas izglītības līmeņa celšanos XIX gadu simtenī vācu iesapids ar skolu, rakstniecības un citu faktoru palīdzību palielinājās visai jūtami, kaut gan šo tautu atmodusies intelliģence drīz vien nonāca ar vācu virslāni zināmā politiskā konfliktā. Šis ģermānisma iespāids ir apzinātā vai neapzinātā veidā uzglabājies par spīti visiem apstākļiem līdz pat pēdējiem laikiem, sniedzams gan dažus pozitīvus, bet tai pašā laikā arī daudz negatīvu rezultātu. Pēc Latvijas un Igaunijas patstāvības iegūšanas vācu valodas privilēģijas palika sākumā skolās, augstskolā un citur kā pats par sevi saprotams fakts, tā kā kontakts ar vācu kultūras pasauli bija daudz ciešāks nekā kontakts ar citām lielām kultūrām. Vācu kultūras patvērumā igauņi un latvieši laiku gaitā ir audzinājuši savu darba gribu, disciplīnu un organizācijas spējas, jo šis īpašības lielā mērā piemīt vāciešiem un viņu kultūrai. Bet tai pašā laikā šis tautas ir ļāvušas iespaidoties arī no vācu kultūras nevēlamajām vai pat negatīvajām īpašībām — pārlicīga pedantisma, jūtu dzīves nenoteiktības

ei saadud uues olukorras enam kaugemaitl vālistkultuuridelt elustavaid ja viljastavaid tōukeid, sest vōōrad ūlemkihid jāid alistatud rahvaist isoleerituks ega etendanud kuigi suurel māāral positiivse kultuurikandja osa. Neil pōhjustel jāi leedulaste, lātlaste ja eestlaste rahvuskultuur kauemaks ajaks tardunud olekusse, kuni XIX sajandi keskpaiku ūldine rahvuslik tōusu-aeg jōudis ka Baltimere idakaldani, avaidudes siin maa pārisrahvaste uues virgumises teadlikule kultuurielule. Selleks momendiks olid kōik kolm rahvast jōudnud sattuda vōimsalt laieneva Vene autokraatliku impeeriumi piiridesse, kellelt nad ei leidnud oma rahvuslikele pūūdeile peaaegu mingit poolehoidu ega toetust. Ainult oma nōrkadele jōūdudele toetudes pidid nad vaevarikalt ajama oma uue rahvuskultuuri esimesi vagusid.

Alistatud rahvaina olid lātlasted ja eestlasted, vāhemal māāral leedulased kuulunud Saksa kultuuripiirkonda, millest nendeni oli jōudnud mōningaidki kultuurielmente juba varasemal sajandeil. Rahvahariduse tōusuga XIX sajandil suurenes koolide, kirjanduse ja teiste kanalite kaudu rahvasse immitseva saksa kultuuri mōju ūsna tunduvalt, kuigi nende rahvaste ise-teadvunud haritlaskond varsti sattus saksa ūlimuskihiga teatavasse poliitilisse vastuollu. See germanismi lāmmatav mōju on teadlikul vōi alateadlikul kujul sāilindud kōigi asjaolude kiuste kuni viimaste aegadeni, osutades mōningaidki positiivseid, ent samal ajal rohkesti negatiivseid tagajārgi. Lāti ja Eesti iseseisvumise jārel jāi saksa keele enamsoodustus koolides, ūlikoolis ja mujal esialgu endastmōisteta-va tōsiasjana pūsima, nii et kontakt saksa kultuurimaailmaga osutus palju tihedamaks kontaktist teiste suurte kultuuridega. Saksa kultuuri najal on eestlasted ja lātlasted aegade jooksul kasvatanud oma tōõtahet, distsipliini ja organisatsioonivōimeid, millised jōoned sakslastele ja nende kultuurile suurel māāral omased. Ent samal ajal on lastud ennast rohkesti mōjjustada saksa kultuuri vāhem soovitavaist vōi lausa negatiivseist omadusist — liigsest pedantismist, tunde-elu ebamāārasusest ja laialivalguvusest, mōtteilma spintiseerivast abstraktsusest jne.

un izplūšanas plašumā, domu pasaules abstraktības u. t. t.

Vispār tomēr jākonstatē, ka vācieši, kas mīl uzsvērt savus vēsturiskos nopelnus kultūras nešanā citām tautām, paši nav necik tālu attīstījuši spējas pareizi saprast citas tautas un novērtēt viņu kultūru. Vācietis nespēj vajadzīgā mērā iedziļināties svešā dvēseles dzīvē, nedz saprast citas tautas psiholoģiju. Viņš pieiet visam svešam ar lielu augstprātību, atzīst vācu kultūru par vienīgo pareizo un labo un nekādi negrib nopietni saprast mazo tautu kultūras tieksmes. Pret svešiem vācu tauta bieži vien ir bijusi ļoti agresīva, un attiecībās ar citiem viņa vienmēr uzsvērusi savu spēku, asinot šķēpu bez laika arī tais gadījumos, kad ar labu kaimiņu attiecību nodibināšanu varētu panākt daudz labākus rezultātus. No Vācijas uz austrumiem esošās zemes viņa uzskata par savām dabīgām kolonijām, kurās tā esot aicināta valdīt un radīt kārtību.

Visu to ievērojot, lietuviešiem, latviešiem un igauņiem jābūt pēc iespējas uzmanīgiem iepretim vācu ekspansijas centieniem, kas var kļūt bīstami šo tautu kultūras īpatnībām un varbūt arī politiskajai patstāvībai. Turpinot nepieciešamās saimnieciskās attiecības ar Vāciju un piesavinoties no ģermāņu kultūras pasaules visu to, kas tur laiku gaitā radīts ievērojams un vērtīgs, tomēr jābūt modriem, lai vācu egocentriskā kultūra nepadabātu vienīgo valdošo iespaidu Baltijas tautu kultūrālā attīstībā. Sevišķi tagadējā laikā, kad Vācijā pie varas esošie elementi nopel vācu idealistiskās cilvēces filozofijas labākās tradīcijas un noliedz katras labas kultūras dabiskos pamatus — brīvas domas un brīvu garu, Baltijas valstīm un tautām, pie visām labām kaimiņu attiecībām un korektības, tomēr jāietur starp sevi un Vācijas valsti un vācu kultūru zināma distance.

Kā redzams, to saprotot, Baltijas valstu skolu un izglītības politika pēdējos gados arī ir sākusi ierobežot to dominējošo stāvokli, kāds, šo valstu izglītības sistēmām nodibinoties, piederēja vācu valodai. Jo katra mācāmā svešvaloda ir ne tikai nepieciešams palīgīdzeklis, kas dod iespēju

Ūldiselt tuleb aga konstateerida, et sakslased, kes armastavad rōhutada oma ajaloolisi teeneid kultuuri kandmisel teistele rahvastele, ise ei oma kuigi arenenud vōimeid vōōraste rahvaste ōigeks mōistniseks ja nende kultuuride vāāriliseks hindamiseks. Sakslane ei suuda vajalikul māāral sūveneda vōōrasse hingeellu ega mōista teiste rahvaste psūūhologiat. 'Ia suhtub kōigesse vōōrasse suure ūleolekuga, kaldub pidama saksa kultuuri ainsaks ainuōigeks ega osuta eriti vāikerahvaste kultuuripūūete kohta tōsisemat arusaasaamist. Vōōraste suhtes on saksa rahvas olnud sageli agressiivselt sōjakas, appelleerinud nendega lābikāimises liigselt oma jōule ja tāristanud ilmaaegselt mōōka ka juhtudel, kus heanaaberliku suhtumiseega oleks saavutanud hoopis paremaid tulemusi. Endast idapool olevaid maid peab Saksamaa oma loomulikuks kolonisatsioonialaks, kus ta olevat kutsutud valitsema ja korda looma.

Kōike seda arvestades tuleb leedulastel, lātlastel ja eestlastel olla vōimalikult ettevaatlikud Saksa ekspansionipūūete suhtes, mis vōivad saada ohtlikuks nende rahvaste kultuurilisele omapārale ja, vōibolla, ka poliitilisele iseseisvusele. Jātkates Saksamaaga vajalikkū majanduslikkū suhtlemist ja omandades germaani kultuurimaailmast kōike seda, mis selles aegade jooksul loodud tāhelepandavat ja vāārtuslikkū, tuleb aga valvel olla, et saksa egot-sentriline kultuur ei saavutaks ainuvaldavat mōju Balti rahvaste arengus. Eriti nūūdisajal, mil Saksas vōimul olevad elemendid rōhutatul hūlgavad saksa idealistliku inimsusfilosoofia parimaid traditsioone ja eitavad iga ōige kultuuri loomulikku alust — vaba mōtet ja vaba vaimsus, peavad Balti riigid ja rahvad kōige heanaaberlikkuse ja korrektsuse juures siiski Saksa riigi ja saksa kultuuri suhtes pidama vajalikkū distantsi.

Nāhtavasti selles arusaamises ongi Balti rahvaste kooli- ja hariduspoliitika viimaseil aastail hakanud piirama seda domineerivat seisundit, mis nende riikide haridussüsteemis alguses oli omane saksa keelele. On ju iga ōpitav vōōrkeel mitte ainult hādavajalik teatmevahend, mis vōimaldab vastava rahvaga suhtlemist, vaid samal

satikties ar attiecīgu tautu, bet lai pašā laikā arī viens no kultūras dzīves ievērojamākiem faktoriem un politiskās un saimnieciskās iespaidu sfēras svarīgākiem momentiem. Dabiski Baltijas tautas pie tam tomēr nevar absolūti norobežoties no Vācijas, nedz arī pilnīgi izslēgt no savas izglītības sistēmas vācu valodu. Bet tomēr ir izrādījies par iespējamu un nepieciešamu ierobežot diezgan jūtami vācu valodas līdzšinējo nozīmi, reducējot to skolas daudz nenozīmīgākā vietā, nekā līdz šim. Un pie šīs līnijas nākotnē vajadzētu stingri turēties!

Ar vācu iespaidu pēdējos pāris gadu simteņu cīņās pie Baltijas tautām no austrumiem nākdami Lielās Krievijas valsts un kultūras iespaidi. Latvija un Igaunija, mazliet isāku laiku arī Lietuva, izveidoja Krievijas imperijas rietumu robežzemes. Krievu valsts vara izmantoja tās ar tādām pat eksploatēšanas metodēm, kādas citas lielvalstis lietājušas savās aizjūras kolonijās, sargājot finansu kapitāla interesēs mūžvecas feodālā laikmeta atliekas un priekškapitālistiskus rūpniecības veidus, nospiežot tautu ar smagu nodokļu sistēmu un ar brutālu birokrātisku policijas režīmu, kā arī ar savu pārkrievošanas politiku visādi traucēdama vietējo tautu kultūrālos pasākumus. Neraugoties uz to, šīs tautas, cīņā ar Baltijas vāciešu virsslāņu varu, bieži vien meklēja aizsardzību un palīdzību no tās pašas krievu valsts varas, kas pret viņām izturējās kā pamāte. Ar skolu, rakstniecības, krievu pareizticības un valdības iestāžu palīdzību krievu valoda un gars iespiedās gadu desmitu laikā kā spēcīga ūdens straume Baltijas tautu vidū, iespaidoja viņu dzīves uztveri, kultūru un ārējās parašas un atstāja līdz pat pēdējam laikam uzglabājušās pēdas. Bet krievu kultūra savos pamatos bija iekšīgi pretrunīga un zināmā mērā pavirša. Plāna virsslāņa kultivēta, tā sasniedza ar rakstniecības, mākslas un zinātņu palīdzību ārkārtējus panākumus, kas dažreiz sniedzās līdz Rietumeiropas tautu labākajiem sasniegumiem. Bet absolūti birokrātiskais režīms nedeva krievu apdāvinātai intelligēncijai valsts dzīvē īstās darba iespējas un nospieda to neauglīgā

ajal, ūhtlasi kultuurielu tātsamāid kaas-
teureid ning poliitilise ja majandusliku
mōjuvōimu olulisi momente. Loomuliku
kult ei saanud Balti rahvad seejuures siiski
absoluutselt eralduda Saksamaast ega
saksa keelt oma haridussüsteemist tāieli-
kult vālja lūlitada. Küll aga on osutunud
vōimalikuks ja tarvilikuks piirata kaunis
tunduvalt saksa keele senist osatāhtsust,
redutseerides ta koolides senisest taga-
sihoidlikumale kohale. Ja sellest joonest
tuleks tulevikus järjekindlalt kinni
pidada!

Saksa mōjudega vōistlesid viimasel paaril sajandil Balti rahvaile idast tulevad Suur-Vene riiginduse ja kultuuri mōjustus-
sed. Lāti ja Eesti, veidi lūhemat aega ka Leedu, moodustasid Vene impeeriumi lānepoolsed piirimaad. Vene riigivōim kasustas neid alu samasuguste ekspluateerimismeetoditega, mida teised suurriigid on tarvitanud oma meretaguste asumaade suhtes, kaitsedes finantskapitali huvides igivanu feodaalajastu jānuseid ja eelkapitalistlikke tōostusvorme, rōhudes rahvastikku kurnava maksusüsteemi ja jōhkra politseilibürokraatliku režīimi abil ja tōkestades oma hoolimatu venestamispolitika kohalikkude rahvaste loomulikke kultuurilisi eneseavaldusi. Hoolimata sellest otsisid need rahvad vōitluses balti saksa ūlimuskihi esivōimu vastu pahatihti kaitset ja abi sellelt samalt Vene riigivōimult, kes neid niivōorra vōōrasemalikult kohtles. Koolide, kirjanduse, veneōigeusu ja valitsusasutiste kaudu tungis vene keel ja meel aastakümneil enne maailmasōda tugeva veevooluna Balti rahvaste keskele, mōjustas nende ellusuhtumist, kultuuri ja vāliseid kombeid ja jāttis jārele kuni praeguseni sālilivaid tunduvid jālgi. Kuid Vene kultuur oli oma pōhiolemuselt seesmiselt vastuoluline, pinnapealne ja habras. Teatava ōhukese koorekihi kultiveerituna saavutas ta kirjanduse, kunsti, teaduste ja ūhiskondliku aatlemise alal erakordseid tulemuši, mis mōnikord kūündisid Lāne-Euroopa rahvaste parimate saavutisteni. Kuid bürokraatlisabsolutistlik režīm ei andnud Vene andekale intelligentsile riiklikus elus ōigeid teotsemisvōimalusi, vaid tōrjus ta viljatusse opositsiooni, kus ta vaid vāga vāhesel määral kokku puutus

opozitsijā, kur tā ļoti mazā mērā saskārās ar ikdienišķo dzīvi. Tādēļ sabiedrības vairāk izglītotiem slāņiem nevarēja rasties pietiekoša valstiska apziņa, nedz arī pilsoņa atbildības sajūta. Tā kā Krievijā praktiskā darbības nozarē neizveidojās noteiktas kultūras tradīcijas, tad krievu filosofiskā un sabiedriskā doma viegli nosvērās nenoteiktos un miglainos spriedelējumos par dzīves jēgu, cilvēku likteni un citām augstām problēmām; tā lidoja tālu no īstenības, reizēm nogrimdama misticismā, reizēm atkal ateismā vai vienalga kādā citā ekstrēmā. Tā krievu intelligences izveidojās par praktiski nelietājamu utopistu šķiru, kas atradās tālu no valstiskas darbības un neatrada īsta kontakta arī ar lielā nabadzībā un gara tumšībā dzīvojošiem darba tautas slāņiem. Šī neveselā un pretrunīgā krievu kultūra ir atstājusi arī Baltijas tautām kā mantojumu dažus elementus, kuŗu bistamību Baltijas zemēs tomēr palīdzēja paralizēt vācu kultūras iespaidu lielāks tuvums dzīvei, praktiskums un disciplīna.

Cāra laika Krievijas sabrukšana revolūcijas virpulī ir galīgi iznīcinājusi krievu bijušo kultūru un izsitusi no darbinieku rindām tās agrākos nesējus. Padomju Krievijā ir paspējusi attīstīties jauna īpatnēja komunistiska kultūra, kas daudzējādā ziņā ir dzīvei tuvāka un vienkāršāka par savu priekšgājēju. Bet tā jau ir labi disciplinēta un starp zināma pasaules uzskata dzelzs rāmjiem iespiesta tīrveidīga autoritātes kultūra, kas tikpat maz prot cienīt brīvu garu kā nacionālsociālistiskā vācu kultūra. Tādēļ tā ir palikusi Baltijas tautām pavisam sveša un nevar sniegt viņu kultūrālai attīstībai nekāda jūtama atbalsta. Bet Krievijas tuvums un Baltijas valstu saimnieciskās un citas saites ar to neatvairāmi prasa krievu valodas mācīšanas turpināšanu skolās, vai nu kā vēlamu vai obligātu mācības priekšmetu (piemēram dažādās speciāla rakstura skolās).

Blakus šim kultūras teritorijām, kuŗu iespaids līdz šim Baltijā bijis valdošajā vietā, Baltijas valstis pēdējā laikā ļoti iepriecinošā kārtā ir sākušas meklēt kontaktu arī ar tālākām un plašākām Rietum-

tegeliku eluga. Seetõttu ei võinud ühiskonna enam-arenenud kihtidel tekkida küllalist riigiteadvust ega kodanlikku vastutustunnet. Et Venes praktilise teotsemise, ja aatlemise alal ei kujunenud kindlaid kultuuritraditsioone, siis kaldus vene ühiskondlik ja filosoofiline mõte kergeresti ebamäärastesse ja udustesse juurdlustesse elu mõtte, inimsaatuse ja teiste kõrgete probleemide üle; ta hõljus tõelikusest kaugel, laskudes kord müstitsismi, kord ateismi või ükskõik millisesse teisesse ekstreemi. Nii kujunes vene intelligents praktiliselt saamatute utopistide kihiks, kes seisis eemal riiklikust tegevusest ega leidnud õiget kontakti ka suures vaesuses ja harimatuses hääbuvate laialiste tööta-vate rahvakihtidega. Selline ebaterve ja vastuoluline Vene kultuur on ka balti rahvaile pärandanud mõningadki elemendid, mille ohtlikkust on Baltimail siiski aidanud paralüseerida saksa kultuurimõjude suurem elulähedus, praktilisus ja distsiplineeritus.

Tsaariaegne Venemaa kokkuvarisemine revolutsioonikeerises on põhjalikult hävitanud Vene endise kultuuri ja reast välja löönud selle kandjad. Nõukogude-Venes on jõudnud tekkida uus omapärane kommunistlik kultuur, mis mitmeti elulähedasem ja kainem oma eelkäijast. Kuid see on juba hästi distsiplineeritud ja teatava maailmavaate raudsete raamide vahele surutud puhtakujuline autoriteedikultuur, mis sama vähe austab vaba vaimsust kui rahvussotsialistlik Saksa kultuurgi. Seetõttu on ta Balti rahvaile jäänud üsna võõraks ega saa nende kultuurilisele arengule pakkuda olulist tuge. Kuid Venemaa lähedus ja Balti riikide majanduslikud jt. sidemed temaga nõuavad paratamatult vene keele õpetuse säilitamist koolides, kas vabatahtlikult valitava või sundusliku õppeainena (näit. mõnedes eriseloomuga koolides).

Nende kultuuripiirkondade kõrval, mille mõju on Baltikumis seni olnud valitseval kohal, on Balti riikides viimaseil ajal hakatud rõõmustaval viisil otsima kontakti ka kaugemate ja ulatuslikumate Lääne-Euroopa kultuuripiirkondadega, nimelt Inglise ja Prantsuse omaga. Inglise keele ja kultuuri paremustena on õigusega rõ-

eiropas kultūras teritorijām — Angliju un Franciju. Kā angļu valodas un kultūras labās puses ar pilnu tiesību uzsvēr angļu valodas ārkārtīgi plašo izplatīšanos, kas aptver gandrīz vai visu zemes lodi, tāpat arī angļu-sakšu tautu veselīgo dzīves instinktu, praktisko prātu, enerģiju un vitālītāti. Šī kultūras pasaule ir kā morāliski, tā arī fiziski spēcīga un vesela; tā sniedz sevišķi mazajām tautām vērtīgu paraugu ar savu dzīves iekārtu, skaidro domāšanas veidu un dzīves priecīgo optimismu. Kamēr Vācija redz Baltijas valstīs kaut kādu Hinterlandi, savas kultūras saimnieciskās produkcijas un cilvēku materiāla eksporta zemi, Anglijai nav šais nozarēs nekādu politisku nedz kultūralu agresīvu mērķu. Tāpat Baltijas valstu saimnieciskās attiecības ar Angliju prasa viņas valodas piesavināšanos tik daudz, lai attiecīgā tirdznieciskā satiksme varētu norisināties bez kautkādiem nepatīkamiem traucējumiem. Visu šo iemeslu dēļ Baltijas valstīs pēdējos gados var manīt jauna angļiem draudzīga virziena pozīciju jūtamu pastiprināšanos un vācu valodas atvietošanu skolās pirmām kārtām ar angļu valodu. Viss tas palīdz tuvināt šīs tautas vecai, cienījamai vēsturiskām tradīcijām un kultūras vērtībām bagātai angļu kultūrai, kuŗa var dot Baltijas nacionālām kultūrām ārkārtīgi vērtīgus un svētīgus ierosinājumus kā praktiskās, tā politiskās un sabiedriskās dzīves nozarēs un tāpat arī tehnikā, zinātnē, rakstniecībā un mākslā.

Bet izrādās, ka mazām tautām tomēr dažādā ziņā svarīgāka ir no angļu kultūras organiski izveidojusies, dziļā un vispusīgā franču kultūra, kuŗu visvairāk iespaidojuši ciešie sakari ar antīko kultūras pasauli. Neviena tauta nav lielākā mērā piesavinājusies un tālāk attīstījusi antīskās kultūras tradīcijas kā franči. Vācijas vēsture sākas ar cīņām pret Romu, bet franču kultūra — ar padošanos Romai. Franču kultūra ir viena no visvecākajām Eiropā; tā ir izveidojusies pēc attīstības vislielākās likumības, saņemot no antīskās kultūras daudz ierosinošu impulsu. Tādēļ franču kultūra reprezentē labāk kā jebkuŗa cita Rietumeiropas sabiedriski-polī-

hutatud ingliskeele erakordset laia levi-misala, mis haarab pea kogu maakera, samuti anglo-saksi rahvaste tervet elu-instinkti, praktilist meelt, energiat ja vi-taalsust. See kultuurimaailm on nii mo-raalselt kui ka füüsiliselt tugev ning terve; ta pakub eriti väikerahvaile väärtus-likke eeskujusid oma otstarbekohase cla-korraldusega, selge mõtlemisega ja elujaa-tava optimismiga. Kuna Saksamaa näeb Balti riikides mingit Hinterland'i, oma kultuuri, majanduselu ja inimmaterjali väljaveomaad, ei oma Inglismaa nende alade suhtes ei poliitiliselt ega kultuurili-selt mingeid agressiivseid eesmärke. Sa-muti nõuavad Baltimaade majanduslikud sidemed Inglismaaga tema keele omanda-mist niivõrra, et vastav äriine suhtlemine võiks toimuda ilma mingsuguste tülikate takistusteta. Kõigil neil põhjusil on Balti riikides viimaseil aastail märgata inglis-sõbraliku suuna positsioonide tunduvat kõvenemist ja saksa keele asendamist koo-lides eeskätt ingliskeelega. Kõik see aitab lähendada nende rahvaid vanale, auväärs-ete ajalooliste traditsioonidega ja rikaste kultuurivaradega Inglise kultuurile, mille aarded võivad Balti rahvuslikele kultuuri-dele anda äärmiselt väärtuslikke viljasta-vaid tõukeid nii praktilistel poliitilise ja ühiskondliku elu korralduse aladel kui ka tehnikas, teadustes, kirjanduses ja kuns-tis.

Kuid väikerahvaile osutub siiski mit-meis suhtes tähtsamaks Inglise kultuu-rist orgaaniliselt kujunenud, sügav ja mit-mekesine Prantsuse kultuur, mille üheks suurimaks mõjustajaks on olnud tihe side antiikse kultuurimaailmaga. Ükski rah-vas pole suuremal määral omandanud ja edasi arendanud antiik-kultuuri traditsi-oonne kui prantslased. Saksamaa aialugu algab Roomale vastuhakkamisega, Prant-suse oma — Roomale alistumisega. Prant-suse kultuur on vanemaid Euroopas; ta on kujunenud suurima seadusepärase arengu alusel, saades antiikselt kultuurilt rohkesti viliastavaid impulsse. Seetõttu esindab Prantsuse kultuur paremini kui ükski teine Lääne-Euroopa ühiskondlik-poliitilise ja vaimse arengu magistraal-suundi. Lääne-Euroopat võib järjelikult kõige paremini tundma õppida Prantsuse-

tiskās un garīgās attīstības maģistrāļu virzienus. Ar Rietumeiropu var vislabāk iepazīties Francijā, kas ir Rietumeiropas par excellence.

Franču kultūras plašums un tai piemītošais universālais humanitārisms un civilizātoriskās misijas centieni padara viņas sasniegumus viegli pieietamus citām tautām. Neraugoties uz savām nacionālām īpatnībām, franču kultūra ir atvērta visiem: tautiskās un cilvēciskās idejas viņa sakūst par vienu saskanīgu vienību. Ticība cilvēkam, viņa vērtībai un spējām dod franču kultūras misijas idejai viņas pātosu, viņas spēku un iekšējo siltumu. Tādēļ frančiem arvien ir bijis redzīgs skats citu tautu kultūras prasībās un tie ir vienmēr parādījuši simpātijas mostošos mazo tautu patstāvīgai kultūras dzīvei. Franču ārpolitikas galvenos uzdevumus ietilpst franču kultūras izplatīšana un viņai jaunu draugu iekarošana. Neviena valsts tagad neved tik sistematisku un enerģisku kultūras politiku starptautiskos apmēros kā Francija. Tālāk Francijas ārpolitiskais stāvoklis spiež viņu rūpēties par to, lai starp Krieviju un Vāciju esošo valstu virkne un tāpat arī citas Viduseiropas vidējās un mazās valstis nenonāktu atkarībā no Vācijas. Savienība vai ciešas saites ar šīm valstīm Francijai ir vajadzīgas Vācijas hegemonijas centrienu ierobežošanai. Francijas veselīgiem instinktiem apbalvotā sabiedrība, kurai toni dod spēcīga, pašapzinīga un zināmā mērā izglītotā zemniecība un mazpilsonība, un kur lielkapitālistiskās industriālizēšanas parādības nav nonākušas līdz tādām galējībām kā Vācijā un Anglijā, var sniegt Baltijas tautām, kurām ir vairāk vai mazāk līdzīga sabiedriskā struktūra, veselīgu un derīgu iespaidu tai gadījumā, ja ar to tuvāk iepazīstas. Arī franču politiskā kultūra ar savām spējām elastīgi piemēroties dotā momenta apstākļiem, un ar brīvības un autoritātes principu lietpratīgu kombināciju varētu dažkārt sniegt Baltijas tautām valsts iekārtas izveidošanā labu paraugu.

Līdz ar to uzsvērsim, ka franču rakstniecība un valoda ar savu domu skaidrību, noteiktību un loģiku kā arī ar gaumi ir visā pasaulē atzīti labi audzināšanas li-

maa najal, kes on Lääne-Euroopa par excellence.

Ka teevad Prantsuse kultuuri avarus, talle omane universalistlik humanitarism ja tsivilisatoorilise missiooni ind ta aarded kergesti kättesaadavaks teistele rahvastele. Hoolimata oma rahvuslikust omapä-rast on Prantsuse kultuur avatud kõigile: rahvuse ja inimsuse ideed sulavad temas üheks kooskõlaliseks tervikuks. Usk inimesse, tema väärtusse ja võimeisse annab Prantsuse kultuurimissiooni ideeale tema paatose, tema jõu ja sisemise soojuse. See-tõttu on prantslased ikka omanud avarat pilku teiste rahvaste kultuurinõuete kohta ja on eriti osutanud sümpatiseerivat suhtumist iseseisvatele kultuurielule ärkavaisse väikerahvaise. Prantsuse välispoliitika oluliste ülesannete hulka kuulub Prantsuse kultuuri levitamine ja temale üha uute sõprade võitmine. Ükski riik ei aja nüü-disajal niivõrra süstemaatilist ja energilist kultuuripoliitikat rahvusvahelises ulatu-ses kui Prantsusmaa. Edasi sunnib Prant-susmaa välispoliitiline seisund teda hoolit-sema selle eest, et Vene- ja Saksamaa vahel asetsev rajariikide riba ja teisedki Kesk-Euroopa kesk- ja väikeriigid ei lan-geks sõltumusse Saksamaast. Liit või ti-hedad sidemed nende riikidega on Prant-susmaale vajalikud Saksa hegemooniata-otluste pidurdamiseks. Prantsusmaa ter-vete instinktidega ühiskond, kus tooni an-nab jõukas, iseteadev ja teataval määral haritud talunooekond ja väikekodanlus ja kus suurkapitalistliku industrialiseerumi-se väärnähtused pole jõudnud selliste äärmusteni areneda kui Saksa- ja Inglis-maal, võib enam-vähem samalaadilise ühiskondliku struktuuriga Balti rahvaile avaldada tervendavat ja kaineistavat mõ-ini juhul, kui sellega lähemalt tutvutakse. Ka Prantsuse poliitiline kultuur võiks oma võimega kohalduda elastiliselt antud mo-mendi asjaoludele, eriti vabaduse ja auto-riteedi nõhimõtte osava kombineerimise-ga pekkuda Balti rahvaste riigikorra aren-damisel mõnikord häid eesküüsid.

Ühtlasi rõhutagem, et Prantsuse kirjan-dus ja keel on mõtete seige, täpsa ja loo-gilise esituse ning maitse koolina ülemaa-ilmaliselt turnustatud kasvatusvahendid. Mil määral need omadused on kultuuri-

dzekļi. Cik lielā mērā šīs īpašības ir svarīgas kultūras attīstībā, to varētu pierādīt piemēram angļu rakstnieka Džona Galsvortija vārdi par starptautisko valodu: viņš augšminēto iemeslu dēļ dod priekšroku franču valodai, neraugoties uz viņa paša mātes valodas lielo izplatību. Ar savu domu plašumu, objektivitāti un konkrētības centieniem franču kultūra ir citām tautām nozīmīgāka nekā vienpusīgi attīstītas citu zemju kultūras vērtības.

Tādēļ daudzas tautas, sākot ar Grieķiju un beidzot ar Zviedriju, ir nodrošinājušas savā izglītības sistēmā franču valodai redzamu vietu. Šīs valodas un kultūras cienīšana noteikti tuvinātu Baltijas tautas tām valstīm, ar kurām viņām būtu japa-dziļina draudzīgas attiecības — Čekoslovākiju, Rumāniju un citām, kur franču kultūrai jau dziļas un spēcīgas saknes. Arī Baltijas valstīs pēdējos gados novērojama spēcīga kustība franču kultūras virzienā. Lietuvas skolās franču valoda ir pirmajā vietā, Latvijā klasiskā un humānitarā ģimnāziju nozarojumā tā ir pirmajā, resp. otrajā vietā, Igaunijā to līdz šim kultivēja galvenokārt attiecīgos zinātniskos institūtos un biedrībās, pa daļai arī ģimnāzijas, kur arī ir sagaidāma stundu skaita palielināšana tuvākā nākotnē.

Lietuvas, Latvijas un Igaunijas izglīto to aprindu savstarpējās satiksmes atvieglošanai būtu jāpaliek pie Kaunas garīgās sadarbības konferencē nesēn pieņemtā lēmuma, kas deva priekšroku augstskolu savstarpējā satiksmē franču valodai un ieteica pārējā satiksmē angļu valodu. Lai ciešāka tuvināšanās franču un angļu sakšu kultūras pasaulei veicina Baltijas valstīs jūtamu kultūrālu radīšanas darbu ar jauniem impulsiem un ved šīs tautas tuvākā sakarā ar Rietumeiropas lielajām un dziļajām kultūras vērtībām! Lai vienošanās ap kopējiem kultūras lozungiem un noteikta kopēja savstarpējās satiksmes valoda veicina Baltijas dzīves spējīgo tautu labās attiecības, vienai otras sasniegumu pazīšanu, savstarpēju simpātizējošu novērtēšanu un vajadzīgo kopējo kultūrālo pasākumu enerģisku un saskaņotu organizēšanu!

arengule olulised, seda vōiks tōendada nāit. Inglise kirjaniku John Galsworthy avaldus rahvusvahelise keele kohta: ta eelistab eelnimetatud pōhjusil selleks prantsuse keelt, vaatamata oma emakeele suurele levikule. Oma mōttelaadi avā-ruse, objektiivsuse ja konkreet-suse-pūide tōttu on Prantsuse kultuur teistele rahvaile olulisemaks teguriks kui ūhekūlgse-malt arenenud maade kultuurivāertused.

Seetōttu on paljud rahvad, alates Kree-kast ja lōpetades Rootsimaaga, kindlusta-nud oma haridussūsteemis prantsuse kee-lele silmapaistva koha. Selle keele ja kul-tuuri harrastamine lāhendaks Balti rāh-vaid kindlasti riikidele, kellega neil tu-leks sūvendada sōbralikku lābikāimist Tšehhoslovakkiale, Rumeeniale ja teiste-le, kus prantsuse kultuuril on juba vanad ja tugevad juured. Ka Balti riikides on viimaseil aastail mārgata tugevat liikumist Prantsuse kultuuri kasuks. Leedus on prantsuse keel koolides esikohale tōusmas, Lātis seisab ta klassikalises ja humani-taarses ģimnaasiumiharus esimesel resp. teisel kohal, Eestis on seda seni kultivee-ritud peamiselt vastavais teaduslikes ins-tituutides ja ūhinguis ja mōnevōrra ka ģimnaasiumes, kus on loota ta tundide arvu suurendamist lāhemas tulevikus.

Leedu, Lāti ja Eesti haritud kihtide omavahelise lābikāimise kergendamiseks tuleks jāada Kaunases vaimse koostōo konverentsil hiljuti vastuvōetud otsuse juurde, mis eelistas ūlikoolide vahelise lābikāimiskeelena prantsuse keelt ja loo-vutas muus lābikāimises teatava koha ka inglise keelele. Tihedam lāhenemine prantsuse ja anglosaksi kultuurimaa-ilmale soodustagu Balti riikides vii-maseil ajal vāga tāhelepandavalt kultuurilist loomistōod uute im-pulssidega ja viigu need rahvad otsese-masse kontakti Lāene-Euroopa suurte ja sūgavate kultuurivāertustega. Ūhiste kultuuri-loosungite ūmber koondumine hōlbustagu samal ajal kindlate lāikāimis-keelte najal Balti elujōuliste rahvaste omavahelist suhtlemist, ūksteise saavu-tiste tundmaōppimist, vastastikust sūmpā-tiseerivat hindamist ja vajalikkude kul-tuuriliste ūhisūrituste hoogsat ning koos-kōlalist organisēerimist.

Tērbatas universitāte pagātnē un tagadnē Tartu ülikool minevikus ja nūūd

II*)

Mācības spēki.

Kad 21. aprīlī 1802. gadā sāka darboties Tērbatas universitāte, viņas mācības spēku skaits bija ļoti niecīgs. No štātā paredzētiem 22 profesoriem atklāšanas svinībās bija ieradušies tikai 9. Tie galvenā kārtā bija vietējie, ārzemnieki ieradās tikai vēlāk. Drīz tomēr viņu skaits pārsniedza vietējo mācības spēku skaitu, jo vietējo darbinieku skaits, kas varētu stāties universitātes mācības spēku rindās, bija ļoti niecīgs. Pēc tautības gandrīz visi universitātes darbības pirmā posma mācības spēki bija vācieši; pirmais latvietis, kas iekļuvis universitātes mācības spēku vidū, bija Richards Johans Laimiņš (1799.—1829.), kas ieņēma prosektora vietu divdesmitos gados. Pārāgrā nāve, diemžēl, pārtrauca viņa darbību.

Daudz ievērojamāks bija minerāloģijas profesors Konstantīns Grevinks (Krieviņš) (1819.—1887.). Viņa tēvs Jānis Kaspars dzimis Sīpeles muižā, kur viņa tēvs bija vagars. Pēdējais centās dēlam dot labu izglītību: vietējās skolas beidzis, viņš studēja Jēnā, Hallē un citās Vācijas augstskolās, iegūdamas Getingenā tieslietu zinību kandidāta gradu. Darbojies Vilandē kā advokāts un sindikā. Te arī viņam piedzimis dēls Kaspars Andrejs Konstantīns, vēlākais profesors. Pēdējais no 1837.—1842. g. studēja Tērbatā dabas zinības; papildinājis savas zināšanas ārzemēs, viņš no 1854. gada līdz savai nāvei bija Tērbatas universitātes minerāloģijas profesors. Viņš publicējis vairākus ievērojamus darbus, sevišķi par Baltijas akmeņu laikmetu. Diemžēl viņš bija pilnīgi pārvācojies un par latvieti neturējās.

Viņa laika biedrs bija zooloģijas profesors Gustavs Flors (1829.—1883.). Viņš dzimis Vecsalacas muižā, ko tanī laikā rentēja viņa vecāki. Studējis Tērbatā no 1847.—1850. g. dabas zinības un no

II*)

Ļpejōūd.

Kui 21. aprillil 1802. aastal alustas tegevust Tartu ülikool, oli selle õppejōūdude arv ūsna tühine. Korralisteks õppejōūdud-

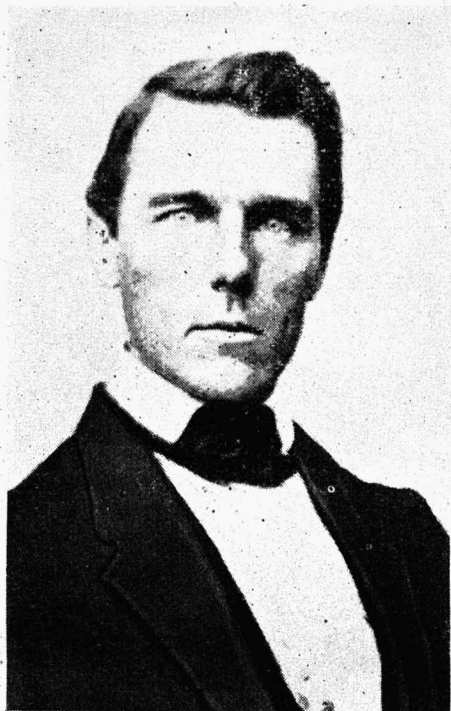
Prof. K. Grevinks.

deks määrat 22 professorist avamispidustusele oli ilmunud vaid 9. Need olid peamiselt kohalikud, välismaalased ilmusid vaid hiljem. Ometi peagi nende arv ūletas kohalikkude õppejōūdude arvu, sest kohalikke tegelasi, kes oleks vōinud asuda ūlikooli õppejōūdude ridadesse, oli vāga vāhe. Rahvuselt peaaegu kōik ūlikooli esimese tegevusjārgu õppejōūd olid sakslased; esimene lātlane, kes pāases ūlikooli õppejōūdude hulka, oli Richard Johan Laimin (1799.—1829.), kes oli

*) Skat. «Mēnešraksts» Nr. 1. 1936. g.

*) Vaat. «Kuukiri» Nr. 1. 1936. a.

1852.—1854. g. medicīnu. 1856. g. viņš ie-
guva medicīnas doktora gradu un tad tur-
pināja studijas ārzemēs. Ar 1860. gadu
sāka darboties universitātē, vispirms kā
privātdocents, vēlāk kā profesors. Divas
dienas pirms savas nāves viņš iesniedza

Prof. G. Flors.

atlūgumos no amata un mira 1. maijā
1883. gadā. — Flors, ieņemdams zooloģijas
katedru, izrādīja zināmu vienpusību, pie-
griezdam vērību gandrīz vienīgi entomo-
loģijai, no kam, saprotams, cieta pārējās
zooloģijas nozares. Arī Flors par latvieti
neturējās.

Vidējai paaudzei pieder lektors Jē-
kābs Lautenbachs (1847.—1928.).
Viņš studējis Tērbatā teoloģiju, tad pie-
griezies valodniecībai un, kad 1878. g. at-
brīvojās universitātē latviešu valodas lek-
tora postenis, to ieņem Lautenbachs un
paliek tajā līdz Latvijas universitātes di-
bināšanai 1919. gadā. Tad pārnāk uz Ri-
gu un ieņem latviešu un vispārīgās literā-
tūras profesūru, kurā darbojies līdz mūža

prorektoriks kahekūnņendate aastate pai-
ku. Varajane surm kahjuks katkestas
tema tegevuse. Palju tähelepanuväärsem
oli mineraloogia professor Konstantin
Grevink (Krieviņš) (1819.—1887.). Te-
ma isa Jaan Kaspar oli sündinud Siipeli
mõisas, kus selle isa olnud kupjaks. Vii-
mane püüdis pojale anda võimalikult kõr-
get haridust: lõpetanud kohalikul koolid,
õppis see Jena, Halli ja teistes Saksamaa
ülikooles, omandades Getingenis jurispru-
dentsi kandidaadi kraadi. Töötanud Vil-
jandis advokaadina ja sindikuna. Sää-
siis sündindki tema poeg, Kaspar Andrei
Konstantin, pärastine professor. Viimane
1837.—1842. aastani õppis Tartus looduste-
adust; täiendanud oma teadmisi välis-
mail, alates 1854. aastast kuni enda sur-
mani oli ta Tartu ülikooli mineraloogia
professoriks. Ta on avaldanud mitmeid
tähelepanuväärseid uurimusi, eriti Balti
kiviajastu kohta. Kahjuks aga oli ta täi-
esti ümersaksastunud ja ei lugenud
ennast lätlaseks.

Tema kaasaegne oli zooloogia professor
Gustav Floor (1829.—1883.). Ta on
sündinud Vana-Salatsi mõisas, mida sellal
rentisid tema vanemad. Õppinud Tartus
1847.—1850. a. loodusteadust ja 1852.—
1854. arstiteadust. 1856. aastal ta sai arsti-
teaduse doktori kraadi ning jatkas siis
õpinguid välismaal. 1860. aastaga asus
tõhe ülikooli, esiteks eradotsendina, hiljem
professorina. Kaks päeva enne surma pal-
lus ta end vabastada ametist, ja suri
1. mail 1883. aastal. — Floor olles zooloogia
õppejõuks näitas üles teatavat ühekülgs-
sust, pöörates tähelepanu peaaegu üksnes
entomoloogiale, millest mõistagi said kan-
natada teised zooloogia harud. Ka Floor
ei lugenud end lätlaseks.

Keskmise põlve juurde kuulub lektor
Jakob Lautenbach (1847.—1928.).
Ta õppis Tartus usuteadust, siis siirdus
keeleteadusele ja kui 1878. a. vabanes üli-
koolis läti keele lektori koht, asub kohale
Lautenbach ja jääb sinna Läti ülikooli
asutamiseni 1919. aastal. Siis siirdub Rii-
ga ja asub juhatama läti ja üldise kirjanduse
professuuri, kus tegeleb elu lõpuni. Lau-
tenbach on palju kirjutanud keelest ja
kirjandusest, on tuntud ka jutukirjaniku
ja luuletajana.

Auväärsele kohale omab filosoofia profes-

beigām. Lautenbachs daudz rakstījis par valodniecību un literātūru, pazīstams arī kā stāstnieks un dzejnieks.

Izcilu vietu ieņem filosofijas profesors Jēkabs Osis (1860.—1926.). Viņš dzimis Kabilē, studējis Tērbatā teoloģiju, tad

Prof. J. Osis.

prof. Teichmūlera vadībā nodarbojies ar filosofiju. No 1889. gada filosofijas profesors Tērbatas universitātē. Bijis vēstures-filoloģijas fakultātes dekans un, kā vecākais dekans, vairākkārt izpildījis universitātes rektora pienākumus. 1919. gadā, universitātei uz Voronežu pārceļoties, aizgāja tai līdzī un tur darbojies līdz pat savai nāvei 1926. gadā. Bijis korporācijas «Lettonias» goda filistrs.

Ievērojamais latviešu valodas pētnieks Jānis Endzelīns (dz. 1873. g.) dzimis Kauguros, studējis Tērbatā filoloģiju un pēc studiju beigšanas atstāts pie universitātes sagatavoties uz profesūru. No 1903.—1908. g. privātdocents Tērbatas universitātē, tad profesors Charkovas un no 1920. gada Latvijas universitātē. Daudz rakstījis par latviešu valodas jautājumiem.

sor Jakob Osis (1860.—1926.). Osis on sündinud Kabilēs, õppinud usuteadust Tartus, siis tegelnud professor Teichmūleri juhatusel filosoofiaga. Alates 1889. aastast on filosoofia professor Tartu ülikoolis. Oli ajaloo-filoloogia teaduskonna dekaan, ja vanema dekaanina mitmeid kordi täitis ülikooli rektori kohuseid. 1919. aastal, kui ülikool asus Voroneesi, läks sellega kaasa ning tegutses sääl kuni surmani 1926. aastal. Oli ka korporatsiooni «Lettonia» auvilistlane.

Tuntud lätikeele uuriija Jaan Endselin sündis 1873. aastal Kaugurus, õppinud Tartus keeleteadust ja pärast ülikooli lõpetamist jäetud ülikooli juurde ettevalmistuma professuuriks. 1903.—1908. aastani eradotsent Tartu ülikoolis, siis professor Charnovi ja 1920. aastast alates Läti ülikoolis. On palju kirjutanud läti keele küsimusist.

Endzeliini kaasaegne Ernst Felsberg (1866.—1928.) on sündinud Neekinis, õppinud Tartus keeleteadust, peale õpinguid komandeeritud Peeterburgi ülikooli juurde, lõpuks veel õppinud Berliinis. Tegutsenud 1906. aastal eradotsendina ja 1910. aastast professorina Tartu ülikoolis. 1918. a. koos ülikooliga evakueerub Voroneesi, 1920. aastal pöördub tagasi kodumaale ja siis kuni surmani töötas Läti ülikoolis. On olnud ka Läti haridusminister.

Usuteaduse teaduskonnas esimese lätlasena on tegutsenud Kaarel Kundziņš (sünd. Smiltēnis 1883. a.). Õppinud Tartus usuteadust, pärast ülikooli lõpetamist olnud kooliõpetajaks Valmieras. 1917. ja 1918. a. praktilise teoloogia dotsent Tartu ülikoolis ja alates 1920. aastaga professor Läti ülikoolis.

Teine usuteadlane Jaan Sander (sünd. Ceres 1858. a.) õppinud Tartus, pärast seda olnud pastoriks Peeterburgis. 1917. aastast alates praktilise usuteaduse professor Tartu ülikoolis, kus töötanud vaevalt ühe aasta. Hiljem siirdunud pastoriks Riiga ja töötanud eradotsendina ka Läti ülikoolis.

Eesti ajal ülikoolis oli 4 lätlasest õppejõudu: prof. L. Kundziņš, prof. E. Paukulis, prorektor A. Maalman ja hobuserautamise kooli juhataja Kalniņš. Esimesed

Endzelīna laika biedrs Ernsts Felsbergs (1866.—1928.) dzimis Nēķinā, studējis Tērbatā filoloģiju, pēc studiju beigām piekomandēts Pēterpils universitātei, beidzot vēl studējis Berlīnē. 1906. g. privātdocents, 1910. g. profesors Tērbatas universitātē. 1918. g. ar universitāti evakuējies uz Voronežu, 1920. g. atgriezies dzimtenē un tad līdz savai nāvei darbojies Latvijas universitātē. Bijis arī Latvijas izglītības ministrs.

Teoloģijas fakultātē kā pirmais latvietis darbojies Kārlis Kundziņš (dz. Smiltēnē 1883. g.). Studējis Tērbatā teoloģiju, pēc studiju beigšanas ticības mācību skolotājs Valmierā. 1917. un 1918. g. g. praktiskās teoloģijas docents Tērbatas universitātē, no 1920. gada profesors Latvijas universitātē.

Otrs teologs Jānis Sanders (dz. Cerē 1858. g.) studējis Tērbatā, pēc studiju beigšanas mācītājs Pēterpilī. 1917. g. praktiskās teoloģijas profesors Tērbatas universitātē, kur strādājis tikai nepilnu gadu. Vēlāk pārnācis par mācītāju uz Rīgu un kā privātdocents darbojas arī Latvijas universitātē.

Igaunijas laikā universitātē bija 4 mācības spēki latvieši: prof. L. Kundziņš, prof. E. Paukulis, prosektors A. Mālmānis un zirgu apkalšanas skolas vadītājs K. Kalniņš. Pirmie divi tomēr drīz pārgāja uz Latvijas universitāti.

No Tērbatā studējušiem latviešiem vairāki ieņēmuši profesūras dažādās Krievijas augstskolās, piem. A. Līventāls (1844.—1900.), bijis profesors un direktors Rīgas politechnikā, K. Tress (1843.—1886.) romiešu valodas un rakstniecības profesors Varšavas universitātē u. c.

*

Pirmais igauņu tautības mācības spēks Tērbatas universitātē bija Ditrichs Jūrgensons (1804.—1841.), kas no 1837. gada līdz savai nāvei izpildīja igauņu valodas lektora pienākumus. Arī viņa pēcnācējs Fridrichs Fēlmanis (1798.—1850.) bija igauņu tautības. Dažus gadus viņš kā medicīnas doktors lasījis lekcijas arī farmakoloģijā un receptūrā. Turpmākie lektori, izņemot Mikvīcu, arī igauņu tautības, kā M. Veske

(1843.—1890.) un K. Hermanis (dz. kaks siiski pea lāksid üle Lāti ūlikooli juurde.

Tartus õppinud lätlasist mitmed on täitnud professuure mitmesugustes Venemaa ūlikooles, näit. A. Liiventaal (1844.—1900.) oli professoriks ja direktoriks Riia poli-technikumis, K. Tress (1843.—1886.) rooma keele ja kirjanduse professor Varšavi ūlikoolis j. m.

*

Esimene eesti soost õppejõud Tartu ūlikoolis oli Ditrich Jūrgenson (1804.—1841.), kes alates 1837. aastast kuni surmani täitis eestikeele lektori kohuseid. Ka tema järeltulija Friedrich Fählmann (1798.—1850.) oli eesti rahvusest. Mõningaid aastaid ta kui arstiteaduse doktor luges loenguid ka farmatseutikas ja retseptuuris. Edasised lektorid, väljaarvatud Mikvitz, olid ka eestlased, nagu M. Veske (1843.—1890.) ja K. Hermann (sünd. 1851. a.). Ajaloo-keeleteaduse teaduskonna dotsendina tegutses Aleksander Priidik (sünd. 1864. a.) ja usuteaduse teaduskonnas — J. Kõpp. Arstiteaduse teaduskonnas on tegutsenud järgmised õppejõud: eradotsend A. Paldrock, E. Terepsoon ja H. Koppel.

Kindlasti vist on veel rohkemgi eesti soost õppejõude tegutsenud Tartu ūlikoolis. Oleks vägagi soovitav, et mõni eesti rahvusest teadlane annaks neist ulatusliku ülevaate, nagu seda käesoleva ajakirja 2. numbris on teinud mag. O. Liiv, andes ülevaate eesti ūliõpilastest Tartu ūlikoolis 19. sajandi esimesil aastakümneil.

1851. g.). Vēstures filoloģijas fakultātē kā docents darbojies Aleksanders Pridiks (dz. 1864. g.) un teoloģijas — J. Keps. Medicīnas fakultātē darbojušies šādi igauņu tautības mācības spēki: priv.- doc. A. Paldroks, E. Terepsons un H. Koppelis.

Droši vien būs vēl vairāk igauņu tautības mācības spēku darbojušies Tērbatas universitātē. Būtu ļoti vēlams, kaut kāds igauņu tautības zinātnieks par tiem sniegtu kādu izsmeļošu pārskatu, kā to šī žurnāla 2. numurā darījis mag. O. Līvs, sniedzot ziņas par igauņu studentiem Tērbatas augstskolā 19. gadsimta pirmos gadu desmitos.

Rakstniecība kā Baltijas valstu tuvināšanas faktors Kirjandus Balti rahvaste lähendamise tegurina

Diplomātiskā valodā laikam jau no pa-saules sākuma lietā vārdu — labi kaimi-ņi, un t u r būs grūti atrast ko labāku. Dip-lomāti veicina labas kaimiņu attiecības, solās tās pastāvīgi padziļināt un, domā-jams, rada šai ziņā ierosinājumus. Šo ie-rosinājumu rezultātā arī mums ir kopš patstāvības sākuma ar Latviju labas kai-miņu attiecības.

Ar to pietiek oficiālai satiksmei, tirdz-nieciskai apmaiņai, robežas pāriešanai, savstarpēju vizīšu rīkošanai, valsts svēt-koš laimes vēlējumu sūtišanai u. t. t. Bet t a u t a i ar to vien ir par maz. T a u t a i diplomātiskas runas ir kā varš, kas dun, un kā zvaniņš, kas zvana. Viņa instinkti-vi nojauš šo runu nozīmi, t. i. nenozīmību. Tauta zina, ka tās ir nenovēršamas,

Lai t a u t a nestu sirdī iepreti msavam kaimiņam labas jūtas, viņu cienītu, viņu pareizi novērtētu, vajadzības gadījumā organizētu kopēju akciju ar to, tai bries-mu brīdī steigtos pat palīgā, — tad viņai savs kaimiņš j ā p a z ī s t.

Bet par maz ir tās pazīšanas, ko dod, piemēram, ģeografijas mācības grāmata skolā: ka kaimiņu valsts teritorija ir tik un tik kvadrātkilometru liela un iedzīvo-tāju skaits tik un tik miljonu; ka kaimiņš atrodas ziemeļu vai dienvidu pusē, ka viņš dzīvo no lauk- un lopkopības u. t. t.; te pievienojot vēl dažus vēsturiskus da-tus. Tā ir par maz. To var zināt par draugu un ienaidnieku, kaimiņu, kā arī par kādu tālu tautu zemes lodes otrā pu-sē. Tā ir par maz, lai tauta pazītu tautu, kuŗas abas liktenis novietojis apmēram vienādos dzīves apstākļos, kuŗas ir pārcie-tušas vienādas grūtības pagātnē, kuŗas arī nākotnē ir vienu un to pašu briesmu ap-draudētas un kuŗu labklājība lielā mērā atkarājas no tā, kā tās spēš v i e n o t i stā-vēt pret šīm briesmām. Arī nākotnē pret

Diplomaatlikus keeles tarvitatakse vist juba maailma algusest saadik sõna hea-naaberlikkus ja vaevalt leitakse seal midagi paremat. Diplomaadid sobitavad heanaaberlikke vahekordi, töotavad neid alatasa süvendada ja teevad ses suhtes ar-vatavasti pingutusi. Nende pingutuste tulemuseks ongi vahest iseseisvuse algu-sest saadik Latvijaga heanaaberlik vahe-kord.

Sellest on küllalt ametlikuks läbikäimi-seks, kaubavahetuseks, ülepiirikäimiseks, vastastikkude visiitide tegemiseks, riiklis-tel tähtpäevadel õnnitluste saatmiseks jne. R a h v a l e on sellest aga vähe. Rahvale on diplomaatilised viisakusekõned kui vask, mis kumiseb ja kelluke, mis heliseb. Instinktiivselt tajub ta nende kõnede mõ-tet, s. o. mõttetust. Ta teab, et need on paratamatud.

Et r a h v a s oma naabri vastu häid tundeid südames kannaks, temast lugu peaks, teda väärikalt hindaks, temaga va-jalikul korral ühist aktsiooni sooritaks, te-male häda korral appigi ruttaks, — selleks peab ta oma naabrit t u n d m a.

Vähe on aga sellest tundmisest, mis annab näiteks geograafia õperaamat koo-lis: et naaberriigi territoorium on nii mitu ruutkilomeetrit ja rahvaarv niimitu miljo-ni; et naaber asub põhja — või lõunapool, et ta elatab ennast põllust ja karjast jne; Sinna juurde veel mõned ajaloolised and-med. Seda on vähe. Seda võib teada sõb-rast ja vaenlasest, naabrist kui ka mõnest kaugest rahvast teisel pool maakera.

Seda on vähe rahvastele üksteise tund-miseks, keda saatus asetanud umbes ühe-sarnastesse elutingimusesse, kes on kannat-anud ühesarnaseid raskusi minevikus, ke-da on ähvardamas tulevikuski ühed ja samad ohud ja kelle heaolu suurel määral ripub sellest, kuidas suudetakse ü h i -s e l t neile ohtudele vastu seista. Ka tu-

Austrumbaltijas tautām var lietāt to pašu princīpu, ko pirms septiņdesmit gadiem lietāja bīskaps Alberts: skaldi un valdi! Bet skaldīt ir viegli tautas, kuŗu pārstāvji gan uz kāda papīra parakstījuši savienības līgumu, bet kuŗu sirdīs draudzība nav ierakstīta, kas viena otrai svešas.

Valodas ziņā lietuvieši un latvieši ir zināmā mērā savstarpēji radniecīgi, varbūt arī raksturā var atrast vienādas līnijas. Tādēļ tur arī saprašanās varētu būt vienam ar otru vieglāka. Bet kas attiecas uz Igaunijas un Latvijas attiecībām, tad nav cerams, ka te vienas un otras valodas pratēju kādreiz būs ļoti daudz. Mūsu dienvīdus kaimiņi taču nesāks mācīt savās skolās igauņu, nedz arī otrādi — mēs savās skolās latviešu valodu. Mums abiem ir diezgan darba ar lielo tautu valodu mācīšanos. Bet pierobežas skolas un mūsu kolonija Rīgā, tāpat kā latviešu kolonija Rēvelē, dod diezgan vienas un otras valodas pratējus. Ne tikai valodas pratējus, bet arī otras tautas rakstura un apstākļu pazinējus un bez visa cita arī otras tautas rakstniecības pazinējus.

Esmu nonācis līdz tēmatam, par kuŗu arī gribēju runāt.

Rīgas latvietis dabū igauņi redzēt, Rēveles igauņi latvieti — kāda savstarpēja apciemojuma gadījumā, nerunājot par sakāršanos pierobežā. Bet iekšzemes latvietis un igauņis? Laikraksts iepazīstina tikai ar otras tautas notikumiem: kursa svārstībām, dažu preču cenu celšanos vai krišanu, atreferē kāda jauna likuma saturu u. t. t. Tautas dvēseli, tautas pārdzīvojumus, tautas raksturu tur ļoti grūti izlasīt. Tas atspoguļojas vislabāk, vispilnīgāk, visspilgtāk rakstniecībā. Daži labi romāni stāsta latviešiem par mums vairāk, nekā vairāki sējumi zinātnisku traktātu, vai biezās grāmatas, pilnas statistiskiem datiem. Personīgā satiksmē esam noslēgti, slēpjam savas patiesās un dziļākās jūtas, savus centienus un ideālus. Bet rakstniecībā tas viss atklājas, top mums tuvāks, saprotamāks.

Tas bija pirms dažiem gadu desmitiem, kad A. Niedra vēl bija rakstnieks, kad

levikus vōidakse sama pōhimōtet Ida-Balti rahvaste vastu tarvitada, mida kasutas seitsmesaja aasta eest piiskop Albert: lahuta ja valitse! Lahutada on aga kerge rahvaid, kelle esindajad küll mõnele paberile liidulepinguid kirjutanud, kelle südamesse aga sõprust pole kirjutatud, kes üksteisele vōõrad.

Keelelt on leedulased ja lātlased teineteisele mõningal määral sugulased, vōib olla iseloomuski leidub ūhiseid jooni. Selle tõttu peaks seal teineteisest arusaaminegi kergem olema. Mis aga puutub Eesti ja Lāti suhetesse, siis ei ole loota, et siin vastastikku keeleoskajaid kunagi väga palju saab olema. Ei hakka ometi meie lõunanaabrid oma koolis eesti keelt õpetama vōi ūmberpōõrdult, meie omis koolis lāti keelt. Meil mõlemail suurrahvaste keelte õppimisega küllalt tegemist. Kuid piiri-āārsed koolid ning meie koloonia Riias niisama kui lāti koloonia Tallinas, annavad küllalt teine teise keele oskajaid. Mitte vaid keeleoskajaid, vaid ka teise rahva iseloomu ja olude tundjaid, peale kõige muu ka teise rahva kirjanduse tundjaid.

Ma olen asja juurde jõudnud, millest tahtsingi kõneleda.

Riia lātlane saab eestlast näha, Tallinna eestlane lātlast — mõne vastastikku külaskāigu puhul, piiriāārsetest kokkupuutumistest kõnelemata. Aga sisemaa lātlane ja eestlane? Ajaleht tutvustab ainult teise rahva sündmustega: kursi kõikumisega, mõne tarbeaine hinna tõusu vōi langusega, refereerib mõne uue seaduse sisu jne. Rahvahinge, rahva elamusi, rahva iseloomu on sellest kõigest väga raske välja lugeda. See peegeldub kõige paremini, kõige täiuslikumalt, kõige siiramalt kirjanduses. Mõned head romaanid kõnelevad meist lātlastele enam kui mitu kōidet teaduslikke traktaate vōi paksud raamatud tās statistilisi andmeid. Isikulises kokkupuutumises oleme kinnised, varjame oma tōelisi ja sūgavamaid tundmusi, oma piūdeid ja ideaale. Kirjanduses aga avastub kõik see, saab meile lähedaseks, mõisteta-vaks.

See oli mõnekümne aasta eest, siis kui A. Niedra oli veel kirjanik, kui ta veel

viņš vēl nebija nomaldījies politikas ceļos. Man tad gadījās lasīt viņa romānu «Liduma dūmos», kas tikko bija pārtulkots igauņu valodā («Virš pret vīru»). Vēl tagad man atmiņā tur tēlotā aina par inženiera darbu purvā, kuŗu tas gribēja nosusināt. Latviešu cilvēks uzreiz bija kļuvis man tuvs, es sapratu, ka viņš tāpat pūlās, maldās, cieš un meklē kā mēs. Tā bija liela un skaista iepazīšanās ar Latviju. Kad dažus gadu desmitus pēc tam man gadījās iepazīties ar turienes rakstniekiem, tad viņi man likās pazīstami jau no Niedras romāna.

Dažs labs romāns var nest labu slavu pie otras tautas tālā provincē, mazpilsētā, miestā, lauku mājā, kur citādi visa mūža laikā nevar dabūt redzēt kaimiņu zemes iedzīvotāju. Romāns, stāsts vai novele atstāj pārdzīvojumu, bet nevis vēsu zināšanu, kā zinātnisks darbs. Dailrakstniecība pieved otru tautu mūsu sirdij tuvāk. Un tāds tuvums ir vajadzīgs, kad grib dibināt savienības, kas nebūtu tikai uz papīra rakstītas.

Rakstniecība kā Austrumbaltijas tautu tuvināšanas faktors ir līdz šim spēlējusi mazu lomu. Galvenokārt tādēļ, ka šis faktors ir par zemu novērtēts, ka par to ir maz domāts, ka tas nav apzinīgi vadīts. Kas attiecas uz darbu tulkošanu, tad tai ir bijis pilnīgi gadījuma raksturs, tā ir atkarājusies no kāda tulkotāja vai izdevēja gaumes.

No latviešu rakstniecības mums ir diezgan daudz tulkojumu, kaut gan galveno tiesu no pirmskara ražas. Sevišķi lieli nopelni šai ziņā ir M. Pukītim, tagadējam Tērbatas pilsētas bibliotēkas vadītājam. No pēdējā gadu desmita ražas ir gan šis tas tulkots, bet visai nejauši. Igauniskota arī vesela virkne lugu un dažas no tām, kā, piemēram, Blaumanis, radušas uz mūsu skatuvēm laipnu piekrišanu.

Bet no igauņu rakstniecības latviešu valodā ir ļoti maz kas nokļuvis. Kā jaunāko var minēt tikai A. H. Tamsāres «Patisību un taisnību», kas iznāk Rīgā Elīnas Zālītes tulkojumā. No lugām Latvijā labus panākumus guvušas H. Raudsepa ko-

polnud eksinud poliitika radadele. Juhtusin siis lugema tema romaani «Mees mehe vastu ehk Sõrru suitsus», mis oli parajasti tõlgitud eesti keelde. Veel praegu on mul pilt kujutluses inseneri rabelusest soo peal, mida kavatses kuivatada. Läti inimene oli mulle korruga lähedale toodud, ma sain aru, et tema samuti püüdleb, eksleb, kannatab ja otsib kui meie. See oli suur ja ilus tutvus Latvijaga. Kui mul mõnikümmend aastat pärast seda oli juhus tutvuda sealsete kirjameestega, siis näisid nad mulle juba Niedra romaani kaudu tuttavad olevat.

Mõni hea romaan võib kanda head kuulust teise rahva juures kaugele provintsi, väikelinna, alevikku, talusse, kus muidu elu kestel ei saada näha naabermaa elanikku. Romaan, jutustus või novell jätab elamuse, mitte vaid jahedat teadmist, nagu teaduslik teos. Ilukirjandus toob teise rahva meie südamele lähedale. Ja niisugust lähedust on tarvis, kui tahetakse liite luua, mis ei oleks vaid paberile kirjutatud.

Kirjandus kui tegur Ida-Balti rahvaste lähendamisel on seni väikest osa mänginud. Päämiselt selle pärast, et seda tegurit alla on hinnatud, et sellest vähe on hoolitud, et seda teadlikult pole juhitud. Mis teoste tõlkimisse puutub, siis on see täiesti juhuslikku laadi kannud, olenenu mõne tõlkija või kirjastaja maitsest.

Läti kirjandusest on meile õige rohkesti tõlgitud, kuigi päämiselt ennesõja-aegselt toodangust. Eriti suured teened on sel alal M. Pukitsal, praegusel Tartu linna raamatukogu juhil. Viimase aastakümne toodangust on küll ka üht-teist tõlgitud, aga üsna juhuslikult. Näidendeidki on eestindatud terve rida ja mõned neist, nagu Blaumani omad üsna lahkelt vastu võttu meie lavadel leidnud.

Eesti kirjandusest on aga väga vähe läti keelde pääsenud.

Uusimast on meil nimetada vaid A. H. Tammsaare «Tõde ja õigust», mis ilmub Riias Elina Salite tõlkes. Näidendeist on hea vastuvõtu osaliseks saanud Latvijas H. Raudsepa komöödiad, eriti tema «Miku-

mēdijas, sevišķi viņa «Mikumārdi». Piekrišana, ar kādu uzņēma «Mikumārdi», palīdzēja pierādīt, ka latviešu publikai nav nekādu aizspriedumu pret mūsu rakstniecību; ja darbs labi tulkots, tad tam var būt tur laipna uzņemšana.

Turpmāk nedrīkstētu igauņu un latviešu (tāpat arī igauņu un lietuviešu, kā arī lietuviešu un latviešu) savstarpēju tuvināšanu ar rakstniecības palīdzību atstāt kāda nejauša tulkotāja ziņā. Nevar cerēt arī tikai uz izdevniecībām. Protams, izdevniecības ir privāti uzņēmumi, kam nekā nevar uzspiest, tiem var tikai ieteikt labākos darbus izdošanai. Bet šo labāko darbu izvēlei tulkošanai jānotiek plānveidīgāk nekā līdz šim. Kādi kultūras un rakstniecības organizācijai, kā, piemēram, Igaunijā Rakstnieku savienībai, Latvijā Preses biedrībai vajadzētu uzņemties sastādīt no katra gada literatūras ražas to darbu sarakstu, kuŗi būtu jātulko vispirms. Šis saraksts būtu jādara zināms kaimiņu tautas izdevējiem un tulkotājiem. Pie katras grāmatas virsraksta būtu jābūt īsam satura atreferējumam. Turpmāk būtu jānodibina Baltijas valstu rakstniecības antante, kuŗas gādībā paliktu šādas lietas.

Ne mazāk nozīmīgi būtu dot rakstniekiem iespēju iepazīties ar kaimiņu tautas dzīves apstākļiem, dabu, seniem pilskalniem u. t. t. Kāpēc gan turpmāk par igauņu, latviešu un lietuviešu rakstnieku darbu tēmatu nevarētu būt visas Baltijas jūras austrumu krasts, kaut arī smaguma punkts un galvenās personas būtu pašu zemē! Nepadarīsim savu dzīves telpu kaut kādu iemeslu dēļ šaurāku, nekā tā ir! Par labiem patriotiem varam palikt arī tad, ja labi pazīstam viens otra dvēseles dzīvi, viens otra ideālus un centienus, viens otra zemi un tautu, ja dzīvojam līdzi viens otra priekiem un bēdām!

mārdi». Vastuvõtt, mis sai «Mikumärdile» osaks, aitas tõendada, et läti publikul mingit eelarvamist ei ole meie kirjanduse suhtes; on hea teos tõlgitud, siis võib ta sääll lahke vastuvõtu osaliseks saada.

Edaspidi ei peaks kirjanduse abil vastastikku tutvustamist Eesti ja Läti (samuti ka Eesti ja Leedu ning Leedu ja Läti) vahel jäetama juhuse või mõne juhuliku tõlkija hooleks. Ei või loota ka ainult kirjastustele. Muidugi, kirjastused on eraettevõtted, neile ei saa midagi peale sundida, neile võib vaid kätte juhatada parimaid teoseid kirjastamiseks. Aga nende paremate teoste valik tõlkimiseks peab sündima plaanilikumalt kui seni. Mingi kultuurilis-kirjandusline organisatsioon, kas näiteks Eestis Kirjanikkude Liit, Lätis Ajakirjanikkude ühing peaks enese hooleks võtma iga aasta toodangust nimestiku koostamise neist teoseist, mis tõlkimisele eestkätt peaksid tulema. See nimestik tuleks naaberrahva kirjastajaile ning tõlkijaile teatavaks teha. Iga raamatu nime juures peaks olema lühike referaat sisust. Edaspidi tuleks aga ellu kutsuda Balti riikede kirjandusline antant, kelle hooleks sarnased asjad jääksid.

Mitte vähem tähtsaks ei tule pidada kirjanikele võimaldamist naabermaa rahva eluoluga, loodusega, muinaslinnadega j. n. e tutvumiseks. Miks ei võiks edaspidi eesti, läti või leedu kirjanike teose alaks olla kogu Balti mere idarannik, kuigi raskuspunkt ja peategelased on vahest omal maal! Ärgem tehkem oma eluruumi mingi eelarvamiste pärast kitsamaks kui see on! Headeks rahvuslasteks võime jääda ka siis, kui tunneme hästi üksteise hingeelu, üksteise ideaale ja kalduvusi, üksteise maad ja rahvast, kui elame kaasa üksteise rõõmudele ja muredele!

Ärzemnieki par Ķemeŗiem

Välismaalased pajatavad Kemerist

Šovasar Ķemeŗu viesnīcā īsāku vai ilgāku laiku uzturējās divi ārzemes žurnālisti, kuri Latvijā pavadīja savu atvaļinājumu kā Latvijas preses biedrības viesi. Ievietojam šo ārzemes viesu, viena lietuvieša, otra igauņa, atsauksmi par mūsu kūrortu un viņa labierīcībām.

Tāpat isumā sniedzam poļu žurnālistu delegācijas atsauksmes par Ķemeŗiem, kur viņi apkārtbraucienā pa Latviju pavadīja vienu dienu un vienu nakti.

Juožas Žlabys

Kā pavadīju atvaļinājumu Latvijā

Latviju pazīnu jau no agrākiem laikiem, bet nekad ar to tik labi nebiju iepazinies kā šovasar. Man radās izdevība ciemoties pie latviešu kolēģiem — avīžniekiem. Sākumā domāju, ka man būs jāapmetās Siguldā rakstnieku un žurnālistu pīlī, kur jau bijuši vairāki lietuvju kolēģi, taču nokļuvu Ķemeŗu kūrortā un dziedniecības iestādē. Ārstēšanās man šoreiz nebija vajadzīga, bet toties iepazīnos ar Ķemeŗiem, skaisto apkārtni, dabu, dziedināšanas tehniku un iespējām. Tagad, ja būs vajadzība, varēšu par to visus informēt, kaut Ķemeŗu vārds Lietuvā labi pazīstams jau no agrākiem laikiem.

Trīs nedēļas, ko pavadīju Ķemeŗos, aizgājušas kā viena diena, bet iespaidu, raibu atmiņu sakrājis daudz. Jaunais viesnīcas nams, baltā pils, kas varenī paceļas pāri zaļumiem pret dzidri zilo debesu fonu, ir pirmais spēcīgākais iespaids. Sešu stāvu meža viesnīcas skaistums ir arī augstais tornis ar plīvojošo Latvijas karogu. Tur viesiem un ekskursantiem kā uz delnas atklājas Ķemeŗu apkārtnē. Vispirms koku galotnes kā zaļi vilņi, tad lauki, purvi, ezeri un tālumā Baltijas jūra. Skatam tiecoties jūras bezgalībā, atceros līdzīgu ainu savā dzimtenē. Arī Klaipēdas jūrmalā vilņi ceļas un plok tāpat kā šeit. Viss viesnīcas varenais stāvs, spēcīgās līnijas un augstais tornis man lika iedomāties drednautu, kas noenkurojies zaļajos vilņos. Bet viesnīcas iekšējās telpās valda mājīgums, rodas siltas omulības sajūta, jo netrūkst

Möödunud suvel Kemeris pikemai vöi lühemat aega peatusid kaks välismaa ajakirjanikku, kes Lätis veetsid oma puhkuse Lāti Ajakirjanduse Seltsi külalistena. Toome siin ära nende väliskülastiste, ühe leedulase, teise eestlase, arvamused meie kuurordist ja selle mugavaist sisseseadeist.

Samuti lühidalt avaldame poola ajakirjanike delegatsiooni arvamused Kemerikohta, kus nad sõidul ümber Lāti veetsid ühe ööpäeva.

Juožas Žlabys

Kuidas veetsin oma puhkuse Lätis

Tundsin Lätit juba varematest aegadest, kuid kunagi polnud sellega nii põhjalikult tutvunud kui möödunud suvel. Mulle avanes võimalus külastada lāti kolleege — ajakirjanikke. Alul mõtlesin, et pean asuma Siguldasse, kirjanikkude ja ajakirjanikkude kottu, kus juba viibinud mitmedki leedu kolleegid, ometi paigutusin Kemerikohta ning ravilasse. Ravimist ma sekskorra ei vajanud, kuid seevastu tutvusin Kemeriga, kauni ümbrusega, loodusega, ravitehnika ja võimalustega. Nüüd, vajaduse korral, võin kõigile anda selle kohta informatsiooni, kuigi Kemerinimi Leedus on hästi tuntud juba endistest aegadest.

Kolm nädalat, mis veetsin Kemeris, on möödunud kui üks päev, kuid muljeid, kirjuid mälestusi on korjunud kokku palju. Uus hotelli maja, valge, loss, mis võimsasti kerkib rohesuse keskelt vastu siniselget taevavõlvi, jätab esimese võimsama mulje. Kuuekordse metsa hotelli kaunistuseks on ka kõrge torn lehviva Lāti lipuga. Seal külastajaile ja ekskursantidele kui peopesal hargneb vaade Kemerikohtade ümbrusele. Esiplaanil puude ladvad, kui rohelistes laines, siis väljad, sood, järved ja kauguses Balti meri. Pilgu süüvides mere lõpmatusse meeletub sarnane pilt enda kodumaalt. Ka Klaipēdas mererannas laines tõusevad ja hajuvad samuti kui siingi. Võimas hotelli kogupilt, kindlad kontuurid ja kõrge torn tuletavad meelde drednauti, mis visanud ankru haljastesse lainetesse.

nevienas ērtības, kas noderētu slimmiekiem, ceļiniekiem vai citiem viesiem. Slimnieki sevišķi priecājas par ērtību, ka tie no savām telpām ar liftu var nolaisties tieši vannu telpā un tādā pat ceļā atgriezties. Skaistums un ērtības, ilgi piedzīvojumi ārstniecībā un pati ārstēšanās tehnika šīnī iestādē apvienoti visā pilnībā.

Es personīgi vislielāko laiku pavadīju dabā, Ķemeŗu apkārtnē. Te daba īpatnējāka, savādāka, nekā pārējā Latvijā: izjūtamā īpatnējā mežu, sēravotu un dūņu atmosfēra. Primitīvās dabas mežonīgam skaistumam līdzās nostāties kultūras daļums. Meža parkā, kas piesienas viesnīcas laukumam, daudz pazīmju, kas rāda, ka te strādājuši daiļdārzieki. Skaisti ceļi un taciņas, puķu grupas un uz katra soļa sastopami vēl citi skaisti nieciņi, kas saista vērotāja skatu. Uzrakstu dēliši jau iepriekš ziņo, cik metrus tālāk gaida nākošais pārsteigums.

Tie, kas dodas uz jūrmalu, tekas malā apbrīno «mīlestības ozolu», ar riņķa trepēm. Ko katrs izjūt, uzkāpjot šai kokā, grūti pateikt, jo tas atkarājas no individuālās pieejas, bet britiņu pasēdēt ozolā un ielūkoties apkārtnē ir kāpšanas puķu vērts. Dodoties tālāk, piepēži mežā kaut kas sāk klaudzināt, it kā dzenis ar pārtraukumiem un mainīgu sparū kaltu sausā kokā. Tur laimes strēlnieki izmēģina roku, metot akmeņus «laimes ozola» dobumā. Ja izdodas iemest, būs laime, neizdodas, — nelaime. Katrs garāmgājējs apstājas pie «laimes ozola», sameklē akmentiņus un izmēģina savu laimi. Es neredzēju, ka kādam metējam būtu neveicies. Ja kāds teiktu, ka ozolā jāmet monētas, arī tad, droši vien, netrūktu laimes tikotāju. Ir vēl arī citas vietas, ap kurām savijušies romantikas pavedieni.

Ievēribas cienīgi slavenie sēravoti, kuŗu ūdeņi nebeidz ritēt no mākslinieciski veidotu dzīvnieku rīklēm, vai burbuļodami paceļas virs zemes, it kā verdot kādā pazemes katlā. Zaļajā skuju un lapu koku dārzā ir arī vietīņa, ko sauc par «Jautro odu.» Šī restorāna latviskā stila celtne ir īpatnēji skaista. Latvisks stils izpaužas arī visā iekārtojumā. Arī apkalpotāji kā

Hotelli sīemuses aga valitseb kodusus, tekib soe mōnutunne, kuna pole puudu mugavustest, mida vajab tōbine, turist vōi mōni muu kūlastaja. Haigeid eriti rōomustab mugavus laskuda enda ruumidest otsejoones liftiga vanniruumesse ja samuti ka tagasi. Ilu ning mugavus, kaua-aegsed ravimiskogemused ja arstimistehnika on selles asutuses tāiuslikult kooskōlastatud.

Mina isiklikult oma aja enamaltjaolt veetsin looduses, Kemeru ūmbruses. Siin loodus on omapārasem, teistsugusem, kui mujal Lātis: on tunda metsade, vāāvlivee-allikate ja muda omapārast ōhkkonda. Primitiivse looduse metsiku iluga kōrvutseb kultuuri ilu. Metsapargis, mis ūmbritseb hotelli vālja, on palju tunnuseid, mis nāitavad, et siin on tosenud iluaedniku kāsi. Kaunid kruusa teed ja rajad, lillede grupid ning igal sammul kohtame veel palju muidki ilusaid peensusi, mis kūtkestavad vaatleja pilku.

Nimelauad juba eemalt teatavad, kui mitme meetri taga ootab jārgmine ūllatus.

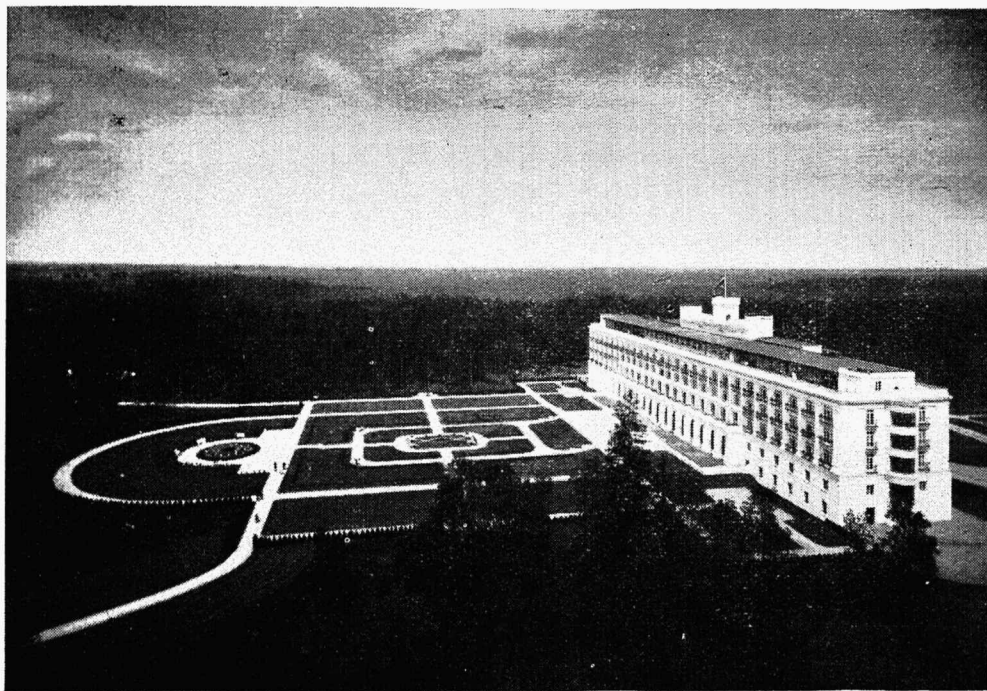
Need, kes matkavad mereranda, imetlevad teeraja āāres keerdtrepīga «armastuse tamme». Raske on ōelda mida tunneb igāuks ronides selle puu otsa, kuna see oleneb igāuhe individuāalsest suhtumisest asjasse, kuid hetkeks iste vōtmine tammedvas ja pilgu heitmīne ūmbrusse tasub ronimise vāeva. Matkates edasi algab ākki metsas mingi koksīmīne, just kui taoks rāhn kuivanud puud, peatustega ja vahelduva hooga. Seal ōnnekūtīd proovivad kātt, visates kive «ōnne tamme» ōnnsusse. Kui ōnnestub heita ōnnsusse, lāheb ōnneks, ei ōnnestu — ōnnetuseks. Iga mōōdamīneja peatub «ōnne tamme» juures, otsib kivikesi ning proovib oma ōnne. Ei juhtunud nāgema, et mōnel viskajal ebaōnnestuks. Kui keegi lausuks, et tammedse peab viskama mūnte, ka siis, kindlasti vist, ei puuduks ōnnekūtīte. On veel muidki kohti, mida loorīstab romantika.

Tāhelepanuvāārsed on kuulsad vāāvliveeallikad, mille vesi ei lakka voolamast meisterlikult valmistatud loomade suust ning sōōrmeist, vōi kerkīmast vulīsedes ūles maapīnnast, just kui keevast pajast maapōues. Rohelīses okas- ja lehtpuude aias asetseb ka paigake, mida nīmetatakse,

sievietes tā vīrieši tur visi tautiskos ģērbos. Sevišķi pievilcīgi sieviešu tautiskie ģērbi ar savu novadu raksturīgām īpatnībām.

Ja pastaigas mērķis nav gājiens tālāk uz jūrmalu, tad atgriežoties atpakaļ skats vēl

«Lõbusaks sääseks». Selle restoraani lāti stillis hoone on omapäraselt kaunis. Lätiline stiil paistab silma ka kogu sisseseades. Ka teenijaskond, nii naised kui ka mehed on sääļ rahvariideis. Eriti kütkestavad on naiste rahvariided oma maakonna iseloomuliku omapäraga.

Ķemeru jaunā viesnīca (dienvidu fronte).
Kemeru uus hotell (lõunapoolne fassaad).

reiz pārļaižas pār viesnīcas stalto ēku. Stāsta, ka ēka uzcelta uz daudziem avotiem. Tehniķiem šo avotu ierobežošana prasījusi lielu galvas laužīšanu. Tagad silta un auksta ūdens «avoti» — dušas pieejami katram šīs pils iemītniekam savās telpās. Empīra un neliels modernā stila piejaukums, kāds izpaužas nama ārējā izskatā, ir nācis par labu arī iekšējam telpu iekārtojuma, jo kā jau teikts, te ērtību ziņā netrūkst ne nieka. Nama dienvidus pusē plašs puķu laukums ar simetrisku iekārtojumu, kas jauki pieskaņojas nama stilam. Katram ir sava īpatnējā skaistuma izjūta, bet tas, ko acs saskata šeit, patīk visiem.

Kui jaltuse eesmārgiks pole kāik edasi mereranda, siis pōōrdudes tagasi pilk veel kord peatub hotelli uhkel hoonel. Rāāgi-takse, et hoone olevat pūstitatud mitmele allikale. Tehnikuilt nende allikate piiramistōō olevat nōudnud suurt peamurdmist. Nūūd aga on kāēpārast sooja- ja kül-mavee «allikad» — dušš igal selle lossi elanikul enda ruumes. Empiiri stiil, vāheste moodsa stiili lisandustega, on tulnud kaksuks ka hoone sisustusele, sest nagu juba mainitud, ei puudu seal mugavuse mōttes mitte vāhimatki. Hoone lõuna fassaadil on laialdane lillemuru, sūmeetrilises seadeldises, mis hāsti harmoniseerub hoone stilliga. Igal inimesel on omapārane ilu-

Viesnīcā iekārtota arī sava bibliotēka un lasītava, kurās var dabūt latviešu, vācu, krievu, franču, angļu un zviedru grāmatas. Cerams, ka nākotnē būs gādāts arī par lietuvju grāmatām, jo te pastāvīgi sastopami viesi arī no Lietuvas. Bibliotēka deva man iespēju iepazīties ar latviešu literatūras pamatdarbiem, kurus te visur varēja dabūt.

Tāda ir viena diena Ķemeru pasaulē. Kad saule tuvojas mežu galiem, redzama cita aina. Viesnīcas tuvumā ir sēravots, kur vakaros salasās daudz ļaužu. No sēravinā ūdens visi pasmeļ pa pudelei, lai nestu mājās, vai nogaršotu tepat no glāzēm. Sevišķi var atšķirt jaunieradušos viesus, kuri ar savu dzeršanas veidu atšķiras no vecajiem.

Jo dziļāka klājas tumsa, jo stiprāka kļūst nama tuvumā puķu smarža. Magones un mētras vai citas kādas puķes (esmu vājš botāniķis), bet viņas visas smaržoja tik stipri un spēcīgi, ka šo smaržu atceros vēl tagad. Patiesi, vērts milēt tādu puķu dārzu...

A. Grūntāls

Ķemeru sērūdēns avotos

Gaidas un cerības par «vienu skaistu rudens dienu» piepildījās aiz simtiem kilometru, tālajā Vidzemē, pārbraucot majestātisko Daugavu un vareno Lielupi — Ķemerus; šīs klusās ligzdiņas lieliskajā parkā, kurā ēnā mūžīgi burbuļo veselību sniedoši sērūdēns avoti.

— Te jūs varat droši palikt viens ar savu Dievu — un ar viņu cīnīties — filosofiski teica mūsu pavadonis — latviešu kolēģis. Un mēs palikām un cīnījāmies — 10 neaizmirstamas dienas.

Ķemeri atrodas bezgalīgu purvu un tīreļu vidū, kuri gadu desmitu laikā nosusināti maģistrālgrāvjiem. Agrākajos dūksnājos izbūvēti asfalta ceļi, gludi kā dēļis. Jo tagad Ķemeri ir latviešu pasaulslavenā sēru un jodu saturošā dūņu dziedniecības iestāde, kā to periodiski reklamē

tunne, kuid see, mida silm näeb siin, meeldib kõigile.

Hotellil on ka oma raamatukogu ja lugila, kust võib saada läti, saksa, vene, prantsuse, inglise ja rootsikeelseid raamatuid. Loodetavasti tulevikus hoolitsetakse ka leedukeelsete raamatute eest, sest siin alataasa võib kohata külustajaid ka Leedust. Raamatukogu võimaldas mul tutvuda läti kirjanduse põhiteostega, millised kõik olid siin saadaval.

Selline on üks päev Kemeril maailmas. Kui päike läheneb metsa harjadele, näeme teist pilti. Hotelli lähedal asub väävliveeallikas, mille juurde õhtuti koguneb palju rahvast. Väävlivett paljud hangivad pudelitega kojuviimiseks, või maitsevad klaasidest kohapeal. Tunduvalt oma joomisviisiiga vanadest erinevad külustajad - uustulnukad.

Mida pimedamaks kattub öö, seda tugevamaks muutub hoone läheduses lillelõhn. Moonid ja piparmündid või mõned muud lilled (olen vilets botaanik), kuid need kõik lõhnasid nii tugevasti ja jõuliselt, et seda lõhna mäletan veel praegugi. Tõepoolest on väärt pidada armsaks säärast lilleaeda...

A. Grūntal

Kemeril väävlivee allikail

Ootus ja lootus «ühest kaunist sügispäevast» — elustus sadade kilomeetrite taga, kaugel Liivimaal, ületanult majesteeitliku Daugava ja vägeva Lielupe — Kemeris; selle väikse pesakese suursuguse pargis, mille varjul igavesti vulisevad teravisttoivad väävlivee allikad.

— Siia võite julgesti jääda üksi oma jumalaga — ja temaga võidelda —, lausus meid saatev Läti kolleeg filosoofiliselt. Ning meie jäime ning võitlesime — 10 unustamatut päeva.

Kemeri asetseb keset määratuid soid ja rabu, mis aga aastakümnete jooksul on kuivatatud maģistraalkraavidega. Endistest laugastest on ehitatud läbi laudsiledad asfaltteed. Tänapäeval on Kemeril lätlaste maailmakuulus väävli- ja joodisisaldavusega mudaravila, nagu teda reklaamitakse perioodiliselt «Päevaleheski». Sellele maailmakuulsusele on maikuust alates

arī «Päevaleht». Šai pasaules slavai maija mēnesī pievienojies arī otrs trumpis — valdības reprezentācijas viesnīca, Valsts Ķemeņu viesnīca, par kuŗu Verners Grossbergs tieši mūsu ierašanās dienā rakstīja «Rigasche Rundschau»ā, ka starp Berlīni un Lielo okeānu tai nav otras līdzīgas. Tas viss tā arī var būt. Neskaitu sevi par speciālistu, lai varētu spriest par tik lieliem jautājumiem. Bet tur ir tiešām daudz tāda, kas interesants un apbrīnošanas vērts.

Ķemeros patlaban sākās rudens sezona ar stipri pazeminātām cenām: 130 latti — četras nedēļas ilga ārstēšanās kure, ielēšot dzīvokli, uzturu, ārstēšanos, vasarnieka nodokli un ārsta honorāru. Pēc tā spriežot, Ķemeri ir viena no lētākajām dziedniecības iestādēm pasaulē. Tā kā par mums bija viesmīlīgi rūpējušies jaunajā reprezentācijas viesnīcā Latvijas preses kolēģi, mums nebija jāpiemēro sava dzīve pazemināto cenu rudens sezonai, bet varējām baudīt rudens sezonas jaukumus pilniem malkiem.

Šim nolūkam mums sniedza vairāk nekā izdevīgas iespējas: luksusviesnīca, kur varēja atpūsties un mīloties no franču virtuves francūža maitre d'hotel uzraudzībā; plašs parks labi iekārtotām alejām un humora bagātām atpūtas vietām un beidzot dziedniecības iestāde, kas ar savām vannām vienu otru vārguli padarījusi par ugunīgu kavaleri. Ko cilvēka dvēsele vēl varētu ilgoties?

Latvijas valdība neapšaubāmi ir kalkuleļjusi pavisam pareizi, kad viņa lika būvēt luksusviesnīcu Ķemeņu sēravotu vidū. Ar to nošauti vairāki zaķi reizē. Vispirms pilnīgi apmierināja pie ērtībām pieradušo viesu prasības, jo līdz šim Ķemeros trūka laika garam piemērotas viesnīcas. Pansiju ir diezgan, bet tās pa lielākai daļai liek daudz vēl ko vēlēties, sevišķi bagātākiem ārzemju viesiem. Vārdu sakot, stāvoklis Ķemeros dzīvokļu ziņā līdz šim pilnīgi līdzinājās mūsu kūrortu apstākļiem. Tādēļ tagad Pērnavā ar savu jaunbūvējamo jūrmalas viesnīcu seko latviešu Ķemeņiem. Jāatzīmē, ka Rīgas jūrma-

seltsinud teine trump —valitsuse esindus vōorastemaja, Valsts Kemeru Viesnīca, mille kohta Verners Grossberg meie Kemeris viibimise päeval kirjutas «Rigāše Rundschau», et «zwischen Berlin und dem Grossen Ocean kaum seinesgleiches hat.» See kõik võib nii olla. Ei pea end asjatundjaks otsustada nii suurte küsimuste üle. Kuid seal on nii mõndagi, mis pakub huvi ja vāārib imetlust. Kemeris algas parajasti vāga alandatud hindadega sūgishooaeg: 130 latti neljanādalane ravikuur, arvates kaasa korter, toitmine, ravimine, suvitismaks ja arstitasu. Seejārgi peaks Kemerī küll olema odavamaid raviasutusi maailmas. Kuna meie eest oli küllalislakelt juba hoolitsetud uues esindushotellis Lāti ajakirjanduslike kolleegide poolt, siis ei tarvitsenud meil hakata kohandama oma elamistolemist alandatud hindadega sūgishooaja järele, vaid vōisime nautida sūgishooaja mõnusid täiel sōõmul.

Selleks pakkus enam kui soodsa vōimaluse: luksuslik hotell, kus vōis end puhata vālja ja lasta toita prantsuse kōōgist prantslasest maitre d'hotel jarelevalvei; avar park hāstikorraldatud puiesteedega ja huumoriküllaste puhkekohtadega ning lõppeks raviasutus, mis oma vannidega nii mõnestki raugast olevat teinud tuld purskava kavaleri. Mida see inimhing veel peaks ihaldama ?

Lāti valitsus kalkuleeris kahtlemata päris õieti, kui ta laskis ehitada luksusliku hotelli Kemerisse vāāvliveeallikate keskele. Sellega tabati õige mitu kūrbest korraga. Kōigepealt rahuldati täielikult luksusega harjunud raviküllaliste nõuded, sest seni puudus Kemeris ajakohane vōorastemaja. Pansioone on külluses, kuid need enamikus jātavad soovida eriti rikkamatele vāälisküllalistele. Ūhe sōnaga, olukord Kemeris losheerimise suhtes vastas seni täiesti meie kuurortide omale. Seepoolst Pārnu oma ehitatava rannavōorastemajaga nüüd jārgneb lātlaste Kemerile. Peab aga märkima, et Riia mererannas, kus rahvas rohkem on vāljas suvemõnude nautimisel, leidub küllalt korralikke hotelle. Lāti valitsus investeeris suurhotelli küll 2,5 miljonit latti, mis on ūsna suur summa, kuid see kahtlemata mõjutab tōususuuunas supelasutuse tegevust. Niigi näitab Ke-

lā, kur ļaudis apmetas vairāk vasaras prieku baudīšanai, ir pietiekoši daudz kārtīgu vasarnīcu. Latvijas valdība ieguldīja gan lielajā viesnīcā 2,5 milj. latu, kas ir diezgan prāva summa, bet tā neapšaubāmi iespaidos augšanas virzienā peldiēstādes darbību. Tā kā tā Ķemeru sēra un dūņu vannu iestāde uzrāda lielu pieaugumu. Ja 10 gadus atpakaļ izsniedza apaļos skaitļos 100.000 vannas, tad jau pagājušajā gadā šis skaits sniedzās pie 160.000. Uzcelot moderno viesnīcu, šis pieaugums noteikti turpināsies. Pēc jaunās viesnīcas atklāšanas peldiēstāde darbosies cauru gadu. Ziemas mēnešos vannas izniegjs galvenokārt viesnīcā, kas atbilst ārzemju slavenu dziedniecības vietu un peldiēstāžu paraugiem. Cilvēks, kuŗš ieradies te ārstēties, var baudīt patīkamu un ērtu dzīvi viesnīcā.

Otrs plus, ko sasniedza ar šo viesnīcu ir tas, ka turīgākiem Latvijas pilsoņiem tagad vairs nebūs vajadzības braukt uz ārzemēm izprieču nolūkā. Skaidrs, ka cilvēki, kuŗiem ir pietiekoši daudz naudas, laiku pa laikam atļaujas sev kādu izpriečas braucienu. Tagad viņiem šis ārzemes atvestas mājās. Treškārt ar Ķemeru viesnīcas uzcelšanu ir atrisināts reprezentācijas telpu jautājums ārpus akmeņainās pilsētas robežām. Kā vasarā, tā arī ziemā, Latvijas valdība var vest savus viesus uz Ķemeņiem, kur viņi atradīs visu, ko vien cilvēks vispār prot vēlēties.

Visi šie apstākļi skaidri pierādījās pat viesnīcas rudens sezonas viesu kontingentā, kad tos redzēja pastaigājamies un atpūšamies viesnīcas daudzajās hallēs, it īpaši grandiozajā ēdamzālē, kas ir parastā viesu parādes vieta.

Ievēribas cienīgs ir tas apstāklis, ka Latvijas valdība savu reprezentācijas viesnīcu, kuŗu var salīdzināt ar mūsu Oru pili, nav cēlusi modernajā kubisma stilā, bet devusi tai klasisku seju. Tas, protams, darīts tādēļ, ka šis celtniecības veids nekad nevar novecoties, kamēr modernā celtne dažus gadu desmitus vēlāk varbūt vairs nemaz neimponē.

Viesnīcai ir divas vienādi iespaidīgas fasādes — ziemeļos un dienvidos. Seviš-

meri vāvēli- ja mudavannide arv tōhusat tōusu. Kui 10 aastat tagasi anti ūmmar-guselt 100.000 vanni, siis juba lāinud aastal tōusis see arv 160.000 le. Moodsa hotelli chitamise-ga see tōus kindlasti kestab edasi. Uue hotelli valmis saades kuulutati ravierasutus avatuks ūmber aasta. Talvekuudel vanne antakse peamiselt vōōraste-majas. See vastab vālismaade kuulsate ravipaikade ja supelasutuste eeskujudele. Inimene, kes tulnud end ravima, vōib nautida mugavat ja luksulikku elu hotellis.

Teine pluss, mis selle hotelliga saavuta-ti, on see, et jōukamatel Lāti kodanikel nūūdsest peale puudub vajadus sōita vā-lismaale ka lōbustuse mōttes. On selge, et inimesed, kui neil selleks leidub raha, vahelduse mōttes lubavad endale mōne sellise lōbusōidu ūle teatava aja. Nūūd neile see vālismaa on toodud koju kätte. Kolmandaks on Kemeru hotelli ehitamise-ga lahendatud esinduslikud vajadused vāljaspool kiviseid linnapiire. Nii suvel-kui ka talvel vōib Lāti valitsus oma kūla-lisi juhtida Kemerisse, kus nad leiavad eest kōik, mis inimene ūldse oskab soo-vida.

Kōik need asjaolud ilmnesid ūsna sel-gesti isegi vōōrastemaja sūgissesooni kūla-liste kontingendis, kui seda vaadelda jalu-tamas ja puhkamas hotelli paljudes halli-des, eriti aga hiilgavas sōōgisaalis, mis osutub tavaliselt hotellikūlaliste paraadi-platsiks.

On tāhelepanuvāārne, et Lāti valitsus oma esindushotelli, mida vōib vōrrelda meie Oru lossiga, ei ole ehitanud moodsas kubismi-stiilis, vaid on sellele annud klas-sistsistliku ūldilme. Seda muidugi see-tōttu, et selline ehitusviis kunagi ei vōi vananeda, kuna iga moodne ehitus mōni aastakūmme hiljem vōib enam sugugi mitte imponeerida.

Hotellil on kaks vōrdse mōjukuse-ga fasaadi — pōhjas ja lōunas. Eriti suursugu-se mulje jātāb ulatuslik kolonnaad lōuna-kūljel, mida ūmbritseb avar iluaed kul-tuurmuru ja lilledega, mida piirab sada-desse meetritesse ulatuv elupuuhekk. See hotelliesine iluaed oma hāstikorraldatud kruusate-dega on hotellikūlaliste eelistata-

ķi lielisku iespaidu atstāj plašā kolonāde dienvidus pusē, kuŗu ieslēdz liels košuma dārzs ar zāles mauriņiem un puķēm, simtiem metru gara dzīvzoga ierobežots. Šis košuma dārzs viesnīcas priekšā ir viesu iemīlotākā tuvo pastaigu vieta. Ziemeļu

vamaid lähi-jalutuspaiku. Põhjapoolne fassaad, kus on ka hotelli peasissekāk, sisaldab torni, mis tuletab meele keskageget kindlust. Tornis lehvib läti rahvuslipp. Hotelli peasissekäigu juures tõuseb tee poolkaares piiritletult madala müüriņa,

Kemeru viesnīcas zāles.
Kemeru vōōrastemaja saalid.

fasādē, kur ir arī galvenā ieeja, izveidots tornis, kas atgādina viduslaiku cietoksni. Tornī plīvo Latvijas karogs. Pie viesnīcas galvenās ieejas ceļš paceļas puslokā augšup un to nostiprina zems mūris, kas rada iespaidu, it kā uzbrauktu viesnīcas otrajā stāvā. Galvenā ieeja arī atrodas augstāk nekā dienvidus puse. Tas rada interesantu pāreju no durvīm uz citām telpām, galvenās ieejas fuajē un viesnīcas hallēm, kas savienotas kāpnēm. Lasītava, divas halles un ēdamzāle sastāda zāļu rindu, ko lielos svētkos un ballēs var apvienot par vienu milzīgu zāli vismaz tūkstots viesiem. Jāatzīmē, ka telpu ie-

mis loob mulje, nagu sōidaks hotelli teisele korrale. Tōeliselt asetsebki peasissekāik kõrgemal kui lõunapoolne sissekāik. See loob huvitava ūlemineku ūldruumide, peasissekāigu fuajee ja hotelli hallide vahel, mis sūnnib trepistiku kaudu. Lugemisruum, kaks seltskondlikku halli ja sōōgi-saal moodustavad saaliderea, mida saab suurte pidude ja ballide korral ūhendada ūheks hiigelsuureks saaliks vāhemalt tuhandele kūlalisele. Peab mārķima, et ruumide sisustus ūldiselt on eelkōige mugav. Hallide pōrandaid katavad ehtsad tūrgi ja pārsia vaibad. Pehmed polsterdatud tugi-toolid pakuvad mugava vōimaluse puhkamiseks. Hallide mōōblastiil ei ole piiritle-

kārtojums ir vispāri ļoti ērts. Hallēs grīdas sedz īsti turku un persiešu paklāji. Miksti polstēti atzveltnes krēsli sniedz patikamu iespēju atpūtai. Hallēs mēbeļu stils nav ierobežots — ap vienu galdu atrodami dažādu laikmetu krēsli. Tikai dāmu iecienītā rokoko zāle iekārtota noteiktās stila robežās. Viesnīcas viesiem iespējams izmantot vairāku tūkstošu sējumu lielo bibliotēku, kur atrodamas grāmatas visās ievērojamākās valodās. Tāpat laikrakstu izvēle bagāta. Neitrūkst arī igauņu preses, ko reprezentē «Päevaleht». Masīvām kolonnām un kroņlukturiem greznotā ēdamzāle šai viesnīcā ir pati par sevi apskates vērtā. Visās telpās redzam izrotājumus ar latviešu motīviem, kā tēlojošā mākslā, tā arī rokdarbos. Sevišķi ievērojama šai ziņā ir bāra telpa ar savām latvisku motīvu freskām. Luksus apartamenti domāti publikai, kuņai sevišķi lielas prasības, galvenokārt ārzemniekiem. Piektajā stāvā atrodas kafejnīca, kas izveidojusies par pēcpusdienas kafiju Meku. Tur tu jūties kā uz okeāna tvaikona klāja, tikai ar to starpību, ka perspektīvē zila ūdens klajuma vietā zaļš meža parks. Turpat tiek arī uz viesnīcas jumta, no kurienes atveras plašs skats uz pilsētu, parku un tālāko apkārtni.

Jaunā Ķemeru viesnīca ir tagad daudz apbrīnošanas objekts. Turpu pastāvīgi brauc ekskursijas no tuvākās un tālākās apkārtnes. Svētdienās cilvēki iet un nāk. Tas gan mazliet traucē pastāvīgo viesu ērtības, bet ir cilvēcīgi saprotams. Visi grib redzēt, ko lielais Vadonis savai tautai uzcēlis.

Kas attiecas uz viesnīcas viesiem, tad arī te pēc dažu dienu uzturēšanās var vairāk vai mazāk nemaldīgi orientēties. Vispirms jāmin viena lieta, ka visi ir ļoti vienkārši. Sākumā paliek iespaids, it kā šī sabiedrība nemaz neiederētos tik greznā apkārtņē. Tuvāk apskatoties jānāk pie pārliecības, ka te uzskata par smalku toni ievērot pēc iespējas lielāku vienkāršību un ar to uzsvērt savu nozīmi. Viesnīcas iemītnieki jau parasti ir ļoti raiba sabiedrība. Arī te var atšķirt angļus, frančus, zviedrus un židus. Sevišķi pēdējos.

tud — ūhe laua ūmber leidub toole mitmest ajastust. Ainult daamide poolt eelistatud rokokosaal on sisustatud kindlapiiriliselst. Hotellikūlalistele on vōimaldatud kasutada hotelli mitmetuhandekōitelist raamatukogu, kust vōib leida raamatuid kōikides tāhtsamates keeltes. Ka ajalehtede valik on rikkalik. Ei puudu eestigi ajakirjandus, mida esindab «Päevaleht». Massiivsete kolonnidega ja kroonlūhtritega sōogisaal on selle hotelli omaette vaatamīsvāarsus. Kōikides ruumides nāeme lāti motiividega kaunistusi, seda niihāsti kujutavas kunstis kui ka kāsītōōs. Eriti tāhelepanuvāart selles mōttes on oma freskodega lāti motiividel baariruum.

Luksuslikud apartemangud, on mōeldud juba eriti nōudlikule publikule, peamiselt vālismaalastele. Viiendale korrale on mahutatud roof-cafēe, millest on kujunenud pealelōuna kohvi Mekka. Seal tunned end nagu ookeaniauriku pardal, ainult selle vahega, et perspektiiv sisaldab sinetava vetevālja asemel rohelīse metsapargi. Samast pāaseb ka hotelli katusele ja tornīgi, kust avaneb suurepārane vaade līnāle, pargile ja kaugemale ūmbrusele.

Oma uuduselt Kemeru hotell on praegu veel hulkade imetlusobjektiks. Selle ūmber keerleb alatiselt akskursioone lāhemast ja kaugemast ūmbrusest. Pūhapāeviti inimesi aina voorib sisse ja vālja. See pisut eksitab kūll hotellikūlaliste mugavustunnet, kuid on inimlikult siiski arusaadav. Tahetakse nāha, mis suur juht oma rahvale on loonud.

Mis puutub hotelli kūlalīsi, siis vōib siingi mōnepāevase peatuse jārele enam-vāhem eksimatult orienteeruda. Kōigepealt peab nentīma ūht asia, nīmelt et kūlalīskond on līhtne. Esialgu jāab mulje nagu ei sobīks see seltskord nīi luksuslikku ūmbruse. Lāhemal vaatlemīsel veendud, et peetakse peeneks toonīks sāilitada vōimalīkult suuremat līhtsust ja sellega rōhutada enda tāhtsust. Hotelli kūlalīskond tavalīselst on ju vāga kirju seltskond. Siingi vōid sīlmata tōu īseārasuste poolēst erīnevaid īnglasi, prantslasi, rootslasi ning juute. Eriti viimaseid

Latvietis pats it kā paliek pēdējā plānā. Tikai nedēļas beigās tie ierodas no Rīgas, lai pavadītu laiku ārpus parastās dzīves viesnīcas atmosfērā. Atbrauc vesela sabiedrība, sarīko jauntas viesības un tad pirmdienas ritā aizbrauc atpakaļ uz Rīgu.

Katrs atbraucējs atzīst par Ķemeru viesnīcai līdzīgu intereses objektu plašo kūrorta parku, kas saista viesus ne tikai ar dabas skaistumu, bet arī ar savu laimīgi izvēlēto humoru. Pie tam ir pilnīgi vienalga, vai šis humors ir oriģināls, vai arī importprece. Galvenais tas, lai cilvēkiem būtu laika kavēklis, lai tiem pastaiģājoties būtu mērķis, kurpu stūrēt. Un tādēļ arī paredzēti nevainīgi joki.

Kūrorta pārvalde nokrustījusi īpatnējos vārdos visas kaut cik ievēribas cienīgas vietas vai priekšmetus šai lielajā meža parkā. Lai tās vieglāk atrastu, krustceļos un ceļmalās uzstādīti dēļi ar uzrakstiem un atzīmēti arī tālums — metros. Ārzemniekam no tā vēl arī otrs labums — viņš mācās latviešu valodu. Sākumā tas ir mazliet grūti, bet ar laiku tomēr iet. Viņš drīz vien jau zina, ko nozīmē «Jautrais ods», «Mīlestības saliņa», «Meža avots» vai «Laimes ozols».

Meža parka centrs ir «Jautrais ods». Tā ir neizsakāmi mīļa meža mājiņa, kur bez dažādiem mīēsas stiprināšanas un atspirdzināšanas līdzekļiem var dabūt arī pavisam kārtīgi izpriecāties. Mērķi šaut un smagumus celt; panoptikumu skatīt un sacensībās skriet. Stāstīja, ka šai īpatnējā meža mājiņā viesus apkalpojot meitenes, kas pārgērbtas par — odiem. Tās mēs par nožēlošanu neredzējām. Bet lielisks miers valda tur «Jautrajā odā». Idilisks klusums dziļā meža parka vidū. Tikai kautkur tālumā dzirdāma izkaptis švikstēšana un siena plāvēju-saucieni. Plāuj vēlo atālu...

«Mīlestības saliņā» ir daudzزارains, vismaz 300 gadus vecs ozols, kuŗa zaros iebūvēts mazs balkons, kurpu ved riņķa trepes. Cik mēs tur arī negadijāmies, katrreiz mīlestības saliņā bija vismaz viens pāritis jau priekšā. Pavisam klusi,

Lātlane ise selles ūldpildis kibub jāama tahaplaanile. Ainult nādalalōpul, siis ilmub neid Riiast, et veeta pisut aega vāļjaspool igapāevast perekonnaringi hotelli miljōos. Tullakse seltskondadega, tehakse lōbus āraolemine ja sōidetakse esmaspāeva hommikul jālle linna tagasi.

Iga uustulnuk leiab Kemeru valitsushotellile vōrdse huviobjekti laialdase kuurordipargi nāol, mis tōmbab kōlalisi mitte ainult loodusliku iluga, vaid ka hāstiōnnes-tunud huumoriga. Selle juures on tāiesti kōrvaline asi, kas see huumor on algupā-rane vōi importkaup. Peaasi on see, et inimestel oleks ajaviidet, et neil oleks jalutades oma eesmärk kuhu tūurida. Ning selles mōttes ongi tehtud sūūtut nalja.

Kuurordivalitsus on ristinud omapāraste nīmedega kōik vāhegi tāhelepanuvāārse-mad paigakesed vōi esemed selles avaras metsapargis. Et need leitaks kergesti kätte, selleks on ristteedele ja teeveertele pūstī-tatud tulpadele paigutatud laudtahvlid nī-medega ja mārgitud ka kaugus — meetrites. Vāļismaalasele on sellest veel teinegi kasu — ta ōpib lāti keelt. Esialgu on see kōll pisut raske, kuid pikapeale lāheeb siiski. Ta teab varsti, mis tāhendab «Jautrais ods», «Mīlestības saliņa», «Meža avots» vōi «Laimes ozols».

Metsapargi keskuse moodustab «Jautrais ods». See on ūtlemata armas metsamajakene, kus peale igasuguse kehakinnituse ja karastuse vōib end ka pāris korralikult lō-bustada. Mārki lasta ja raskust tōsta. Panoptikumī vaadata ja vōidu jōosta. Kō-neldi, et selles omapārases metsamajakeses kōlalisi teenivad nāitsikud, kes rīietatud — sāsķedena. Meie neid kahuks ei nāinud. Āga suurepārane rahu valitseb-seal «Lōbusas sāsēses». Idūlliline vaikus keset sūgavat metsaparki. Ainult kustki kaugelt kostab vikati luiskamist ja heinaliste huikeid. Nīidetakse hilist hādalat...

«Mīlestības saliņas» on paljude harudega, vāhemalt 300-aastane tammejāndrik, mille okste vahele on ehitatub vāike rōdu, kuhu viib keerdtrepp. Niipalju kui meie sinna ka ei sattunud, igakord oli armastuse-saarekesel vāhemalt ūks paarikene juba ees. Tāiesti vaikselt, ūksteisesse sūvenenult, unistādes. Āga uhke on tamme harude va-

viens otra acis iedzilīnājušies, sapņodami. Bet lepnī skatīties caur ozola zariem un vērot uz parka soliem sēdošus un pa celiņiem staigājošus cilvēkus.

Burbuļojoša strauta krastā stāv vecs un sakaltis ozols. Tam dots vārds «Lai-
mes ozols». Ozola sadrupušajā miesā lai-
ka zobs iegrauzis divus caurumus. Un
cilvēki sacenzdamies cenšas iesviest akme-
ņus caurumā. Jaunas meitenes svaida ak-
mentīņus sasarkušiemiem vaigiem. Ja ie-
sviež augšējā caurumā, tad kāzas būs pēc
gada, ja apakšējā — pēc divi gadiem. Kam
gadās iet garām laimes ozolam, tas izmē-
ģina savu laimi.

Apskatam «Meža avotu» un «Bertra-
ma avotu», kas ir patikamas atpūtas vie-
tas, iedzešam no avotiem ūdeni, kam sa-
vāda sīva garša un dodamies garākā gā-
jienā pa upītes krastu uz — Slokas zeru.
Ezers ir skaidrs kā spogulis un vilina pel-
dēties. Ezera krastos klainājot un baidot no
niedrām pīles, var te pavadīt dažu pati-
kamu stundiņu. Apmēram tikpat tālu, kā
līdz ezeram, no Ķemeļiem ir arī jūrmala.
Ejam turpu pa asfalta ceļu kājām, lai pa-
matīgāk apskatītu apkārtni visos sīkumos.
Redzam, ka pie Ķemeļiem ir vēl arī citi
ezeri un ezeriņi purvu vidū. Jūrmalā
patlaban beidz būvēt jaunu kafējnicu mo-
dernā stilā, kas vēl palielina laika kavēša-
nas un izpriecas iespējas Ķemeļos. Jūr-
mala ir tāpat plaša un ērta, ar vējus aiz-
sargājošām kāpām, tīrām, baltām smiltīm
kā Narvas-Grīvā. No Ķemeļiem uz jūr-
malu braukā autobusi. Šie autobusi ir sa-
vāds kontrasts visam tam, kas Ķemeļos
patikams. Šo autobusu var drīzāk saukt
par kādu kara laika «keplušku», kas slikti
ož, krata un grab. Kā kūrorta pārvalde
to cieš, tas ir nesaprotami. Bet tas tā
starp citu. Jo kam nepatīk braukt auto-
busā, var iet kājām, vai vēl lepnāk —
braukt automobili, savā auto. Tādu viesu
Ķemeļos ir diezgan. Vairākumā tie ār-
zemnieki, kas šie uzturas īsāku laiku, iz-
bauda kūrorta un tā reprezentablās viesnī-
cas ērtības un greznību un tad atkal brauc
tālāk.

Visinteresantāko ainu, kas raksturo

helt vaadata avarduvat parki pinkidel puh-
kavate ja jalutavate inimestega.

Vuliseva ojakese kaldai asetseb vana ja
kuivanud tamm. Sellele on antud nimeks
«Lai-
mes ozols» — õnnetamm. Tamme kõ-
dunenud kehasse on ajahammas uurista-
nud kaks avaust. Ja inimesed trummivee-
res üksteise võidu pilluvad kivikesi, püü-
des visata auku. Noored tütarlapsed pillu-
vad õhetavail palgeil. Kui tabatakse üle-
misse auku, siis tulevad pulmad aasta pä-
rast, alumisse — kahe aasta pärast. Kes
õnnetamme juurest mööda juhtub kõndi-
ma, katsub oma õnne.

Vaatleme allikaid — «Meža avots» ja
«Bertrama avots», mis pakuvad mõnusa
puhkamisvõimaluse, rüüpage inelise vän-
ge maitsega vett väävliveeallikaist ning
suundume siis pikemale matkale mööda
ojakallast — Sloka järve ääre. Järv on
peegelselge ja meelstab suprema. Mõnusa
tunnikese võib veeta järvekallastel luusi-
des ja kõrkjaist pardipoegi ehmatades.

Umbes samapalju maad nagu järvele on
Kemerist ka mereranda. Sooritame sellegi
teekonna mööda asfaldi jalgsi, et seda põh-
jalikumalt silmitseda ümbrust kõigis pisi-
asjus. Teel märkame, et Kemeris külje all
on teisigi järvi ja järvekesi keset suuri
soid. Mererannas on parajasti lõpetami-
sel uus moodsa stiilis kohvik, mis oma-
poolt veelgi suurendab ajaviite- ja lõbus-
tusvõimalusi Kemeris. Mererand on sa-
masugune avar ja ulatuslik, tuulevarju-
liste düünidega, puhta- ja valgeliivaline
nagu Narva-Jõesuus. Kemerist sõidavad
autobusid mereranda. Imeliku kontrasti
moodustab see autobus küll kõigele sellele,
mis Kemeris üldiselt on meeldivat. Seda
autobust võib pigemini pidada mingiks sõ-
jaaegseks «depluškaks», haisevana, logise-
vana ja kolisevana. Kuidas kuurordiva-
litsus teda seal sallib, on arusaamatu. Kuid
seda nii muuseas. Sest kellele ei meeldi
sõita bussiga, võib harrastada jalgsimatka
või — veel nooblimalt — sõita autoga, oma
autoga. Niisuguseid külalisi on Kemeris
rohkesti. Enamikus on nad välismaalased,
kes peatuvad lühemat aega. Naudivad
kuurordi ja selle esindusliku hotelli mu-
gavusi ning luksust ja sõidavad siis jälle
edasi.

Kõige meenuvam vaatluspilt Kemeris

dojuma. Kad viesnīcas luksus auto mūs lēnā gaitā aizvizina cauri Ķemeļiem — uz dzelzceļa staciju atpakaļ braucienam, tad sajūtamās it kā mazliet žēlas šķirties no šīs viesmīlīgās ligzdiņas, kur pat skursteņu slaucītājs smaidu sejā paceļ sveicienam savu spīdošo cilindri, teikdams labrīt. Atbildam ar rokas mājienu: sveiki, sveiki! 10 dienas ir pazudušas kā putna lidojums. Desmit atmiņām bagātas dienas.

*

Poļu žurnālistu ekskursija,

kuŗa pēdējā laikā viesojās Latvijā, apmeklēja arī Ķemeļus, kur pavadīja vienu dienu un nakti.

Iespaidi, kādus guva poļu žurnālisti uzuroties Ķemeļos, bija vislabākie. «Kurjer Poranny» redaktors, poļu preses delegācijas vadītājs, J. V i e v j u r s k a kungs, sarunā ar latviešu žurnālistiem nāca pie slēdziena, ka iestāde Ķemeļos ir priekšzīmīga un var noderēt par paraugu citiem. Kā peldu ierīces tā arī viesnīca, kas atbilst visizsmalcinātākām ērtības un komforta prasībām, pārspēj šinī ziņā šāda tipa iestādes Rietumeiropā. Redaktors Vievjurska kungs domā pavadīt kopā ar kundzi savu vistuvāko atvaļinājumu Ķemeļos, kur jau sarunāja sev istabas.

Tāpat istabu sev aizrunāja Polijas ārlietu ministrijas preses nodaļas padomnieks, R u d z k a kungs, kuŗš pavadīja poļu delegāciju un kuŗam ļoti patika Ķemeļi.

«Express Poranny» redaktors D u n i n - W o n s o v i č a kungs izteicās, kā Ķemeļi ir brīnišķīgs stūrītis, kuŗš patiešām pelna vislielāko uzslavu ar savām modernām dziedniecības un komforta ierīcēm.

«Kurjer Warszawski» pārstāvis, Stanislavs B i e r n a c k a kungs, kuŗš visu laiku draudzīgā tonī polemizēja ar «Kurjer Polski» pārstāvi Stanislavu G r e k a kungu, attiecībā uz Ķemeļiem pilnīgi sapratās. Vienam un otram trūkst vārdu, lai izteiktu savu sajūsmu par Ķemeļu iestādi.

Polijas sūtnicības preses atašejs Rīgā, G l i n k a kungs, kuŗš uzturās Latvijā jau 3 mēnešus un kuŗš pirmo reizi kopā ar poļu žurnālistiem apmeklēja Ķemeļus — paskaidroja, ka šī vieta ir tik lieliska, ka viņš savu nākošo atvaļinājumu pavadīs nekur citur, kā vienīgi Ķemeļos.

vett, et seda kõike ei suudeta ära tarvitada.

Nii linnulennuliselt Kemerist. Kui hotelli luksusauto meid sõidutab vaikselt käigul läbi Kemeris — raudteejaama tagasisõiduks, siis tundub nagu pisut kahju lahku- da sellest külalislahkest pesakesest, kus korstnapühkijagi naerulnäol tõstab tervituseks oma läikiva silindri, sõnades labrit Vastame käeviipega sveiki, sveiki. 10 päeva on kadunud linnulennul, kümme mälestusrikast päeva.

*

Poola ajakirjanikkude ekskursioon,

mis hiljuti külastas Lätit, käis ka Kemeris, kus veedeti üks ööpäev.

Muljed, mida omasid poola ajakirjanikud viibides Kemeris, olid kõige paremad. «Kurjer Poranny» toimetaja, poola ajakirjanduse delegatsiooni juht, härra J. Vievjurski, keskustelus läti ajakirjanikkudega tuli otsusele, et Kemeris asutus on suurepärane ja võib olla eeskujuks teistele. Nii supelasutus, kui ka hotell, mis vastab kõige nõudlikumaile mugavuse ja mõnu nõudeile, ületab ses suhtes selle tüübilised asutused Lääne-Euroopas. Toimetaja härra Vievjurski koos prouaga kavatseb veeta oma lähimet puhkust Kemeris, kus juba valis välja endale ruumid.

Samuti ruumid valis välja endale Poola välisministeeriumi presse osakonna nõunik härra Rudzki, kes saatis poola delegatsiooni ning kellele Kemeris väga meeldis.

«Express Poranny» toimetaja härra Dunin-Wansovič lausus, et Kemeris on imekaunis nurgake, mis tõepoolest väärib kõige suuremat ülistust oma moodsate ravi- ja mugavuse sisseseadetega.

«Kurjer Warszawski» esindaja, härra Stanislav Biernatski, kes kogu aja sõbralikus toonis polemiseeris «Kurjer Polski» esindaja, härra Stanislav Grekiga, Kemeris suhtes olid täiesti ühel arvamisel. Kummalgi neist puudus sõnu, et väljendada oma vaimustust Kemeris asutusest.

Poola saatkonna presse ataše Riias, härra Glinka, kes viibis Lätis juba 3 kuud ja kes koos poola ajakirjanikkudega esimest korda külastas Kemerit - seletas, et see koht on nii suurepärane, et ta oma järgmise puhkuse veetvat mitte kuskil mujal kui üksnes Kemeris.

Igaunu žurnālistu atpūtas nams Kosē

Eesti ajakirjanike kodu Kosel

Igaunu žurnālisti nodibinājuši savu atpūtas namu netālu no galvaspilsētas, priežu meža parka vidū Piritas upes krastā, Kosē, kur sevišķi vasaras mēnešos avižu ļaudis atpūšas no nervus bojājošā žurnālistu darba. Atpūtas nams dibināts 1927.

Eesti ajakirjanikud on loonud oma puhkekodu pealinna külje alla, keset männimetsa parki Pirita jõe kaldale, Kosele, kus peamiselt suvekuudel ajaleherahvas puhkab nārveväsitavast lehetööst. Kodu asutati 1927 aasta kevadel. Kultuurkapitalist

Igaunu žurnālistu atpūtas nams Kosē.
Eesti ajakirjanike kodu Kosel.

gada pavasarī. Ar kultūras kapitāla piešķirtām summām nopirka 8600 kvadrātais lielu gruntsgabalu līdz ar vasarnīcu, par ko samaksāja 43.000 kronas. Ēkas remonts, nama iekārta un mēbeles prasīja papildus izdevumus 10.000 kronas. Nākošajā gadā uzcēla otru dzīvojamu ēku, pārbūvējot kariaties šķūni. Tas izmaksāja 14.000 kronas. Mēbeļu iegādei izdeva vēl 5000 kronas. Divos namos kopā ir 18 istabas, bez tam vēl kopējās telpas — zāle, lašitava, virtuve un citas saimniecības tel-

saadud summadega osteti 8600 ruutsūlla suurune krunt ūhes suvemajaga, mille eest makseti 43.000 krooni. Hoone juures teostatud remont ja kodu sisustamine mōōbligā nōudis lisakulu 10.000 krooni. Jārgmisel aastal soetati juure teine elumaja ūmberehituse teel tōllakuurist, mis maksis 14.000 krooni. Mōōbli muretsemiseks kulus veel 5000 krooni. Kahes majas kokku on 18 eluruumi, peale seda ūldruumid, saal, lugemistuba, kōōgid ja miud majapidamisruumid. Kodu juures asetseb

pas. Atpūtas namam ir arī savs tenisa laukums. Dzīves apstākļi igauņu žurnālistu mītnē ir visai izdevīgi. Istabas īre 10—20 kronas, pansija 30 kronas mēnesī.

ka tennisplats. Elamistingimused Kose kodus ajakirjanikele on üsna soodsad. Toa üür 10—12 kroonini, pansioon 30 krooni kuus.

Viesistaba igauņu žurnālistu atpūtas namā.
Külalistuba eesti ajakirjanike puhkekodus.

J. Volmars

J. Volmars

Baltijas valstu savstarpējā tirgus nozīme Balti riikide omavahelise turu tāhtsusest

Runājot par mazo valstu savstarpējām tirdzniecības attiecībām, bieži nākas dzirdēt uzskatus, kam nevar piekrist, it kā šie tirgi ir mazsvarīgi, ka tiem nav piegriežama pārāk liela uzmanība. Līdzīgus spriedumus nereti nākas dzirdēt arī attiecībā uz Latvijas - Igaunijas tirdzniecību. Tiešām, pavirši novērojot statistiskos datus, varētu arī likties, ka abām valstīm savstarpēji tirgi nav no liela svara. 1935. gadā no visas Latvijas tirdzniecības apgrozības uz Igauniju gāja tikai 1,6% vai absolūtos skaitļos — 3.265.000 ls, pie kam šinī summā ietilpināta uz Igauniju uzlabošanai nosūtīto preču vērtība, kamēr uz

Rääkides väikeste riikide omavahelistest kaubandussuhetest, tihti kuuleme vaateid, milledega ei saa olla ühel arvamisel, nagu oleks need turud vähem tähtsad, et neile pole vaja pöörata liiga suurt tähelepanu. Selletaolisi mõtteid tihti kuuleme ka Läti-Eesti kaubanduse suhtes. Tõepoolest, pealiskaudselt himnates statistilisi andmeid, võiks tundudagi, et kummalegi riigile omavaheline turg pole kuigi suure tähtsusega. 1935. aastal Läti kaubanduse üldlääbikäägust Eestisse läaks vaid 1,6%, või absoluutsetes arvudes — 3.265.000 ls, mille juures selle summa juurde on arvatud ka Eestisse paranduseks saadetud kaupade

lielvalstīm attiecīgie skaitļi ir: uz Vāciju — 35,2% un uz Lielbritāniju 25,2%. Arī iepriekšējos gados apgrozījumi ar Igauniju nav bijuši daudz augstāki. 1931. gadā — 1,4%, pirmskrīzes laikā — 1929. gadā — 1,8%. Ar šādu tirgus novērtējumu mūsu apgrozījumu skaitļos vien nevar apmierināties un, ja sākam tos atšifrēt, tad redzam arī citādu ainu. Ir no svara, cik katrā rajonā 1 iedzīvotājs patērē mūsu preču. Raugoties no šāda redzes viedokļa, Igaunija mūsu eksportā paceļas 1. vietā. Igaunijā katrs iedzīvotājs 1935. gadā ir patērējis Latvijas preču par Ls 1,49, kamēr Lielbritānijas iedzīvotājs patērējis tikai par Ls 0,65, viens Vācijas iedzīvotājs tikai par Ls 0,51, bet visas citas valstis stāv vēl tālāk aiz šām 2 lielvalstīm. No tā varam secināt, ka Igaunija ir mūsu labākais eksporta tirgus, kaut arī viņa mūsu kopeksportā varēs ieņemt nelielu daļu. Gluži tas pats sakāms arī, raugoties no Igaunijas viedokļa. Katrs Latvijas iedzīvotājs 1935. gadā patērējis par 0,95 kronām Igaunijas preču, katrs Lielbritānijas iedzīvotājs par 0,65 kronām un katrs Vācijas iedzīvotājs par 0,30 kronām. Zināms, statistiski absolūtos skaitļos Latvijā patērēto preču daudzums, salīdzinot ar Lielbritāniju un Vāciju, ir ievērojami mazāks. Arī raugoties no tirgus stabilitātes, ir izrādījies, ka neskatoties uz mūsu saimniecisko vienveidību, krīzes apstākļi mūsu kaimiņzemes tirgu ir mazāk iespaidojuši nekā tālākos lielvalstu tirgus. Pieņemot 1930. gadu par pamatu, mūsu ārtirdzniecības apgrozījumi 1935. gadā noslīdēja uz 37%, kamēr 1932., 1933. un 1934. gados tie bija vēl zemāki. Citāds stāvoklis ir ar Igauniju. Saprotais, arī šeit krīzes apstākļi ietekmēja apgrozījumu apmērus, bet ne tik strauji, kā citās valstīs. 1933. gadā tie vēl bija 40%, 1934. gadā — 70% un 1935. gadā — 44%, tā tad caurmērā ievērojami augstāk nekā apgrozījumi ar pārējām valstīm kopā ņemot.

Kas attiecas uz 1936. gadu, tad te pagaidām varam spriest tikai par 1. pusgadu. Arī 1936. g. 1. pusgadā apgrozījumi ar Igauniju ir lielāki nekā gadu iepriekš un sevišķi tie paaugstināsies šī gada otrā pusē, kad Latvijas statistikā parādījās igauņu

vāertus, kuna suurriikidesse vastavad arvud on: Saksasse — 35,2% ja Suur-Britanniasse — 25,2%. Ka eelmistel aastatel läbikäik Eestiga pole olnud palju kõrgem. 1931. aastal — 1,4%, eelkriisi ajal — 1929. aastal — 1,8%. Kuid sellise turu hinnangu meie läbikäigu arvudes ei saa olla rahul ja, kui hakkame seda lähemalt uurima, siis märkame ka teist pilti. On oluline, kui palju igas rajoonis üks elanik tarvitab meie kaupa. Vaadates sellelt seisukohalt, tõuseb Eesti meie ekspordis esikohale. 1935. aastal iga elanik Eestis on tarvitanud Läti kaupa Ls 1.49 väärtuses, kuna üks Suur-Britannia elanik on tarvitanud vaid Ls 0,65 eest, üks Saksa elanik vaid Ls 0,51 eest, kuid kõik teised riigid on veel rohkem maas neist 2 suurriigist. Sellest võime järeldada, et Eesti on meie parim eksporditurg, kuigi ta meie kogueksportist võib moodustada vaid väikese osa. Sama võib öelda ka, vaadates Eesti seisukohalt. Iga Läti elanik 1935. aastal on tarvitanud 0,95 krooni eest Eesti kaupa, iga Suur-Britannia elanik 0,65 krooni eest ja iga Saksa elanik 0,30 krooni eest. Muidugi statistiliselt absoluutsetes arvudes Lätis tarvitatud kauba hulk, võrreldes Suur-Britannia ja Saksaga on tunduvalt vähem. Ka turu stabiilsuse seisukohalt, on ilmnenud, et vaatamata meie majanduslikule sarnasusele, kriisi olud on vähem mõjutanud meie naabermaa turgu kui kaugemate suurriikide oma. Võttes aluseks 1930. aasta, meie väliskaubanduse läbikäik 1935. aastal on langenud 37% -le, kuna 1932., 1933. ja 1934. aastail oli see veelgi vähem. Teistsugune on olukord Eesti suhtes. Muidugi ka siin kriisi olud mõjustasid läbikäigu suurst, kuid mitte nii tugevasti kui teistes riikides. 1933. aastal oli läbikäik veel 40%, 1934. aastal — 70% ja 1936. aastal — 44%, niisiis keskmiselt tunduvalt rohkem kui see oli üldkokkuvõttes teiste riikidega.

Miss puutub 1936. aastasse, siis siin ajutiselt võime otsustada vaid I. poolaastast. Ka 1936. aasta I. poolaasta läbikäik Eestiga on suurem kui aasta eest ja eriti tõuseb see käesoleva aasta teisel poolel, mil Läti statistikasse ilmusid eesti bensiini ostud.

benzīna pirkumi. Raugoties no atsevišķu preču viedokļa, tāpat jāatzīmē savstarpējā tirgus ievērojama nozīme. Latvijas importā no Igaunijas mināmas tādas preces kā benzīns, kurš 1935. gadā ievests par 216 tūkst. ls un sedzis tuvu pie 30% no mūsu kopējā benzīna patēriņa. No sava bitumēna patēriņa esam seguši 15% no Igaunijas, no cementa importa 57%. Arī raugoties no Igaunijas viedokļa Latvijas tirgus tai bija sevišķi svarīgs. Lai pieminam kaut tikai to pašu benzīnu. Tāpat mūsu eksportā ir rinda preču, kurām Igaunijas tirgus bija no ļoti liela svara. 1935. gadā Igaunijas tirgus ir uzņēmis 13% no Latvijas rudzu eksporta. Vilnas dziju ir izvests uz Igauniju 61% no mūsu eksporta, gumijas apavu — 40%, kas iztaisa Ls 256.000,—, krāsu un krāsvielu eksports iztaisa 25% no eksportētā daudzuma, un vēl rinda citu preču, kurām, kā no Igaunijas tā arī no Latvijas viedokļa, kaimiņu zemē pieņemamās novietošanas iespējas. Pagaidu vienošanās, kas stājās spēkā 1935. gada 1. janvārī satur rindu preču, kurām uzlabotas novietošanas iespējas Igaunijas tirgū. Tas arī bija sevišķi nepieciešams tāpēc, ka iepriekšējos gados mēs bijām daudz vairāk importējuši Igaunijas preces, kas darija kliringa kontu saldo Igaunijai par labu, kurš sedzams ar eksporta precēm, kā to paredz kliringa vienošanās.

Cerēsim, ka arī 28. septembra naudas reforma Latvijā atļaus vēl tālāk palielināt savstarpējo preču apgrozību, ar ko būs iespējams īsākā laikā nolīdzināt uzkrājušos saldo un nonākt pie normālas preču apgrozības. Par visām lietām nākas lieku reizi pasvītrot, ka Baltijas valstīm savstarpējie tirgi ir ļoti no svara un ne tikai šodien. Jo sevišķi svarīgi tie var kļūt tad, ja rastos kādi tālāki ārkārtīgi notikumi starptautiskā preču apgrozībā. Tad aizvien no svara, ka pastāv labi ievadīti tirdznieciskie sakari, kas atļaus Baltijas valstīm kāpināt nepieciešamo preču savstarpējo apgrozību.

Mūsu uzdevums ir atkārtot šo patiesību, kamēr tā kļūst par vispār atzītu un izlietot starptautiskās tirdzniecības tālākizveidošanā katru iespēju.

Vaadatel üksikute kaubaartiklite seisukohalt peame samuti märkima vastatikušetu tähtsat osa. Lāti impordis Eestist oleks mainitavad sellised kaubaartiklid nagu bensiiin, mida 1935. aastal on toodud sisse 216.000 ls eest ja mis kattis peaaegu 30% meie bensiiini kogukulust. Oma bitumiini tarvitusest oleme 15% katnud Eestist, semendi impordist 57%. Aga vaadates Eesti seisukohalt oli Lāti turg sellele olulise tähtsusega. Mainigem vaid sedasama bensiiini. Samuti meie ekspordis on rida kaubaartikleid, milledele Eesti turg oli suure tähtsusega. 1935. aastal Eesti turg on mahutanud 13% Lāti rukki ekspordist. Villast lõnga on viidud Estisse 61% meie ekspordist, kummi jalatseid — 40%, mis teeb välja Ls 256.000,—, värvi ja värvaine eksport teeb välja 25% eksporditavast hulgast, ja veelgi rida teisi kaubaartikleid, milledele, nii Eesti kui ka Lāti seisukohalt, naabermaal on vastuvõetavad mahutusvõimalused. Ajutine kokkulepe, mis hakkas maksma 1935. aasta 1. jaanuaril, koosneb reast kaubaartikleist, millistel on parandatud mahutusvõimalused Eesti turul. See on olnud ka möödapääsematu seepärast, et eelmistel aastatel me olime importinud palju enam Eesti kaupa, mis viis kliiringu konto saldo Eesti kasuks, mis on tasandatud ekspordikaupadega, nagu seda näeb etta kliiringkokkulepe.

Loodame, et ka 28. septembri rahareform Lātis võimaldab ulatuslikumalt suurendada vastastikust kaubavahetust, millega oleks võimalik lühema aja jooksul tasakaalustada kogunenud saldo ja jõuda normaalse kaubavahetuseeni. Üle kõige veel kord peab alla rõhutama, et Balti riikidele omavaheline turg on vägagi tähtis ja mitte ainult tänapäeval. Eriti tähtsaks võib see muutuda siis, kui rahvusvahelises kaubavahetuses tekiks kaugemaulatilikke erakorralisi sündmusi. Siis on ikka tähtis, kui püsivad hästi juhitud kaubandusvahekorrad, mis siis võimaldavad Balti riikidel tõsta vajalikkude kaubaartiklite omavahelist vahetust.

Meie ülesanne on korrata seda tõde, kui see muutub üldtunnustatuks, ja kasutada igat rahvusvahelise kaubanduse edasiarenemise võimalust.

Latviešu jaunākā lirika, Lāti viimasaja lüürika,

kā to aprādija Līgotņū Jēkabs savā referātā jauno liriku vakarā (1936. g. 29. septembrī) ar savu tēmatiku cieši pieslejas lauku dzīvei un lauku dabai. Visi lauku darbi, sākot ar sēšanu un pļaušanu un beidzot ar kulšanu, tajā atrod krāsainu atspoguļojumu. Jaunie dzejnieki visā vairumā, pilni darba un dzīves prieka un ticības nākotnei. Jaunākajā lirikā zudusi agrāk sentimentālā un nelaimīgā mīlestība, dodot vietu pacilātai, vieglai erotikai un izkoptai cilvēcībai. Ļoti spēcīga jaunās paaudzes dzimtenes mīlestība un heroisma cildināšana tautas brīvības cīņās. Senais dzīves apnikums un vaidēšana jaunajā lirikā tikpat kā zudusi.

Paraugam pasniedzam no visiem šiem minētā vakarā apskatītiem lirikiem pa dzejoļam Jāņa Žigura igauņu tulkojumā.

Alfonss Francis

DZIESMIŅA PAR KĀRKLA SVILPI.

Jauns puisis, kam kā pūkas
vēl viegli kājas zib,
Tas norā gana cūkas,
jo māte to tā grib.

Tam maizes rika tarbā
un tutens ass arvien.
Nav jaunam viegli darbā,
nē, nava, jā nudien!

Var maizi ēst, cik gribas,
dzert avotā, cik tik,
Smelt sauļām saules zibas.
Vai viss tas neapnik?

Vēl vairāk prieka kāro
tam sirds un nojauž to
Kā zirnēkļaudu vāro,
kas saulē trīzuļo.

Velk asmeni no kaless,
griež kārklu pazares.
Viņš svilpot neapgalēs
uz šmaugas stabules.

nagu seda valgustas Liigotni Jekab oma referaadis noorlüürikute õhtul (1936. a. 29. septembril), on oma temaatikas tihedas seoses maaelu ja loodusega. Kõik maa töö ja tegevus, alates külvi ja lõikusega ning lõpetades viljapeksmisega, leiab seal värvilise vastuhelgi. Noored luuletajad enamuses on tulvil töö- ning elurõõmu ja usku tulevikku. Viimasaja lüürikas on kadunud sentimentaalne ning õnnetu armastus, andes ruumi ülevale, kergele erootikale ja viimistletud inimsusele. Ülivõimas on noorpõlve kodumaaarmastus ja heroismi ülistamine rahva vabadusvõitlusis. Endine elutüdimus ja halisemine on viimasaja lüürikas samahästi kui kadunud.

Näitena toome kuuest mainitud õhtul käsitatud lüürikuist igalt ühe luuetuse, Jaan Žiguri eestikeelses tõlkes.

Alfons Frantsis

LAUL PAJUPILLIST.

Poiss noor, ta sääremarjas
on küllalt väledust,
käib söödil seakarjas,
nii ema tahtis just.

Väits kaasas ihut käial
ja leiba kotti ant.
On raske karjas käia,
jah, tõesti raske jant.

Söö leiba, tunne rõõmu,
joo allikast, ju see
on päike kuldses sõõmus.
Kas kõik ei tüdine?

Meel rõõmu ihkab astes
ja aimab seda veel
kui ämblikvõrku kastes,
mis sädeleb ta eel.

On pajupilli vaja — —
väits vahedane seks,
mets, väli vastu kajab
siis rõõmu hüüeteks.

Ai, košā kārkla dūda,
tai izskan paša prieks
Kā ūdeņi, kas plūda,
kad kūst uz kalniem sniegs!

Mu torupill, kui mesi
mu rōōm nūūd voolab sult,
kui kevadine vesi
māe kōrgelt nōlvakult.

Pēteris Aigars

Peeter Aigar

VĒJDZIRNAVAS.

Kad lielceļš izvījies no tumšas lazdu grā-
vas

Iet pretimapvārsnim, kur liepu gatve sauc,
Uz klaja pakalna stāv vecas vējdzirnavas
Un ļaudis noraugas, kas mūžam garām
brauc.

Tās stāv tik mierīgi — kā dziļu laimi justu,
Šķiet, varās nav kam spēja valdzināt;
Bet kādreiz senlaikos tām gaišo spārnu
krustu

Līdz tumšai naktij neapnika māt.

Kā milzīgs bišukoks ar piemīlību siltu
Tur augu dienu dūca dzirnu rats.
Kur tagad malēji, par kādu zvaigžņu tiltu
Tos projām saucis veļu lielceļš plats?

Ak, vecās dzirnavas, ak, senā romantika,
Vai jūsu laiks nekad vairs neatnāks?
Par jums es daudzkārt dziesmām skanēt
liku,

Lai jūsu tēls aug vienmēr varenāks.

Lai rīta agrumā jūs saules ēzē tvīktu,
Lai rieta mākoņi jums spārnus gunīs mērc,
Lai jūs nekad uz zemes neiznīktu,
Lai jūs to zinātu, ka nāvei spītēt vērts.

Un kad reiz apniks man pēc laimes alkā
un slavas,

Kad manu galvu agra ziema klās,
Pie jums es aiziešu tad, vecās vējdzirnavas.
Lai sapņos dzīvotu un atmiņās.

Hilda Vika

PIE DABAS.

Kad ļaudis bij man grūti, es piegriezos
pie dabas

Un tagad brīnišķīgi mēs saprotamies abas:
Koks runā man un zeme, es putnus sa-
protu

Un lasu puķu rakstus kā skaistu grāmatu!

TUULIK.

Kus maantee tōuseb sarāpikumūulit
ja kaares pārnpūutanumaile viib,
māe nōlvakul sāāl seisab vana tuulik
kus mōōdasōitjaid teretab ta tiib.

Nii imerahulik, ei ōndsast unest virgu,
need ajad ammu ununenud vist,
kus kanges tuules purjed tōusid sirgu,
ōōpimeduses vehkis tiibe rist.

Kui hiigla mesipuu ta sumisedes keris
pāēvlābi sooja, pehmet jahu sai.
Kus mōldrid nūūd? Suur taeva tāhemeri.
Viis manalasse hinge maantee lai.

O, vana tuulik, su romantiline kuju,
kas sinu au kord ārkab ellu veel?
Su juures tihti tōusis laulu tuju,
et seisma jāāks sa vōimsana mu teel.

Et vara koiduga sa pāikseāāsil kumaks
ja ehatulle kastaks tiiva āārt.
Miks muutud aastarajal jōuetumaks?
Veel nāita — surmaga on heitlus vāārt!

Kui tūdin ihkamast kord ōnne, kuulsust,
kui varajane lumi katab pea,
ma sinu juurde tulen tundma tuulsust,
siis unistusis elada on hea.

Hilda Viika

LOODUSES.

Mind tūdin inimesed, sind loodus jālle
vajan,

on hūūe sinu rinnust, mu rinnus vastu-
kaja:

tean puu ja linnu laulu ning musta muilla
sōnu,

mul vainul lillekirja on silmitseda mōnu.

Un ūdens mani apņem kā draugs ar siltām
 rokām,
 Es plūstam vārdus dzirdu no viņa viņu
 kļokām.
 Un mākons daudzsejainais prot lūkoties kā
 acis,
 Es apklustu un gaidu, ko traukdams viņš
 man sacīs.
 No dabas pamācības kā grāmatas es gūstu,
 Un gudrībās tās smeļos un cēlāka ar
 kļūstu.
 Pie dabas nav man grūti, tā tik pie laudīm
 bija,
 Kad manai dvēselei pāri kā pelnu mākons
 lija.

Mind hälliteleb vesi kui sõbra käsi
 kallis,
 ma mõistan laine hääli, mis liigub loo-
 ris hallis.
 Ja pilvgi mitnepalgne mu poole vaa-
 tab alla,
 kas jutuvesteks tema end viivuks
 tegi valla.
 Siin õpin sinult ainult, sa loodus, suurim
 raamat,
 kus leian hingerahu, kus targaks pean
 saama.
 Kui tüdin inimestest, siis pagen hinge
 vaevast
 kui valutuul mu üle on tuhka puistand
 taevas.

Kārlis Eliass

MANAM SINGAPURAS SPIEKIM.

Kad tropu saules zelta buṛa
 Pie apvāršņmalas kavējās,
 Mums pretim zaļā Singapura
 Ar palmu dārziem pavērās.

Kāds malajietis bambusniedri
 Kā ceļa spieķi sniedza man,
 No laika šī par ceļa biedri
 Tas uzticīgi kalpo gan.

Nu pagājuši desmit gadi
 Un tomēr kopā mēs arvien;
 Ir aizmirsti gan draugi, radi,
 Bet mūs kāds brīnums kopā sien.

Tik ilgi uzticams nav bijis
 Man pat vislabākajais draugs,
 Drīz lepnums sirdis ligzdas vijis,
 Kā dzēlīgs dzeltēnziedu augs.

Varbūt gan mazliet komisks esmu
 Ar tevi visur kopā es,
 Bet, draugs, ar tevi tropu dvesmu
 Man Rīgas dārzi ziedot nes.

Jau viņas dienas atkal vada
 Un savāds mirgo zvaigžņu klājs,
 Bet pusemēss ar rāgiem bada,
 Ko lepni cēlis Radītājs.

Karl Elias

KEPP SINGAPURIST.

Kui troobi pāikse kuldne puri
 all taevakaarel paistis veel,
 meil roheline Singapuri
 palmpuude aias seisis eel.

Seal kinkis keegi malailane
 mull' reisikepi bambusroost,
 sest pāevast parem seltsiline
 truult minuga ta ikka koos.

Meist kümmeid aastaid mööda käi-
 nud,
 ei lahku meie mõlemad.
 On sõbrad, omaid, ära läinud,
 meid imevõimud köidavad.

Nii ustavaks kui mulle tema
 ei jäänud armsam sõbra vaim,
 sest südames neil pesitsema
 kord hakkas kõrkus — mürgitaim.

Ehk olen pisut koomiline
 koos ikka sinuga? Mis sest,
 ju troobi lõhn nii kummaline
 taas tõuseb Riia aedadest.

Aeg läinud ärkab kujutluses,
 täis tähti kiirgab taevakaar,
 kus poolkuu sarvedega puseb;
 kõik tõstnud Looja kätepaar.

Es kaut ko vēlētos — ja mirtu,
Lai būtu tu vēl manim draugs,
Kaut zemes saites mums gan irtu,
Bet dvēš'les klūs kā astrāls augs.

Pa Piena ceļu, spieķi rokā,
Es viegli aizklejošu brīvs;
Tur jaunās dzīves zvaigžņu lokā
Mums sirdīs iešalks ūdens dzīvs!

Kārlis Rabācs

DZĪROTĀJI.

Sen noklieguši gaiļi treši.
Nav viesi noreibumam sveši.
Skan dziesmas gurdenāk.
Bet kad tās gluži izdzist taisās,
lūk, durvis pēkšņi vaļā raisās —
viens dzīrotājs vēl nāk.

Uz pieres viņam matu sprogas
mirdz dzeltēnas kā miežu rogas,
kas rota tirumam,
un valodām — te palaidnīgām,
te trokšņainām un pagānīgām —
ir mute pilna tam.

Spīd acis viesim šim tik kāri,
ka otrā pusē galdam, pāri,
caur spuldžu uguņiem,
uz kāda jaunavīgi maiga
tumšs sārtums izplauka uz vaiga
zem viņa skatieniem.

Pie lūpām pilnu kausu cēlis,
kas dažu labu bij jau zvēlis
zem galda reibušo,
tā izsaucās viņš balsī skaļā:
«Kam tik — lai skumst, lai dzīvi paļā, —
Es alkdams baudu to!»

«Kam tik — lai skumst, lai dzīvi paļā,
— kā liksmu grāmatu es vaļā
sev viņu veļu kārs:
es savus senčus viņā jūtu,
it kā tie atmodušies būtu
ap mums kā šalcošs dārzs.

«Pie lūpām pielieku kad kausu,
es viņu tumšās balsis klausu,
kas noreibušas guldz,
un šajā dzidrā alus malkā
kā dzintarspoguļi vissmalkā
man gaiši dzīve spuldz.

Ma sooviks midagi — kui suren,
et sõbraks jääks veel kepi vaim.
Aeg maiseid sidemeid küll pureb,
kuid hingest saab astraaalne taim.

Kepp käes, ma kergel sammul läh-
hen,

siis mööda laia linnuteed,
kus sõõris Eluriigi tähed
ja südameis meil eluveed.

K. Rabats

PIDUTSEJA.

Kolmkorda laulnud kikas juba,
viin meestele ei laulda luba,
sest kange kurk ja keel.
Kui koguni laul ära kustub,
uks äkki praokile mustub,
mees keegi tuleb veel.

Ta samm on astumises muldne,
kui nisu kõrred, laubal kuldne
tal kahar juuksetuust,
ja sõnu voolab imelikult,
hulljulgelt üha saatanlikult,
ta jutulaiast suust.

Ta silmist läigib tuli hele,
kui heidab pilgu laudadele
säält läbi pիրrutule vöö,
siis laua taga neiu keegi
taas tabab oma palges leeki,
ja silmad maha lööb.

Et jõud ei raueks õlle jannu,
mees huulte ligi tõstab kannu-
on mõni purjus maas-
ja hüüab nõnda häälel valjul:
«Miks elus kurvastada palju?
ma teda piidan taas.»

«Kurb ainult see, kes ise saamat'.
Mul elu- lahtilöödud raamat:
kui soovid kõike näed.
Kus kuulda vanemate hääled,
kes külla tulnud mulla pääle.
Õhk kohiseb kui aed.

Kui kannu huulte ligi tõstan,
ma imelikke hääli mõistan,
mis tõuseb põhjast sealt,
ja selles selges õlle sõõmus
kui peeglis, särab elu rõõmus.
Ma seda vaatan pealt.

«Kā dzelmju ūdens lāsno tacīm,
tā viņi smeļ ar manām acīm —
liek dažreiz samulst jums,
bet skūpst, ko mana mute glabā,
ir dienas vidus tvikums dabā
un nakšu pāršalkums.

«Rit viņu asins manī dziļi,
reibst manī viņu alkas sviļi
un viņu dobjais spēks —
es zinu — atteikšanās lēta
no dzīves, kas man novēlēta,
un noziegums un grēks.

«Ne debesīs, ne arī peklē
neviens lai mani neuzmeklē:
kā saule augšup brien,
tā es no tumsas gaismā kļūšu,
es dzīru noreibumā būšu
starp dzīviem mūžadien!»

Un drošs, bez pārspilētas steigas,
it kā šai dzirošanai beigas
klāt nenāktu nekad,
viņš — pateikdamies liksmes stundai
un klātesošo senču jundai —
kārs dzēra kausu tad.

Kui sūvik pilte helliteleb,
siit sōbra nāgu naerateleb,
Te imestunud siis,
seepārast suudlus minu suule
kui lōuna vaikus kuum, kui luule
ja puude lehis viis.

Mu soontes voolab nende veri,
lōob laineid joobumus, kui meri,
jōud pakitseb mu sees.
Ei elu salgama tuln'd siia,
ma tahan lābi patu viia
ta, olles vōimas mees.

Te ārge otsige mind taevast
ei sūgavamas pōrgu vaevas:
kuis pāike valgust loob
ja ūles tōuseb helenduses,
ma elan rōōmsas kōneluses,
kus laual kihab jook!»

Ta jōi, ning igas ōlle sōōmus
t'as paistis rahulik ja rōōmus
suur igaviku aim.
Ta jōi ja tānas rōōmsat tundi,
sest ūhes temaga, ta tundis,
jōi isaisa vaim.

Jānis Klīdzējs

DZIESMA PAR ARMONIKU UN MEITENI.

Pagalms pietvīcis kā rija
Karstām elpām, ziedu lapām.
Mazā, kas gan šonakt bija —
Pusnakti mēs nesastapām?
Laidies, mazā, tu kā pūka,
Krēslā degošais tu zieds!
Vārdu liesmām lūpās trūka?
Tev vēl tālu saules riets...
Klusām sapņo armonika —
Apklust stāsts par ziedu liesmām.
Mazā, mazā, kas tev tika?
Asras pamirdza caur dziesmām...
Dzīsīs zvaigznes, izžūs rasa,
Apņems viņnains rīta vēsums,
Sen jau tā, nu, kāpēc prasu! —
Sen šis pusnakts lūdzošs klusums.
Tālu sapņo armonika —
Pagalms pietvīcis kā rija.
Kas gan šovakar man tika? —
Kādreiz mazā mana bija...

Jaan Kliidsej

JUTT LŌŌTSAPILLIST JA TŪTARLAPSEST.

Ōu kui tare hingedhust
kuumab, ōielehed keskel.
Vāike, mis su sūdant rōhus?
Miks ei kohanud me keskōōl?

Lendlesid kui lemm, sa vāike
hāmarikus hōōguv ōis.
Sul veel kōrgel sārāb pāike,
sul veel huuled tuld on tāis.

Tōmban tasa lōōtsapilli.
Vaikub armutule jutt.
Mis sul viga, vāike, kallis?
«Ākki silmis sārāb nutt.

Kaste kaob kui tāhed kustund,
hommik tuleb jahe uus.
Ammu see, miks kūsīn, kustund,
vaikub keskōō palve mus.

Unistab lōōts, ōu kui tare.
Vāike, kuule, mis nūūd sinul?
Oh, ma kārsitu ja kare,
vāike, kord sa olid minu!

Mēra laikā Katku aļai

(Fragments no godalgotā romāna «Mirušās mājas»).

Visai daudz bija to dienu, kad zemi uztrauca no mutes mutē klejojošas valodas, un briesmas pašas gaidīja aiz robežām. Kamēr runāja par rietumos un dienvidos trakojošo mēri un pat par to, ka karaļa karaspēks sakauts, un karalis pats aizbēdzis trimdā kā ķerams vergs, nāca jaunas, smagas vēstis: krievi atkal ieradusies zemes dienvidus robežās.

Baznīcas puisis, kas pildīdams karsoni slimā mācītāja pavēli, bija nācis runāt ar Hainu par ķesterļa amatu, atnesa šos nepatīkamos jaunumus.

«Nāc kā nelaiemes putns! Sirds uzreiz nemierīga... Labāk varēji klusēt un atstāt sliktās lietas aiz zobiem!» teica viņam ēnupieši.

«Slēpšana jau nesūtīs tās atpakaļ!» teica baznīcas puisis. «Un nu sāksies kautiņu un uguns posts no dienvidus puses!»

«Tad jau ars pāri Kurzemei un Vidzemei,» piezīmēja Hains. «Tur ir vēl briesmu neskārti cilvēki un nenodedzināti kambaři.»

«Tas tur vis nebeigsies. Gan arī mēs vēl redzēsim nelaiemes dienas...» nopūtās Martkoplis. «Kas tā gan būs no šīs paaudzes? Nebeidzamas kaušanas talkas, neapklus valodas par mēri. Kas notiks ar mūsu dzīves vietām un tautu?»

«No tautas nepaliks vairāk, kā no sapuvušiem salmiem,» sprieda baznīcas puisis. «Es jau esmu tādās domās, ka šo paaudzi noslaucīs kā ūdens plūdiem, un tad neatliks nekā cita, kā sērgai bradāt pa tukšu zemi un vārnām brēkt!»

«Ak, kaut taču nāktu karalis!» nopūtās Hains.

«Ko tad karalis nāks te mēra perēkli? Un kā lai viņš nāk, ja, kā skaidri dzirdāms, viņš ir pilnīgi viens, un visi tie, kas bija ar viņu, guļ svešās smiltīs!»

«Ja nāktu kaut viens. Pat viņa ēna aizbaidītu krievus!»

(Fragment auhinnat-romaanist «Surnud majad»).

Ūsna palju oli neid pāevi, mil maa oli suust suhu keerutatavate juttude ārevil ja ohud ise ootasid piiride taga. Kuna kōneldi läänes ja lōunas mōllavast katkust ja sestki, et kuninga vāgi on tapetud ning kuningas ise pōgenenud pakku nagu tagaaetav ori, toodi uusi raskeid sōnumeid: venelased on ilmunud jalle maa lōunapiiridele.

Kirikumees, kes oli palavikuhaige pastori käsul tulnud kōnelema Hainiga kōstriameti pārast, tōi need masendavad uudised.

«Tuled nagu õnnetuselind! Sūda kohe rahutu... Parem vōiksid vaikida ja jätta halvad asjad hammaste taha!» ütlesid talle varjujōelased.

«Ega salgamine saada neid tagasi!» ütles kirikumees. «Eks nüüd hakka tapu ning tule järg lōuna poolt!»

«Ju siis küntakse üle Kura- ja Liivimaa,» märkis Hain. «Seal veel hirmust puudutamata inimesi ning pōletamata taresid.»

«Ei see lōpe sealsega. Küll näeme meieigi veel redupāevi...» ohkas Martkoplis. «Mis saab sellest inimpōlvest sedasi? Ei lōpe taputalgud, ei kustu jutud katkust. Mis saab meie elupaikadest ja rahvast?»

«Ei rahvast saa rohkem kui mādadest õlgedest,» arvas kirikumees. «Ma olen juba selles mōttes, et see pōlv vōetakse nagu veeuputusega ja ei siia jää muud kui tūhi maa taudi tampida ja vareste vaakuda!»

«Eh, kui ometi tuleks kuningaski!» ohkas Hain.

«Mida see kuningas tuleb siia katkupe-sasse? Ja kuidas tulebki, kui, nagu selgesti kuulda, on ihuūksi ja kōik need, kes olid temaga, magavad vōōras mullas!»

«Kui tuleks üksigi. Tema varigi peletaks venelasi!»

«Ak, tu baidies savu māju dēļ,» teica baznīcas puisis. «Bet vai arī karaļa sedlu kāpšļi nav no mēra melni aplipuši, vai arī viņam nāve nestaigā pakal un nepaliek viņa kāju pēdās. Viņa pēdu vietās jau arī no zemes neplūst ārā piena un medus avoti! Dzīve pagriezusi pat uz šī varenā karaļa pusi savu tumšo vaigu. Tādēļ — nāc labāk uz baznīcu, parunā ar veco — izgādās tev debesu valstībā brīvas mājas un labāku vietu pie zelta galda. Šai pasaulē jau vairs neatliek cita, kā tikai salikt savus darba rīkus maisā un sacīt amen,» jokoja baznīcas puisis, jo joku vārdi uz mēles un laba sajūta sirdī viņam palika arī ļaunās dienās.

«Es esmu teicis, ka negribu ielaisties nekādās darišanās ar ķesteņa būšanām!» pukojās Hains.

«Viņš jau nemaz negrib runāt par to. Viņš teica, lai atsaucot to krietno un gudro vīru uz baznīcu — viņš gribot parunāt. Un ja viņš grib ar tevi runāt, kāds zaudējums tur var celties?»

«Grib ar mani strīdēties, ko citu!»

«Viņš jau tagad ir zaudējis daudz spēka — tu nebīsties!»

«Es tomēr neiešu,» teica Hains. «Abi esam vienādi brīvi cilvēki... Ja grib, lai apdomā, vai ceļš no Urgosas līdz baznīcai ir garāks, kā no baznīcas līdz Urgosai.»

«Tad šos vārdus tu arī sūti?»

«Tā tu viņam pasaki!» pavēlēja Hains.

Baznīcas puisis aizgāja atpakaļ, kad bija stiprinājis Urgosā savu miesu un izstāstījis ēnupiešiem visus ciemu, draudžu un lielceļu jaunumus. Nostāstījies tukšu muti un bagātu galvu, viņš atgriezās atkal baznīcas ciemā.

Sniegs kusa Ēnupes tīrumos. Posta valodu vidū ienāca pavasars, un lauki prasīja darba.

Kaut arī prātīgākais vīrs nevarēja saredzēt dzīves ceļa savā priekšā, vērsi un zirgu pāris vilka brīvās Urgosas mājas tīrumos arklu, un Hains pats gāja aiz arklaragiem, sajuzdams prieku par smagās, melnās zemes kūpēšanu pret sauli. Tīrumus nolīdzināja. Sēklu iesvieda zemē. Asni zaļoja laukos, vīrs kuņģiem trallināja cīruļi, un rudzi auga spēcīgi, pildot kādā

«Eh, sa kardad oma talu pārast,» arvas kirikumees. «Eks ole kuningagi ratsu kabjad kátkust mustaks lakutud, eks temalgi karga surm kannul ja jää koolnud jälgedesse. Ega temagi jälil karga maast piima ja mee allikad! Elu on pöoranud selle kange kuningagi poole oma musta palge. Seepärast — tule parem kiriku juurde, kõnele papiga — muretseb sulle taevariiki vabatalu ja parema paiga kuldse laua äärde. Siin ilmas pole muud kui pane pillidvārgid kotti ja ütles aamen,» naljatles kirikumees, sest naljasõna keelele ja hea tuju jäi ta südamesse kurjalgi päeval.

«Ma olen öelnud, et ma ei taha teha tegemist kõstrijandusega!» tõrjus Hain.

«Ega ta tahagi kõnelda otse seepärast. Ta ütles, et kutsutagu see tubli ja tark mees kiriku juurde — tema tahaks kõnelda. Ja kui tema tahab sinuga kõnelda, mis kahju võib sellest tõusta?»

«Tahab minuga tülitseda, mis muud!»

«Eks ta ole ihurammu poolest alla — ära sa seda pelga!»

«Ma siiski ei tule,» arvas Hain. «Ühed vabad inimesed oleme mõlemad... Kui tahab, arvaku järele, kas tee Urgoselt kiriku juurde on pikem kui kiriku juurest Urgosele.»

«Need sõnad sa saadadki?»

«Nii sa talle ütlegi!» käskis Hain.

Kirikumees läks tagasi, kui oli kinnitanud Urgosel keha ja ajanud varjujõelastele-maha jutud külade, kihelkondade ja väetee uudistest. Suu tühjaks ja pea rakkaks jutustatud, läks ta jälle tagasi kirikukülla.

Lumi sulas Varjujõe põldudelt. Hukatusjuttude sekka tuli kevad ja põllud küsivad tööd.

Ehkki mõistlikki mees ei osanud näha elurada enda ette, vedasid härjad ja hobusepaar Urgose vabatalu põllul atra ja Hain ise käis kurepuude taga, tundes rõõmu raske, musta mulla auramisest vastu päikest. Põllud tasandati. Seeme visati mulda. Oras roheldas väljad, millede kohal lõõritas lõokesi, ning rukis kasvas jõudvasti, täites ühel päeval metsavahe õitse-

dienā mežmalu ziedu putekļiem. Izkaptis žvikstēja plāvās. Cirpjus uztrina asus. Un tā kā dienas bija jau par gaiša soli isākas, un naktis palika tumšākas, atpūdamās virs mežiem ilgāk un smagāk, katru nakti rāpās arvien tuvāk un tuvāk šausmīgas ziņas par mēri, un daudzu sirdīs zuda prieks par jauno ražu.

No kautkuņienes atnesa vēsti, ka krievi dabūjuši savā varā Rīgas cietoksni. Tā bija ļauna ziņa, bet to dzirdēt daudziem nebija ausu. Daudz vairāk runāja par to, ka mēris klejotot apkārt turpat Viru robežās, un tas nogurdināja darba rokas, nonāvēja saimnieku rudens priekus, aizdzina no druvām plāvēju gaviles.

Vidzemes ģenerālgubernātors bija izdevis pavēli, lai visu draudžu centros uzceļ karātavas. Tas bija teikts Vidzemei. Tur tagad valdīja nāve un ienaidnieka ierocis. Bet lai būtu jau laikus gatavi pret melno viesi, mācītājs vienā vasaras svētdienā nolasīja saviem ļaudīm priekšā to pašu rakstu un prasīja to izpildīt, kad mēris pienāktu pavisam tuvu, ko tas šai stundā jau arī bija paspējis.

Raksts darīja zināmu, ka nevar iet no mēraina ciema veselā! Nevar sekot ļauna gara mācībām un apzinīgi aiznest slimību savam kaimiņam, lai pats vesels paliekot vai izveseļojoties tiktu pie tā mantas! Nevar iet laupīt mēra iztukšotās mirušās mājās, jo tas ir grēks, kas netiks piedots, un grēkotājus tūlīņ uzvilks pie karātavām.

To paziņojis, dvēseļu gans atzina, ka ir pienācis laiks uzcelt arī tiesas karātavas no baznīcas uz Āzasliekšņa pusi redzamajā laukumā — brīdinājumam un par zīmi, ka tad, kad zviedru ierēdņi un krievu cars neprasa likuma pildīšanu, tad tomēr vēl ir viņš — Dieva kalps, un arī citi uzticami vīri, kas godā baznīcas un likumu kārtību, kas uzņemas uzlikt ļaunam cilvēkam iemauktus galvā un pavilkt to zem karātavām.

Baznīcas pagasta vīri karātavas uzcēla.

Taisītas no mizotām priedēm, kuņas saules siltumā tecināja sveķus, tās baloja lielceļa malā, un visi, kas gāja uz austrumiem vai rietumiem, kas nāca uz baznīcu

tolmuga. Vikatid sahisid heinamaal. Sirbid ihuti teravaks. Ja kuna pāevad olid juba kukesammu vōrra lūhemad ning oōd lāksid pimedamaks ja puhkasid raske-malt ning kauemini metsa kohal, ronisid iga oōga ikka lāhemale ja lāhemale oōdsed teated katkust ja paljude sūdameist kustus rōōm uudseviljast.

Toodi kuskilt sōnum, et venelased on saanud oma meeelevalla alla Riia kantsi. See oli paha sōnum, kuid selle jaoks pol-nud paljudel kōrvu. Palju enam kōneldi sellest, et katk liigub ringi samas Viru pii-ridel, ja see halvas tōōkāed, surmas pere-meeste sūgistrōōmud, kaotas pōldudeit lōikajate leelutused.

Liivimaa kindralkuberner oli andnud vālja kāsu, et kōigis kihelkondade sūda-meis tuleb ūles seada vōllad. See oli oēl-dud Liivimaa kohta. Seal oli nūūd surm ja vaenlase relv valitsemas. Kuid et olla varakult valmis musta külalise vastu, lu-ges oēpetaja ūhel suvepūhapāeval rahvale ette sama kirja ja nōudis selle tāitmist, kui katk peaks tulema koguni lāhedale, mida ta oligi sel tunnil juba teinud.

Kiri andis teada, et ei vōi minna katku-sest kūlast tervesse! Ei vōi talitada kurja-vaimu oēpetusel ja ajada meelega haigust oma naabri kūlge, et ise terveks saades vōi jāādes pāāseda selle varanduse otsa! Ei vōi minna rōōvima katkust tūhjaks teh-tud surnud majadesse, sest see on patt, mi-da ei anta andeks ja mille vastu eksijad tōmmatakse sedamaid vōllasse.

Selle teatanud, arvas hingekarjane ole-vat paraja aja ehitada ka kohtuvōllas ki-rikust Sokulāve poole nāhtavale kohale — hoiatuseks ja mārgiks, et kui pole sea-duse tāitmist nōudmas Rootsi ametnikud ega Vene tsaar, siis ometigi on veel tema, Jumala sulane, ja on teised truud kiriku ja seaduste korda austavad mehed, kes vō-tavad kurjale inimesele pāitsed pāhe aja-da ja ta talutada vōlla alla, et temaga sūnniks ūlematest rahva kasuks seatud sō-na mōōda. . . .

Vōllas seati kirikuvalla meeste poolt ūles.

Kooritud mānnist, mis tilkus pāikese soojuses mahla, valgenes see vāetee āāres ja

vai gāja no tās, redzēja šausmīgo brīdinājumu. Baznīcas ciema vīri nāca vakaros dzert savu degvīnu zem šīm karātavām, kas bija nosauktas par «kakla šūpotnēm», un necik netrūka, ka viņi tām upurētu pat dāvanas, jo karātavām taču bija jāaizbaida no šīs vietas tie, kas nāktu no mērāiniem ciemiem un atnestu līdzī nāves sēklu. Kā beigta vārna, uzdurta uz mieta jumta stūrī, saglabā to veselu, un citas vārnas badaini ķerkdamas aizlaižas citur, tā aizbaida karātavas tos, kas atnestu līdzī postu šai vietai.

Zeme palika klusa. Ciemi bijās cits cita, jo mēris klaiņoja tuvumā.

Sajukušas un retas ziņas nāca no mēra piemeklētiem ciemiem. Un kad tās nāca, ļauzu sejas bailēs pārvērtās. Daudzi skatījās uz karātavu pusi, jo varbūt, ka stāstītājs jāpakaļ: ja jau cilvēks dabūja vēsti, tad viņš varēja dabūt arī mēri. Tā vairs nedeva pajumtes ubagiem, nelaida iekšā ceļa gājēju, un klusums, kas iet pa priekšu lielām nelaimēm, apraka sevi Viru zemi.

Vienā šādā svētdienā Hains aizgāja uz baznīcu.

Reiz mācītājs bija viņu aicinājis. Tagad viņš gāja pats, jo viņam slāpa jaunu ziņu. Viņš, kas bija pasauli redzējis, grībēja zināt, kas notiek rietumos un dienvidos. Un lai pildītu savu pienākumu pēc kristīga cilvēka parašas un runātu ar tīru sirdi, viņš pa priekšu gāja baznīcā saņemot šķīstīšanos pie dievgalda — caur Pestītāja miesu un asinīm.

«Ak, tomēr atnāci!» teica baznīcas puisis.

«Tev par to prieks?» jautāja Hains.

«Nē, nav! Es esmu tāds, ka man patīk stūrgalvīgie vairāk!»

«Gan šis laiks salieks visu kaklus!» nosacīja Hains.

«To var redzēt,» teica baznīcas puisis, un Haina kāja aizķērās, ejot saņemot šķīstīšanos no tā, kurš gadu gaitā bija saņēmis žēlastību, kas citādi pienāktos viņam, un pret kuršu tas tādēļ nesa sirdī skaudību. Bet apstājies brīdi uz durvju sliekšņa, viņš iegāja cauri ubagu istabai baznīcā. Viņu pavadīja pateicības vārdu bubiņāšana, jo viņa roka vienmēr bija laipna

kōik, kes lāksid itta vōi lāānde, tulid kiriku juurde ja lāksid sealt, nāgid ūdset hoiatus-pōikpuud. Kirikukūla mehēd kāisid ōhtuti rūūpamas oma viina selle «kaelakiigeks» nimetatud vōllapuu ali ja pisut puudus, et nad talle ei ohverdanud andegi, sest see vōllas pidi peletama eemale sest paigast need, kes tulid katkustest külādest ja oleksid toonud ūhes surmaseemne. Nagu tapetud vares roika otsas katusenurgal hoiab selle tervena ja teised varesed lendavad nāljaselt kraaksudes mujale — nii peletab vōllas neid, kes tooksid endaga sellele paigale hukatust.

Maapaigad jāid vaiksēks. Külād kartsid ūksteist, sest katk kōndis ligidal.

Segastena ja harva tuli katku jāānūd külādest sōnumeid. Ja kui nad tulid, moonodus rahva pale hirmust. Mitmed piilusid vōlla poole, et kas ei pea sōnumi kōnelejatki sikutama ūles, sest kui inimene sai kätte sōnumi, siis vōis ta saada ka katku? Nii ei antud enam ulualust kerjuseile, ei lastud sisse teekāijaid ja vaikus, mis kāib suure ōnnetuse eel, mattis endasse Virumaa.

Ūhel seesugusel pūhapāeval lāks Hain kiriku juurde.

Kunagi oli pastor teda kutsunud. Nūūd lāks ise, sest ta janunes uudiseid. Tema, kes ilma nāinud, tahtis teada, kuis on lood lāānes ja lōunas. Ja et tāita oma kōhust ristiinimese kombel ja minna kōnelusele puhta sūdamega, lāks ta enne saama kirikust jumalaarmu lābi puhastust — lunastaja ihu ja vere lābi.

«Eh, siiski tulid!» ūtles kirikumees.

«Sul sest rōōmu?» kūsīs Hain.

«Ega ole! Ma olen seesugune, et mulle meeldivad kangekaelsed enam!»

«Kūll see aeg painutab kōikide kaelad!» arvas Hain.

«Seda on nāha,» ūtles kirikumees ja Haini jalg tōrkus, minnes saama puhastust sellelt, kes oli vōtnud aastate kestel armud, mis oleksid muidu ehk olnud tema pāralt, ning kelle vastu ta seepārast kandis sūdames kadeduse sappi. Kuid peatunud hetke ukšelāvel, lāks lābi santidekambri kirikusse. Tānupomisemisi ōeldi talle sealt ohtrasti jārele, sest ta kāsi oli lahke

tiem, kam jādzīvo no rokas izstiepšanas uz savu tuvāko pusi.

Baznīcas velves šai dienā dzirdēja daudz lūgšanu un bailu šņukstu.

Cilvēki lūdza, acis noliekuši līdz grīdai, un dvēseļu gans lūdzās altārī:

«Lai šis biķeris iet mums garām, jo redzi, tauta ir zemē tavā priekšā, Kungs,» sauca dvēseļu gans. «Tā ir kā zāle, kas nopļauta, kā sile, kas apgāzta, un tās spēki ir galā! Tādēļ esi žēlīgs, ak Dievs! Novērs savas dusmas un rādi sava vaiga laipnību, tu, kas turi savā sauļā sauli, pie kuŗa svārkciem mirdz debesu telts zvaigznes un no kuŗa dūsmām krit kā kungi, tā kalpi it kā rudenīgas, mirušas lapas!..»

Vaidiem un šņukstiem nosūtīja lūgšanu ceļā. Vārdus teica izmisumā un bez cerībām. Lūgšanas vārdi bija vēl vieniģie, kuŗus varēja teikt, un tādēļ ļaudis sanāca šai dienā vēl kopā dievnamā, jo tā bija pēdējā kopējā lūgšana. Mēris bija tuvu, un tādēļ pēc lūgšanas pateica, ka dievnama durvis tagad slēgs, un katrs lai meklē caur savu sirdi debesu žēlastību.

Pēc grēku nožēlošanas un dievgalda Hains izgāja laukā un gaidīja mācītāju. Viņš stāvēja netālu no sānu piebūves un skatījās uz Āzasliekšņa pusi, kur drūzmējās ļaudis. Tad piepēži cilvēki pašķīrās uz divi pusēm. It kā akmens būtu iesviests zvirbuļu pulkā, visi izklīda, un bailu saucieni pildīja gaisu. Bet no meža zaļās mutes lēnām nāca garš stāvs melnā tērpā, garu nūju rokā turēdams. Un pirms ļaužu smadzenes spēja sākt domāt un pateikt prātīgu vārdu, visu prātus bija pārņēmušas bailes: tur viņa ir, šī melnā nāve ar savu šķēpu! Mēris nāk pa meža ceļu! Kuŗu viņa acs uzskatīs, tas kritīs zemē! Kuŗu viņa šķēpa gals skārs, to vedīs smiltājā...

Hains gāja nācējam pretī un sveicināja. Viņš bija jau agrāk redzējis ceļojošu mūku.

«Tu viens nāc man pretī! Esi svētīts dzīvē un nāvē!» teica kalsnais vīrs.

«Vai visur ļaudis skrien nost no svētā tēva ceļa?» Hains lietāja teikumu, kuŗu zināja esam piemērotu katoļu garīdznie-

nende vastu, kes pidid elama kāesirutami-sest ligimeste poole.

Kiriku vōlvid kuulsid sel pāeval palju palveid ja hirmunud nuukseid.

Silmili pōrandal palusid inimesed ja hingekarjane palus altaril:

«Mingu seesinane karikas meist mōōda, sest vaata, rahvas on maas su ees, Issand,» hūūdis hingekarjane. «Ta on kui hein, mis niidetud, kui astjas, mis ūmber tōuga-tud, ja ta ramm on otsas ta sūdamest ja randmeist! Seepārast olgu sul halastust ja pikka meelt, oh Jumal! Pōōra āra oma viha ja nāita oma palge lahkust, sina, kes hoiad oma peos pāikest, kelle kuue küljes sāravad taevatelģi tāhed ja kelle vihast langevad nii isandad kui sulased nagu sūģisesed, surnud lehed!..»

Oiete ja nuuksumistega saadeti palve teele. Meeleheite ja lootusetusega ōeldi sōnad. Palvesōnad olid ainsad, mis vōīdi veel ōelda, ja seepārast tuli rahvas kokku sel pāeval pūhakoja juurde, sest see oli viimane ūhine palve. Katk oli ligidal ning seepārast ōeldi peale palvet, et pūhakoja uks jāāb nūūid lukku ja igāūks otsigu oma sūdame kaudu taeva halastust.

Kui mōōodus patukahetsemine ja armu-laud, lāks Hain vālja ja ootas ōpetajat. Ta seisis külģkambrist pisut eemal ja vaatas Sokulāve poole, kus mustas rahvast. Siis langesid inimesed korrāga kahte leeri. Nagu oleks visatud kiviga varblaste sekka, pōģenesid kōīk laili ja hirmuhūūded tāit-sid ōhku. Metsa rohelisest suust tuli aga pikkamisi, pikka keppe kāes hoides, mustas rūūs kōrģe kogu. Ning enne kui rahva aju jōūdis mōēlda ja arukamad sōna ōelda, oli kōīģi mōīstuse vōtnud hirm: seal onģi must surm oma odaga! Katk tuleb mōōda metsateed! Keda ta silm puudutāb, see langeb maha! Keda ta oda ots torkāb, see viiakse mulda...

Hain lāks tulijale vastu ja tervitas. Ta oli ennegi nāinud rānd-munki.

«Sinaks ūksi tuled mulle vastu! Ole sa ōnnistatud elus ja surmas!» ūtles kōhln mees.

«Kas jooksevad igal pool inimesed pūha isa teelt?» tarvitas Hain lauset, mille teadis olevat sūndsā katoliku vaimulikule, kes

kam, kas laikam nāca no Narvas puses vai arī meža, kur dzīvoja vientulībā.

«Cilvēki vienmēr ir baidījušies godīguma un patiesības, bet rotaļājušies ar uguni un nāvi, sildīdami tās pie savām krūtīm kā bērņus. Viņi bēg no labām lietām un iezīž sevi kā mātes krūti visādus ļaunumus!»

«Nevajaga to ļaudīm ļaunā ņemt! Ir nikni laiki. Tauta nezina, no kuņienes mēris tai uzmetis kaklā savu cilpu! Briesmu stāsti un vecu ļaužu valodas ir viņus novedušas tik tālu, ka bailu bridī viņi notur par sērgas vēstnesi katru nācēju!»

«Muļķība ir pirmais nāves vēstnesis!» teica mūks.

Mūks uzkavējās un atmetās uz celma, kas bija zem karātavām. Turpat apsēdās arī Hains.

«Tagad mirst arī gudrie, un saprašanas pilnas galvas nav mēra priekšā vairāk kā tukši galvas kausi!» teica Hains.

«Gudrība var apsargāt nāves vārtus, ja arī viņa nevar tos pavisam aizvērt!»

«Ir sērgas, pret kuņām līdz aptieku zāles, bet pret mēri nav nekā!»

«Mēris jau arī nav pasaules saimnieks. Viņam dod pilnvaras uz laiku! Bet savu ceļu viņš izvēlās pats...»

«Vai viņš netiek visur cauri? Te ir draudu karātavas, lai mēra slimie nenāktu nest sērgu šais vietās. Bet viņš jau ir nācis cauri daudziem karātavu stabiem, jo kā citādi tas glūnētu tepat mežu robežās?»

«Pa karātavu apakšu viņš tiek cauri... Bet ne cauri ugunij un ūdenim. Uguns ir radīta šķīstīšanai... pēc rakstiem! Un ūdens ir viņai bieži vien robeža. Viņos abos dziest dziļuma valdītāja spēks un ļaunas sērgas...»

Slaucīdams sviedrus no nodzeltējušās pieres, mūks sāka iet pa putekļaino ceļu. Vīri atkal aizbēga aiz krogus, bet sievietes aubes un cepures spīdēja mežā, it kā tur aiz katra koka glūnētu milzu pūķis, kas baidās rādīt savu krāsaino galvu.

Mūka soļi lēni mēroja ceļu. Lēnām kustējās viņa garā nūja, kamēr abi pazuda meža ēnā. Ļaudis atkal sanāca kopā baznīcas un krogus priekšā. Juku jukām

pidi tulema Narva poolt või metsast, kus elas üksiklasena.

«Inimesed on alati peljanud ausust ja tōde, mānginud aga tule ja surmaga ja soojendanud neid oma rinnal kui lapsi. Nad pōgenevad heade asjade eest ja imevad endasse kui emarinda kōiksugu roojust!»

«Ei maksa rahvale pahaks panna! On kurjad ajad. Rahvas ei tea, kust heidab katk neile kaela oma lingupaela! Ūdsed jutud ja vanarahva pajatused on nad teinud seks, et hirmupilgul peavad taudi-kāskjalaks igat tulijat!»

«Rumalus on esimene surmakāskjalg!» arvas munk.

Munk jāi peatuma ja nōjatus kändudele, mis olid vōlla all. Samasse istus Hain.

«Nūūd surevad targadki ja mōistusest tāis pead pole rohkem katku ees, kui tūhjadki kolud!» ütles Hain.

«Tarkus vōib valvata surmavāravat, kuigi ta ei vōi seda panna sootuks kinni!»

«On tōbesid, millede vastu mōjuvad ap-teegirohud, kuid katku vastu pole midagi!»

«Pole katkki maailma peremees. Talle antakse voli omaks ajaks! Oma teed valib ta aga ise...»

«Eks ta pääse kōikjalt läbi. Siin on ähvardusvōllas, et katkutōbised ei tuleks tooma haigust neisse paikadesse. Aga küll ta on tulnud juba paljude vōllaste alt läbi, sest kuidas muidu luuraks ta siinsamas metsade piiris?»

«Vōlla alt pääseb ta läbi... Kuid tulest ja veest mitte. Tuli on loodud puhastuseks... kirjade järgi! Ja vesi on temale tihti piiriks. Neis mōlemas kustub sügavuse valitseja vōim ning kurjad tōved...»

Pūhkides koltunud laubalt higi, asus munk liikuma piki tolmust teed. Mehed pōgenesid ta eest jälle kõrtsi taha, kuna naiste tanusid ja mütse paistis metsast, nagu luuraks seal iga puu tagant hiiglarähn, kes kardab näidata oma värvilist pead.

Aegamisi mōōtsid munga sammud teed. Aegamisi liikus ta pikk kepp, kuni mōlemad kadusid metsa varju. Rahvas tuli jälle kokku kiriku ja kõrtsi ette. Lābisegi

šalca valodas. Tad atkal viss aplusa. Ļaudis atkāpās kā mūris, atstājot vidū plašu apli. Un šai apli pa zemi vārtījās sejā zaļgana kļuvusi sieviete, kas bija piederīga kādā rietumu puses ciemā.

«Kas tas ir?»

«Vai tas nūjas vīrs viņu nobūra?»

«To vajadzēja uzvilkt karātavās. Tas ir viņa darbs!»

«Tad jau man arī kas būtu,» teica Hains.

«Tev? Jā, tu runāji ar viņu...»

Arī no Haina ļaudis atkāpās tālāk, un viņš stāvēja viens ceļa putekļos. Tad no malas jautāja dvēseļu gana dziedošā balss:

«Vīri - brāļi! Ko jūs te stāvat?»

«Mēris!..»

«Melnā nāve ir te!..»

«Nāca mūka izskatā...» sauca cits caur citu.

Kāds iekliedzās. Vēl kāds juta no savām bailēm un domām reibstam galvu. Tas lika ļaudīm sakustēties, un grūzdami cits citu, visi aizskrēja katrs uz savu pusi, tikai slimā palika viena kārpoties ceļa putekļos, no mutes tai vēlās putas, un katra acij vajadzēja redzēt, ka to nogāzusi kritamā kaite.

Mācītājs un Hains brīdi stāvēja viens otram pretim. Viņi stāvēja nopietnām sejām kā baznīcā, kad mācītājs bija devis Hainam Kunga miesu un asinis. Viņi bija vieni. Ļaužu bars bija viņus atstājis, jo nav nekā neprātīgāka, muļķīgāka un lielāka skrējēja nelaimē, kā bailēs prātu zaudējis cilvēks. Viņi bija steigā aizskrējuši no kļājā baznīcas laukuma, un kāds bija atstājis zemē pat bērnu. Tas brēca ceļmalā, rociņas pacēlis pret debesīm. Slimā elsoja, un, krampjiem beidzoties, nalika mierīgi guļot. Pāri ceļam spurkstot laidās bars jaunu strazdu, un tad viss aplusa, tikai bērns raudāja, un baznīcas puisis nāca no baznīcas puses, vilkdams līdzī vecās kājas.

«Te atstāts bērns,» viņš teica. «Dzirdēju, ka esot aizgājuši mēra sāpēs. Vai tas tiesa, Kungs?»

«Tā viņi aizgāja!» teica dvēseļu gans. «Ja viņu vidū būtu viens, kas paliktu stāvēt...» nopūtās mācītājs. Tad viņa skats apstājās pie Haina. Viņš nāca pie tā un

sumises jutt. Siis vakatus kōik jalle. Müürina taandus rahvas, jättes keskele lageda sōōri. Ja ses sōōris vähkres maas palgest rohekaks tōmbunud naine, kes oli pärit läänepoolseist küladest.

«Mis see on?»

«Nōidus see kepimees ta ära?»

«Selle oleks pidanud tōmbama vōllasse. See on tema vili!»

«Siis oleks mulgi häda,» ütles Hain.

«Sina? Jah, sina kōnelesid temaga...»

Hainigi ümbert taganes rahvas ja ta seisis üksinda teetolmus. Siis küsis eemalt hingekarjase laulev hääl:

«Mehed-vennad! Mis teie seisate siin?»

«Katk!...»

«Must surm on siin!..»

«Tuli munga näol...» hüüti läbisegi.

Keegi karjatas. Veel keegi tundis endal hirmust ja enda mõttest ringlevat pead. Ja sellest pääses rahvas liikuma ning tōugates üksteist, jooksid kōik laiali, ainult tōbine jäi üksinda tōmblema teetolmu, aja-des suust vahtu ja iga silm pidi märkama, et ta on murtud maha langetōvest.

Õpetaja ja Hain seisid pilgu teineteise vastas. Seisid tōsiste pilkudega, nagu kirikuski, kui ta oli andnud Hainile Issanda ihu ja verd. Nad olid üksindā. Nad olid maha jäetud inimkarjast, sest pole mõistmatumat, rumalamat ja õnnetussejooksvamat, kui hirmust meeletu inimene. Nii olid nad siit lagedalt kirikuesiselt rūsinal joosnud laiali ja keegi oli maha heitnud oma lapsegi. See kisendas tee ääres, käekesed taeva poole. Langetōbine ägas krampide lõppedes ja jäi rahulikult lamama. Üle tee lendas salk noori, sutsuvaid kuldnokki ja siis oli kōik vaikne, ainult laps nuttis ja kirikumees tuli vanu jalgu järele lohista-des kiriku poolt.

«Laps jäetud siia,» ütles ta. «Kuulsin — olid läinud katkuvaluga. On see tōsi, isand?»

«Nii nad läksid!» ütles hingekarjane. «Kui nende hulgas oleks ükski, kes jääks seisma... ohkas hingekarjane. Siis langes ta pilk taas Hainile. Ta tuli selle juur-

sniedza savu šauro roku. Un Hains izstiepa tam savējo pretim.

«Laudis aizgāja kā lapas vētrā,» teica mācītājs.

«Jā. Palikām divatā.»

«Ar laudīm tas bieži atgadās. Kas ir viņu vadonis, tam tas jāsaprot. Pēkšņi viņi sanāk kopā ap tevi un tu domā, ka viņi ir tavi. Turpat viņi atkal aizskrien ka vēja dzīti katrs uz savu pusi, un tu paliec par saucēja balsi tuksnesī. «Mums būs ar viņiem grūtas dienas!» teica dvēseļu gans.

«Liekas gan,» apstiprināja Hains, un ar to starp viņiem bija noslēgts līgums, ka no tiem abiem neviens vairs nav pavisam viens.

«Viens vaid vēl tur aiz stūra,» teica baznīcas puisis, paņēmis no ceļmalas rau-došo bērnu, lai ienestu to krogus ēkā, kamēr mātei atgriezīsies prāts un tā nāks atpakaļ.

«Gan māte būs drīz vien klāt!» teica mācītājs. «Māte nevar sevi pārvērst citādu. Kad pirmās briesmas būs pāri — tad viņa nāks meklēt bērnu kaut vai no nāves ķetnām... Bet tagad paskatīsimies, kas te ir aiz stūra?»

Viņi soļoja ap krogus galu. Pāris baznīcas ciema vīru skatījās no tālienes, un mācītājs pasauca tos tuvāk.

«Jūs aizskrējāt no cilvēka, kas cieš kritamā kaitē! Cilvēks guļ zemē bezspēcīgs, un ļaužu bars aizskrien... Jūs laikam skrietu arī tad, ja dzērājs nokristu uz ķepām?»

Vīri pienāca tuvāk. Un tad viņi visi reizē redzēja, ka cilvēks, kas gulēja aiz krogus ēkas, nebija ne slims ar kritamo kaiti, nedz arī piedzēries.

«Kas ar tevi ir, ka tu vaidi?» jautāja dvēseļu gans.

«Ak, sāpes! Lielas sāpes, kungs!..» šņukstēja sieviete.

«Un kur ir tās sāpes?»

«Galvā! Tā deg kā ugunī...» Un sieviete spieda abas rokas pret galvu, visu laiku sūdzēdamās par sāpēm, un viņas nagi atstāja sejā asiņainas pēdas.

«Viņas sāpēm... jābūt lielām!» drūmi teica mācītājs.

de ja ulatas oma ahta kāe. Ja Hain sirutas talle vastu oma.

«Rahvas on lāinud kui lehed tormis,» ütles ņpetaja.

«Jah. Jāime kahekesi.»

«Rahvaga juhtub seda tihti. Kes nende juhiks, peab seda mōistma. Ākki tulevad nad su ņmber kokku ja sa mōtled, et nad on sinu. Samas jooksevad nad kui tuulispeast aetult laiali ja sa jāād hūudjaks hāāleks kōrbe. Meil tuleb nendega raskeid pāēvi!» arvas ņpetaja.

«Nāib, et tuleb,» kinnitas Hain ja nende vahel oli kinnitatud seega leping, et nad kumbki pole pāris ņksinda.

«ņks oigab veel seal nurga taga,» ņtles kirikumees, vōtnud tee āārest nutva lapse, et viia see kōrtsihoonesse, kuni ema meel pōordub ja ta hiilib tagasi.

«Kŭll ema on pea siin!» ņtles pastor. «Ema ei saa end muuta teiseks. Esimene hirm mōodas — siis ta tuleb juba otsima last kas vōi surma kāsivartelt... Aga nŭud vaatame, kes on siin nurga taga?»

Astusid ņmber kōrtsinurga. Paar kirikukŭla meest vaatasid eemalt ja ņpetaja hŭudis nad lāhemale.

«Jooksite langetōbise eest! Inimene on abitult maas ja rahvakari jookseb... Te vist jookseksite ka siis, kui kukub joobnu kāpili?»

Mehed tulid lāhemale. Ja siis nāgid nad kōik ņhtaegu, et see, kes lamas kōrtsihoone nurga taga, polnud langetōbine ega ka tāis viina.

«Kuidas on siis sinuga lood, et sa oigad?» kŭsis hingekarjane.

«Oh, valud! Suur valu, isand...!» nuuksus naine.

«Ja kus on need valud?»

«Peas! See on kui tules...» Ja naine surus mōlemad kāed vastu pead, hāālitsedes ņhtsoodu valust, ja ta kŭuned jātsid palgele veriseid jālgi.

«Ta valu... peab olema suur!» ņtles pastor hāmaralt.

«Nāe, ta silmade ņmber on katkuvōrud! Ta lōpeb ruttu kui paber tulel...» arvasid mehed.

«Redzat, viņai ap acīm ir mēra riņķi! Viņa aizies tik ātri kā papīrs ugunī...» sacīja vīri.

Mācītājs noliecās tuvāk pie slimās.

«Kas tev vēl sāp?» viņš jautāja.

«Visa miesa... Es nevaru dabūt elpas cauri rīklei! Mani tura ciet aiz kakla... Es netieku vairs uz kājām... Vedat mani mājās! Vedat mani mājās! Vai, vai!» un viņas vaidi griezās cauri skatītāju un klausītāju sirdīm.

«Ko lai te domā?» šaubījās mācītājs. «Laikam jau!»

«Laikam gan... Tas ir te!» teica Hains, smagi veldams pār lūpām vārdus.

«Pārgrs lēmums ir bieži grēks... Bet uzmanīgiem tomēr jābūt. Vīri! Inesat to rijā. Ja tā būs cita slimība, — būs pazīmes. Un ja tas ir mēris, — no kā pats Dievs lai pasargā, arī tad būs pazīmes...»

Vīri atkāpās. Mudināja cits citu. Tad uzreiz pagrieza muguras un aizgāja.

«Kas savu dzīvību taupa, tā dzīvību atņems...» mācītājs svinīgi teica. «Kā būtu?» viņš jautāja Hainam. «Vai no tevis būs nesējs?»

«Būs!» teica Hains, «jo te ir cilvēks un sāpēs. Mēs nevaram to atstāt bez palīdzības!»

Baznīcas puisis atnesa dažas salmu saites. Viņi aplika tās sāpēs vaidošanai sievietei apkārt un inesa to krogus rijā. Tad Hains piegāja pie zirgu silēs un nomazgāja rokas.

«Tas nav par ļaunu,» teica mācītājs un darīja pēc viņa priekšzīmes.

«Netīra lieta baidās ūdens. Un uguns...» teica Hains.

«Dvēseles tīrība pasargā pret mūžīgo nāvi! Arī miesas tīrība sargā no dažādām briesmām un posta!» teica mācītājs.

«Es apgāzīšu arī sili, lai glābtu zirgus, ja šis ūdens vairs nav derīgs!» teica Hains un tad apvēla apkārt gaŗu, no apaļa apses koka izgredtu sili.

«Un ko tagad?» jautāja baznīcas puisis.

«Tagad?» atkārtoja mācītājs. «Tagad tikai jācer uz Dieva žēlastību. Ciemu ceļi jāaizsprosto, kamēr Dievs savu rīksti no mums novērtis un parādīs mums atkal žēlastību!»

Pastor kummardus haigele lähemale.

«Kus on sul veel häda?» küsis ta.

«Kogu ihu... Ma ei saa hingamist läbi kurgu! Ta hoiab kinni mu kõrist... Ma ei saa enam alla jalgu... Viige mind koju! Viige mind koju! Oh, oh!» ja ta oiged lõikasid läbi vaatajate ja kuuljate südamest.

«Mis tuleb sest arvata?» kahtles õpetaja. «Küllap vist!..»

«Küllap vist... Ta on siin!» ütles Hain, raskelt sõnu üle huulte poetades.

«Varane otsus on tihti patuks... Kuid ettevaatust peab siiski olema. Mehed! Tõstke ta rehalasse. Kui see on muu tõbi — tulevad märgid. Ja kui see on katk, mille eest Issand ise hoidku, ka siis on märgid...»

Mehed taandusid. Sundisid üksteist. Siis pöörasid korraga seljad ja läksid.

«Kes oma elu hoiab, selle elu võetakse ära...» ütles pastor pühalikult. «Kuidas oleks?» küsis siis Hainilt. «On sust kandjat?»

«On!» ütles Hain, «sest ta on inimene ja valudes. Meie ei saa jätta teda abita!»

Kirikumees tõi mõningad õlgsidemed. Nad seadsid need valudest söödava naise ümber ja kandsid vaevleja kõrtsi rehalasse. Siis läks Hain hobuste joogiküna juurde ja pesi käsi.

«Ega see ole paha,» arvas pastor ja tegi ta eeskuju järgi.

«Must asi pelgab vett. Ning tuldki...» ütles Hain.

«Hinge puhtus hoiab igavese surma eest! Eks ihugi puhtus ole hoidjaks mitme ohu ja häda eest!» arvas pastor.

«Ma lükkan künagi kummuli, et hobused pääseksid, kui ehk see vesi pole enam õige!» ütles siis Hain ja tõukas ümber pika, ümmarrast haavast õonestatud küna.

«Ja mis siis nüüd?» küsis kirikumees.

«Nüüd?» kordas teine. «Nüüd tuleb loota vaid Issanda halastusele. Külade teed tuleb panna kinni, kuni Jumal viib oma viitsa meie keskel ja arm leiab jälle maad!»

Dvēseļu gans gāja palēnām mājup. Tad pagriezās arī Hains, atraisīja aiz krogus no priedes savu zirgu, un tas gausi ievilkās meža dziļumā.

Ēnuciemā visiem jau bija zināma melnās nāves ierašanās, it kā ļaunajai ziņai būtu bijuši spārni, kaut arī neviens nezināja, kā tas īstenībā bijis. Runāja nesakarīgas valodas, ka no meža nācis melns vīrs. Viņam pa priekšu gājis smags miegs. Kas aizvēris plakstus, tas nokritis krogus priekšā zemē un tur palicis. Citi zināja, ka tam, kuŗu ķēris melnā vīra skats, bijis jāmirst! Bailēs bija pārņēmusās visus. Un kad Hains ieradās, ļaudis sapulcējās ap viņa zirgu — bailēm un ziņkāribu sejas.

«Runā, Hain! Mēs esam kā vistas bez galvas!» teica Konnatu saimnieks, un Ols, kas kaujās bijis drošs, tricēja tā, it kā sērga viņam būtu jau pielipusi.

«Šodien likās, ka visa mūsu tauta ir bezgalvainas vistas.»

«Kā bija ar mēri? Vai nāca no meža melns vīrs?»

«Melns vīrs bija ceļojošs mūks!»

«Ē, tici nu, ko tu redzi, jā! Gan viņš māk sevi pārvērst!» iekārcās veca kalpu sieva. «Izvazāja tevi, Hain — brāl, aizdeguna, ko citu!»

«Jā te ir gudrāki — mana mute klusē!» viņš teica. Bet kad vīri apklusināja mānticīgo un lūdza Hainu pastāstīt patiesību, viņš paskaidroja:

«Viena saslima gan. Tai bija kritamā kaite. Otra arī bija nokritusi zemē — tai varēja būt mēris!»

«Jēzus! Vai tomēr! Kungs, žēlo pats...» čukstēja sievas.

«Kungs nežēlos,» teica Hains. «Ši zeme sen nav redzējusi žēlastības. Tādēļ zemes dēliem un meitām pašiem jābūt krietniem. Es esmu mācījis jūsu dēlus un meitas rakstu gudribās. Es saku arī tagad: uzmanat katrs pats savu dzīvību! Un jaunie vīri lai nogāž dažus kokus pāri baznīcas ceļam. No mūsējiem neviens lai neiet laukā, nedz arī kādam no lauka te ienākšana. Ja turēsimies te meža stūrī, varbūt, ka šis klusais līdzenums tiks apžēlots.»

Hingekarjane lāks pikkamisi koju. Siis pöördus Haingi, vōttis kõrtsi tagant männi küljest lahti oma ratsu, ja aegamisi lonkis hobune metsa sügavusse.

Varjukūlas oli juba kõigil teada musta surma saabumine, nagu, oleksid pahal uudisel olnud tiivad, kuigi keegi ei teadnud, kuidas lugu õieti oli. Kõneldi segast juttu, et tulnud metsast must mees. Ta ees käinud raske uni. Kes lasknud laud kinni, see langenucki maha kõrtsi ette ja jäänud. Teised teadsid, et keda tabanud musta mehe pilk, see peab surema! Kartus oli pugenud kõigisse. Ja kui Hain saabus, kogunesid inimesed ta hobuse ümber — uudisnälgi ja hirm palgel.

«Kõnele, Hain! Me oleme kui peata kanad!» ütles Konnati peremees ja Ool, kes lahingus olnud julge, vabises, nagu oleks tal juba tōbi küljes.

«Tāna nāis, et kogu meie rahvas on peata kanad.»

«Kuidas oli katkuga? Kas tuli metsast must mees...?»

«Must mees oli rändmunk!»

«Ääh, usu seda, mis näed, jah! Küll see oskab end moondada!» kätsatas vana teonaine. «Vedas sind, Hainmeest, silmipidi, mis muud!»

«Kui siin on targemaid — mu suu seisab vait!» ütles. Kui aga mehed siis hurjutasid ebausklikku ja palusid Hainilt tōejuttu, seletas see:

«Üks jäi küll haigeks. See oli langetõbine. Teine jäi ka maha — see vōib olla katku vōetud!»

«Jeess! Vōi siiski! Issand halasta ise.» sosistasid naised.

«Issand ei halasta,» ütles Hain. «Ammu pole see maa näinud halastust. Seepärast peavad maa pojad ja tütred olema ise lublid. Ma olen teie peegi ja tütred õpetanud kirjatarkusele. Ma ütlen nüüdki: vaadake igauks ette oma elu pärast! Ja noored mehed raiugu mõned puud risti üle kirkutee. Ei ole meilt väljaminemist ega väljast sissetulemist. Kui hoiaime endid siia metsakurusse, vōib see vaikne legendik siin jääda armualuseks.»

Viņš nokāpa no sedliem. Gāja pie klēts un meklēja cirvi. To viņš iedeva kalpam un atkārtoja koku ciršanas pavēli. Kalps un pāris citu māju puīšu aizgāja ar cirvjiem pa meža ceļu, kas veda uz baznīcu.

Atnāca kluss, smacējošs svētdienas vakars.

Jaunie nesanāca kopā upmalā. Marijas krusts stāvēja viens, nosūnojis un kluss. Likās, ka tas šai dienā nosvēries vairāk uz ciema pusi. Tā viņš citkārt izstiepa nācējiem pretī savas abas rokas, pie kurām reiz pienagloja Pestītāju.

Urgosas saime tai vakarā klusi sēdēja pie galda, gaidīdama saimnieku. Kad Hains iegāja gaidītāju vidū un apsēdās kādam par daudz tuvu, tas uzmanīgi atvirzījās prom.

Hainam bija uz lūpām jautājums, vai tas viņa baidās? Bet tas bija redzams arī bez jautāšanas. Kādēļ vēl uzpūst dzirksteli par liesmu!

«Tagad tomēr nāks,» teica kalps. «Dabūs redzēt to pasaules brīnumu, vai ir tik nikns, kā runā.»

«Ū!» cits drebinājās.

«Tu baidies pirms laika,» teica Hains. Es nesu mēra slimnieci, ja tas viņš bija, un līdz šim esmu vesels. Kas savu dzīvību taupa, tam to atņems, tā šodien teica mācītājs.»

«Jēzus! Nevajagot taupīt. Ej nu vēl to tam piedāvāt.»

«Pārmērības nekad nav labas.»

«Arvien pa vidus ceļu,» teica kalps. «Dzīvo pats par sevi, lai mēris ložņā par sevi. Ak, tad viņš ir gan jau draudzē?»

«Liekas, ka ir. Ja nav, tad nāks.»

«Nāca ar' tieši darba laikā...» sodījās kalps.

«Tu arī esi... nerunā taču,» kāds lūdzās. «Ķērksi tikmēr, kamēr mēris dzirdēs un atnāks!»

«Gan jau tas kādu noprecēs,» teica kalps, pēc kam Hains piecēlās un iegāja saimnieka istabā.

Viņš tur sēdēja brīdi, tad durvis kļuva atdarījās.

Ta ronis maha sadulast. Lāks aida ette ja otsis kirve. Selle andis ta sulasele ja kordas puude teele raiumise kāsku. Sulane ja paar teistegi talude teopoissi lāksid kirvestega metsateele, mis viis kirikusse.

Saabus vaikne, haudjas pūhapäevaõhtu.

Noored ei tulnud kokku jõe äärde. Maarjarist seisis üksi sammaldunult ja vaikselt. Näis, nagu kalduks ta sel päeval enam küla poole. Nii ta vist sirutas tulijaile vastu oma mõlemad käsivarred, milledele naelutati kord Lunastaja kääed.

Urgose pere istus sel õhtul sõnatult lauas, oodates peremeest. Kui Hain läks ootajate sekka ning istus liiga lähedale ümmardajale, nihkus see ettevaatlikult eemale.

Hainil oli küsimus keelel, et kas ümmardaja kardab? Seda nägi aga küsimatagi. Milleks siis veel puhuda sädēt leegitsemal!

«Nuu!» vabises ümmardaja.

«Sul on hirmu enneaegu,» ütles Hain. «Mina kandsin katkutõbist, kui ta see oli, ja olen tänini terve. Kes oma elu hoiab, selt võetakse ta ära, nii ütles täna kirikuõpetaja.»

«Jeess! Ei pea hoidma? Mine's ise veel end talle pakkuma!» hädaldas ümmardaja.

«Liigne pole kuidagi hea.»

«Ikka keskelt läbi,» ütles sulane. «Ela omaette, las katk nuhib omaette. Ah, siis ikka kihelkonnas teine?»

«Näib olevat. Kui pole, siis tuleb.»

«Tuli ka just töö ajal...» manas sulane.

«Sa oled ka... Ära ometi kõnele!» palus ümmardaja. «Kraaksud senikaua kuni katk kuuleb ja tulebki!»

«Eks see nüüd mõned kosi,» ütles sulane, mille peale Ham tõusis ja läks peremehetuppa.

Ta istus seai viiva, kui uks avati tasakesi.

Hain tõstis silmad. Martre seisis ta ees ja näppis pihikuserval laiklevaid litreid.

«Sina, Martre! Mis sa kõneled?»

Hains pacēla acis. Martre stāvēja viņa priekšā un plucināja priekšauta krāsainās bārkstis.

«Tu, Martre! Ko tu teiksi?»

«Es nāku, lai... Vai ir tomēr taisnība?»

«Redzēsim - dzirdēsim. Tu baidies?»

«Nē! Kā tev... Vienalga, kas ar mani.»

«Kas tad tev kait?»

«Ja atnāks — Ēnuciemā!»

«Par ciemu bēda?»

«Nē! Par tevi!»

«Par mani bēda? Kāpēc par mani? Es neesmu bijis tev tik labs, lai tu bēdātu.»

«Ja tu arī sistu — tomēr būtu labs.»

«Vai tev laba vajaga tik maz?»

«Sērdieņi apmierinājas ar mazumu. Bet tu gan varēji viņam izbēgt!»

«Kur gan es varētu mērim izbēgt?»

«Es nezinu.»

«Bet tomēr nāci teikt!»

«Jā. Esmu mulķīte! Es nezinu! Bet ir taču pasaulē vietas, kamēr briesmas atkal aiziet. Kā es dzirdēju, tā sirdij vairs nebija miera. Tā nācu un teicu!»

«Ceļi ir aizsprostoti mēra dēļ. Dienvidos krievu karaspēks... Vienāds posts visur.»

«Ja ar laivu? Jūra ir brīva.»

«Jūra? Jā, tā ir brīva! Bet no manis nebūs ne gājēja, ne skrējēja. Un ja nāve manis agrāk nav aprijusi, varbūt, ka arī šoreiz atstās nenopļautu.»

Meita klusēja. Hains skatīja to pāris mirkliem. Tad teica:

«Ir pagājis daudz laika, kopš mēs nācām cauri mežiem. Atceries?»

«Jā.»

«Un no tā laika tavas rokas ir rūpējušās par māju. Un ļauna starp mums nav bijis.»

«Cita ļauna nav bijis, kā tik tas, ka es neprotu būt tāda, kā gribētu! Un ciemā klist valodas...»

«Kādas? Es neesmu dzirdējis!»

«Ma tulen, ot... Kas on ikka tōsi?»

«Nāeme-kuaie te. Sa kardād?»

«Ei! Mis sinust... Ūkskōik, mis minuga.»

«Mis siis hāda.»

«Kui — tuleb Varjukūlla!»

«Kūlast mure?»

«Ei! Sinust!»

«Minust mure? Misjaoks minust? Ma pole olnud sulle nii hea, et muretseksid.»

«Kui lōöksidki — ikka oleksid hea.»

«Sulle on vaja headuseks nii vāhe!»

«Orvukesed lepivad piskuga. Aga sina vōiksid minna āra ta eest!»

«Ja kuhu vōiksin siis mina — katku eest?»

«Ma ei tea.»

«Aga tulid siiski ūtlema!»

«Jah! Olen rumalakene! Ega mina tea! Aga ju on ilmas paika, kuni see oht jälle kaob. Nii kui kuulsin — ei saanud süda enam rahu. Nii tulin ja ūtlesin!»

«Teed on kinni katku tōttu. Lōunas Vene vāed... Ūks hukatus kōikjal.»

«Kui paadiga? Meri on vāba.»

«Meri? Jah, see on vāba! Kuid minust ei saa minejat ega eesjooksjat. Ja pole surm mind enne neelanud, ehk jātab nūūdki oma niidukaarte vahele.»

Tūdruk vaikis. Hain silmitses teda paar pilku. Siis ūtles:

«Sest on hulk aega, kui tulime läbi metsade. Māletad?»

«Jah.»

«Ning sestsaati on siņu kāed hoolitsenu majā eest. Ning paha pole meie vahel olnudki.»

«Ei muud paha, et ma ei oska ehk olla seesugune, kui tahaksin! Ja kūlas on jutused...»

«Missuguseid? Ma pole kuulnud!»

«Viņi nedrīkst tev acīs teikt. Un... es tur nekā nevaru darīt, ka viņi tā saka!» sūdzēja Martre.

«Un ko viņi saka?»

Meita klusēja.

«Runā, Martre!»

«Nē. Jo tā nav taisnība...»

«Kas nav taisnība? Saki, Martre!»

«Nē!»

Tik maz no viņas mutes bija dzirdēti pretošanās vārdi. Tagad tā to teica klusu, bet noteikti.

«Nāc uz šo pusi!» sauca Hains.

«Martre tuvojās. Hains saņēma viņai aiz krekla piedurknes un pavēlēja:

«Saki man! Vai es nevaru dzirdēt ļaunas valodas?»

«Bet es negribu par to runāt... Nav balss! Un ir kauns!..»

«Tad čuksti! Un aizver acis, tad kauns nenāk istabā! Nu?»

«Viņi saka man, ka... es esmu pēc tevis!..» meita dabūja pāri lūpām.

«Un tie ir meli?»

«Nē.»

«Nu tad taču tu runā taisnību!»

«Bet viņi saka, ka saimnieks dzīvojo ar mani...»

«Tā? Kas tā runā?»

«Meitas. Un tā jau nav taisnība...»

Hains brīdi domāja. Viņa skats ilgi kavējās pie Martres, kas stāvēja viņa priekšā kvēlošiem vaigiem, gaŗajām skropstām sedzot acis.

«Martre! Tagad es tev teikšu!.. Nāc manām lūpām tuvāk, jo es teikšu klusu! Nu, Martre!.. Nāc!» sauca Hains, un meita tuvojās.

«Es esmu jau te, saimniek!» viņa teica čukstot.

«Skaties šurp!» pavēlēja Haina mierīgā balss.

Martre pacēla acu skatu, kas atkal nebija sauss, bet no skropstām ritēja asaras uz vīra kamzoli.

«Nad ei julge öelda sulle suhu. Ja... ma ei saa sinna midagi parata, kui nad nii ütlevad!» kaebas Martre.

«Ja mida nad ütlevad?»

Tüdruk vaikis.

«Kõnele, Martre!»

«Ei. Sest see pole tōsi...»

«Mis pole tōsi? Ütle, Martre!»

«Ei!»

Nii harva oli kuulnud ta suust vastuhakamise sõna. Nüüd ütles ta selle tasakesi, kuid kindlasti.

«Tule siiapoole!» kutsus Hain.

Martre lähenes. Hain võttis tal kinni hamevarrukast ja sundis:

«Ütle mulle! Kas ma ei vōi kuulda paha juttu?»

«Aga ma ei taha sest kõnelda... Hää! ei anna! Ning häbi on...»

«Siis sosista! Ning sulle silmad, siis häbi ei tule tuppa! Noh?»

«Nad ütlevad mulle, et... ma olen sinu järele...!» sai tüdruk üle huulte.

«Ja on see vale?»

«Ei.»

«Noh, siis sa kõneled ju tõtt!»

«Aga nad ütlevad, et peremees elab minuga...»

«Seda? Kes nii kõneleb?»

«Tüdrukud. Ning ses pole ju tõtt...»

Hain mõtiskles viivu. Ta pilk peatus kaua Martrel, kes norutas ta ees lõkendavi põsi, pikad ripsmed varjamas silmi.

«Martre! Nüüd ütlen mina sulle!... Tule mu huulte ligemale, sest ütlen seda tasakesi! Noh, Martre!... Tule!» kutsus Hain ja tüdruk lähenes.

«Ma olen üsna siin, peremees!» ütles siis vabiseva sosinaga.

«Vaata siia!» käskis Haini vaikne hää!

Martre tõstis silmade pilgu, mis polnud jällegi kuiv, vaid ripsmete otsast pudenesid pisarad mehe vammusele.

«Näk atkal grūti laiki. Melnā nāve un krievs...» runāja Hains. «Neviens neprot redzēt, kas būs viņpus nakts. Nezin, cik vēl kuņam dienu. Bet tikmēr, kamēr dzīvojam... vai nepalikt man pie tevis un tev pie manis?»

Viņa nesaprata. Viņas mute klusēja, bet acis jautāja: ko tas nozīmē?

«Pie manis? Par manu sievu, Martre?...»

Meitas elpa apstājās. Roka taustidamās cēlās pie kakla, lai atsvabinātu elpu no pinekļa. Tad pēkšņā vārda iedegtā lielā laime uzliesmoja viņas krūtīs un kājas vairs nenesa ķermeni. Viņa iekrita ar seju vīra klēpī un klusēja.

Tulkojusi **Lonija Jēruma.**

«Tulevad jalle rasked ajad. Must surm ja venelane...» kōneles Hain. «Keegi ei oska nāha sinnapoole ööd. Ei tea, kuniks kellelgi päevi. Seni aga, kuni elame... kas ma ei jääks sinu juurde ja sina minu juurde?»

Ta ei saanud aru. Ta suu oli vait, ent silmad kūsissid: mida see tähendab?

«Üsna minu juurde? Minu naiseks, Martre...?»

Tüdruku hingamine peatus. Kobav käsi tõusis kaela juurde, päästma hingeõhku kammitsast. Siis plahvatas äkilisest sõnast süüdatud suur õnn ta rinnas ning jalgad ei kandnud enam ihu. Ta langes silmili mehe sülle ja oli üsna vait.

Lidija Koidula*)

DZIMTENES DZIESMA.

No dzimtenes tālu, kur piedzimu,
kur mīlas asaras raudāju:
te arī puķes tik bagāti zied,
bet dzimtenes dziesmu sirds viņām
dzied.

No dzimtenes tālu, te arī mirdz
un blāzmo tāles, ai rimsties sirds!
Kvēl saule spoži un vakarā riet,
bet dzimtenes dziesmu sirds viņai dzied.

No dzimtenes tālu, te katru brīd'
pār mani putni un mākoņi slīd.
Ai, laimīgie, viņi uz dzimteni iet,
un dzimtenes dziesmu šī sirds viņiem
dzied.

Kurp steidzies tu, dziesma! Vai zinu es to,
kurp allaž man dvēsele aizlido?
Ai, zinu, tik Ēstija, Ēstija tā,
tai pieder ik dziesma, ik asara.

Tulkojis **Jānis Žigurs.**

*) Sakarā ar dzejnieces 50 gadu nāves dienas atceri.

Lydia Koidula*)

ISAMAA LAUL.

Mu isamaalt kaugel, kus sündinud,
Kus armupisarar valanud.
Siin lilled kannavad õilmeid ka —
Üht eesti laulu neil laulan ma!

Mu isamaalt kaugel, seal kumavad
Ka koidupilved, — kuis säravad!
Päev lõunal läigib siin, õhtul ka —
Üht eesti laulu tall' laulan ma!

Mu isamaalt kaugel, siin lendavad
Ka linnud, pilved! Oh, õndsad nad!
Teil pea kas näha ehk kodu ka?
Üht eesti laulu neil' laulan ma!

Laul, kuhu sa tõttad? — Kas teada
mul?

Hing, hing, kus sa viibid? — Oh, tean
küll.

Mu Eestimaa, Eestimaa! Päev ei öö
Laul, nutt ja mõte sealt tagane.

*) Seoses luuletaja 50 aasta surmapäeva mälestamisega.

GRĀMATU GALDS ● RAAMATULAUD

Grāmata par igauņu rakstnieku.

Alfr. Kempe. «Igauņu rakstnieki». I. Eduards Vilde. «Loga» apgāds. 1936. g. 222 lpp.

Nesen iznākusi Alfr. Kempes sastādītā grāmata latviešu valodā «Igauņu rakstnieki», kuŗas saturā astoņu Eduarda Vildes stāstu tulkojumi un Ed. Vildes dzīves un darba apraksts.

Stāsts «Uz ļauna ceļa» ir Ed. Vildes pirmais darbs, uzrakstīts 1882. gadā, kad autoram bija tikai 17 gadi. Izlasot šīs 60 lapas puses, rodas jautājums: ar ko Kempe attaisno šī stāsta izvēli? Ievadā grāmatas sastādītājs pats atbild: «Lai rādītu Vildes rakstniecības darbības sākuma laikmetu.» Bet lasītājam pret to ir noteikti iebildumi. Šais 8 stāstiņos tikpat neredzam Vildes plašā literāriskā darba (pavisam ap 40 stāstu, 10 romānu un 3 lugas) attīstības gaitas, nerunājot nemaz par «pakāpenisku pāreju no laikmeta laikmetā», ko Kempe bijējis parādīt.

«Uz ļauna ceļa» latviešu lasītājam maz ko sniedz jau tādēļ vien, ka tur tēloti nevis igauņu cilvēki, kas mūs interesē un kuŗus tik maz pazīstam, bet gan krievi (Pustakovs, Ostrovskis, Fjodors, Olga) un viņu dzīve Pēterpilī. Bez tam, būdams autora pirmais darbs šīs stāsts nekādā ziņā nevar parādīt, cik liels meistars Vilde ir stāstā un novelē, bet var radīt lasītājā, kas nepazīst Vildes citu darbu, nepareizu iespaidu un ieskatu par lielo igauņu rakstnieku. Un tā vairs nevar izdzēst arī neaudzīe pārējie stāstiņi.

Tāpat nebija vajadzības izvēlēties romāni «Jaunsaimnieks Voltershausen», kas jau agrāk tulkota latviešu valodā un bija iespiesta «Mēnešrakstā». Mēs taču pazīstam tik maz no igauņu literatūras, kadēļ tad vēl šīs nevēlamais paralēlisms?

Vietums neapmierina arī Alfr. Kempes tulkojums. Ir lappuses, kur 8 rindās viens vārds atkārtojas 4 reizes (54. lpp.), tulkotājs lietā tādu nelatvisku formu, kā «no viņa tika uzturētas» (59. lpp.), atzīst par literārisku vārdu «izklārēšu» (86. lpp.) un c.

Citādi šīs grāmatas iznākšana pati par sevi būtu jāuzskata par ļoti apsveicamu, it īpaši tādēļ, ka autora nodoms ir šo darbu turpināt un izdot šādus pārskatus arī par citiem igauņu rakstniekiem, bet tas gan būtu pielaižams tikai ar noteikumu, lai turpmāk tulkojamie darbi būtu lietpratīgāk izvēlēti un iepazīstinātu latviešu lasītājus ar patiesi labāko un igauņiskāko, ko rakstnieks sniedzis, vadoties ne tikai pēc hronoloģijas, kā tas darīts Ed. Vildes grāmatā, bet gan ievērojot lasītāju mākslinieciskās prasības un interesi par kaimiņu tautu.

Grāmatas «Igauņu rakstnieki» iznākšana gan atkal pierāda, ka privātā iniciatīve bieži vien veic vairāk, nekā oficiālas antantes un sabiedriskas organizācijas, kas gan runā par šāda darba nepieciešamību, bet arī lieku reizi apliecinā, cik dibināts ir igauņu rakstnieka Ed. Hubela-Metsanurka ierosinājums viņa rakstā šinī pašā «Mēnešrakstā»

Raamat eesti kirjanikust.

Alfr. Kempe. «Eesti kirjanikud». I. Eduard Vilde. «Logs» kirjastus. 1936. a. 222 lhk.

Hiljuti ilmus Alfr. Kempe koostatud raamat läti keeles «Eesti kirjanikud», mis sisaldab Eduard Vilde kaheksa jutustuse tõlkes ja Ed. Vilde töö ja eluloo kirjelduse.

Jutustus «Kurjal teel» on Ed. Vilde esimene teos, kirjutatud 1882. aastal, mil autor oli ainult 17 aastat vana. Läbilügedes need 60' lehekülge, tekib küsimus, millega Kempe õigustab selle jutustuse valiku? Eessõnas vastab raamatu koostaja ise: «Et näidata Vilde kirjandusliku tegevuse alguse ajajärku». Kuid lugejal on selle vastu kindlad vastuväited. Neis 8 jutustuses ei näi meie siiski Vilde laialdase kirjandusliku loovtöö (kogusummas 40 jutustust, 10 romaani ja 3 näidendit) arenemiskäiku, sootuks kõnelemata järkjärgulisest üleminekust ajajärgust ajajärku, mida Kempe on tahtnud näidata.

«Kurjal teel» annab lätlasest lugejale väga vähe juba ainult sellepärast, et sääal pole kujutatud mitte eesti inimesi, kes meid huvitavad ning keda meie nii vähe tunneme, vaid venelased (Pustakov, Ostrovski, Fjodor, Olga), ja nende elu Peterburis. Pääle selle, olles autori esimene töö, see jutustis mitte kuidagi ei suuda näidata, kui suur meister on Vilde jutustustes ja novellides, kuid võib äratada lugejas, kes ei tunne Vilde teisi töid, ebaõige mulje ja mõtte selle suure eesti kirjaniku üle. Ning seda ei suuda enam kustutada ka need mõningad teised jutustised.

Samuti ei olnud vajadust valida novelli «Asunik Voltershausen», mis oli juba varem tõlgitud läti keelde ja ilmus «Kuukirjas». Meie tunneme ometi eesti kirjandust nii vähe, mispärast siis veel see ebasoovitav paralleelism?

Kohati ei rahulda ka Alfr. Kempe tõlge. On lehekülgi, kus kordub 8 reas üks sõna 4 korda (54 lhk.), tõlkija tarvitab sellist läti keelt rikkuvat vormi nagu «no vnja tika uzturētas» (59. lhk.), tunnistab literaarset sõna «izklārēšu» (86. lhk.) j. t.

Muide selle raamatu ilmumine oleks väga tervitav nähe, eriti sellepärast, et autor tahab seda tööd jätkata ja välja anda selliseid ülevaateid ka teiste eesti kirjanike kohta, kuid seda tohiks küll teha ainult tingimusel, et edaspidi tõlgitavad teosed oleksid asjatundlikumalt valitud ja tutvustaks lätlasist lugejaid tõesti parima ja eestipärasema, mida kirjanik pakub, lähtudes mitte ainult kromoloogiast nagu Ed. Vilde raamatus, vaid tähelepannes lugeja kunstinõudeid ja huvi naaberrahva vastu.

Raamatu «Eesti kirjanikud» ilmumine jällegi tõendab, et erainitsiativ jõuab saavutada segedasti palju rohkem, kui ametlikud antanted ja seltskondlikud organisatsioonid, kes küll räägivad sellise töö vajadusest, ning samuti jälle kord tõendab, kuivõrd põhjendatud on eesti kirjaniku Ed. Hubel - Metsanurga ettepanek «Kuukirja» käesoleva numbril kirjutises, et Latvia Presseühing ja Eesti

numurā, lai Latvijas Preses biedrība un Igaunijas Rakstnieku savienība uzņemtos sastādīt ik gadus to darbu sarakstu, kuru būtu jātulko vispirmas.

Bet kamēr abu tautu rakstniecības tulkošana vēl nav ieviesta pareizās un istās slieidēs, mums jā-saka paldies katram, kas vispār cenšas un pūlās šai lietā kaut ko darīt.

Lonija Jēruma.

Ārzemju igauņu mēnešraksts «Välis-Eesti».

Ārzemju igauņu biedrība jau 8. gadu izdod Rēvelē žurnālu «Välis-Eesti». Tas iznāk reizi mēnesī un izplatās visā pasaulē, kur vien atrodas kāda igauņu kolonija, kas savukārt iesūta mēnešrakstam ziņas par igauņu dzīvi ārzemēs. Tur atrodam rakstus, kas rakstīti zem Brazīlijas svelmainās saules, un rakstus, kas attēlo igauņu zelta meklētāju piedzīvojumus aukstās Sibīrijas zelta raktuvēs. Tur ir ziņas par tālajām igauņu kolonijām Austrālijā, Mongolijā, Meksikā, Kanādā un Ķīnā, bet arī tuvajām kaimiņu valstīm — Latvijai, Somijai, Lietuvai un Zviedrijai.

«Välis-Eesti» redakcija patiešām noorganizējusi savu darbību tik plaši, ka tā atrodas pastāvīgā kontaktā ar visiem tautiešiem ārzemēs, lai cik tālu tie arī nedzīvotu no tēvijas. Bez tam žurnāla lasītāji ir nevien sīki informēti par savu tautiešu dzīvi ārzemēs, bet saņem arī izsmēlošas ziņas par notikumiem Igaunijā.

Mūsu rīcībā ir tikai nedaudzki eksemplāri no dažiem gada gājumiem, bet jau no tiem var spriest, cik šī mēnešraksta saturs ir interesants un daudzpusīgs. To lasot katrs var iedomāties, kāda nozīme tam ir visu ārzemju igauņu vienošanā un ar kādu nepacietību no tēvijas šķirtie tautieši ik mēnesī gaida pastnieku to atnesam.

«Välis-Eesti» veic arī svētīgu tūrisma un savas zemes propagandas darbu. Tur atrodam plašus un saistošus rakstus par Igaunijas dabas skaistumu un tūristiem ieteicamo vietu aprakstus un uzņēmumus. Ārzemju igauņu mēnešrakstā atrodam gandrīz katrā lappusē ilustrācijas, kas rāda ainas no visdažādākām pasaules malām, sniedz igauņu organizāciju vadītāju fotogrāfijas un attēlus no ārzemju igauņu koloniju sabiedriskās un ikdienišķās dzīves u. t. t., kā arī Igaunijas svarīgāko notikumu skatus.

Mēs varam igauņus šī izdevuma dēļ tikai apskaut, jo mums nav šāda žurnāla, ne laikraksta, kas būtu visu pasaulē dzīvojošo latviešu centrs un saite.

Mēnešrakstu «Välis-Eesti» vada atbildīgais redaktors Ed. Riismans un redaktori — rakstnieks J. Jaiks, A. Nippaks un B. Tiido. Abonēšanas maksa ārzemēs 1 dolārs, bet Igaunijā, Latvijā, Somijā un Lietuvā 2,50 ig. kronas gadā. Redakcijas adrese: Tallinn, postkast 100.

L. J.

Iekšlietu ministrijas tūrisma biroja «Apskats».

Atbildīgais redaktors: Kārlis Vanags. Izdevējs: Iekšlietu ministrijas tūrisma birojs, Nr.Nr. 3—8 incl. 1936. g. 1. gads.

Cik no šiem redakcijai piesūtiem numuriem

Kirjanikkude Liit koostaks igal aastal nende teoste nimekirja, mida peaks tōlkima esimeses jārjekorras.

Kuid seni, kuni mōlema rahva kirjanduse tōlkimine ei ole veel juhitud õigetesse roobastesse peame ūtlema suure tānu, kōigile, kes ūldse pūiavad ja katsuvad selles asjas midagi teha.

Lonija Jeruma.

Väliseestlaste kuukiri «Välis-Eesti».

Välis-Eesti ūhing juba 8. aastat Tallinnas annab vālja ajakirja «Välis-Eesti». Ajakiri ilmub kord kuus ja ta ulatus on ūlemaailmline, kus aga leidub mōni eesti koloonia, milline omakorda saadab kuukirjale informatsiooni eestlaste elust vālistmail. Seal leiame artikleid, mis kirjutatud Brasiilia kōrvetavas pāikeses, ja kirjutisi, mis kujutavad eestlastest kullaotsijate elamusi jāise Siberi kulla-kaevandusis. Seal leidub informatsiooni kaugetest eestlaste kolooniaist Austrāalias, Mongoolias, Meksika, Kanaadas, Hiinas, kuid ka lāhedaist naabermaist — Lātitist, Soomest, Leedust ja Rootsisist.

«Välis-Eesti» toimetus tōepoolest on kujundanud oma tegevuse nii laiajooneliselt, et ta on pūisivas kontaktis kōikide eestlastega vālistmail, kui kaugel ka need ei asuks kodumaast. Peale selle ajakirja lugejad on mitte ainult peensustes infomeeritud endi kaasmaalaste elust vālistmail, vaid nad leiavad ka ulatuslikku informatsiooni sūndmūstest Eestis.

Meie kāsutuses on vaid vāhesed eksemplāarid mōningatest aastakāikudest, kuid juba neistki vōib otsustada, kui huvitav ja mītmekūlgne on selle kuukirja sisu. Seda lugesed igāuks vōib kujutada ette, millise tāhtsuse see omab kōigi vāliseestlaste ūhendamises ja millises rahutuses kodumaalt lahutatud eestlased iga kuu ootavad postimeest kuukirjaga.

«Välis-Eesti» teeb ka ūnnistusttoovāt turismi ja oma maa propagandatōōd. Sealt leiame laiaulatuslikke ja kūtkestavaid artikleid Eestimaa looduse ilust ja kirjeldusi ning ūlesvōtteid tūristele soovitatavest kohtadest. Vāliseestlaste kuukirjas peāegu igal lehekūljel leiame illustratsioone, mis kujutavad sūndmusi igast maailmakaarest, ūlesvōtteid eesti organisatsioonide juhatajaist, vāliseestlaste kolooniate seltskondlikust ja igapāevasest tōost jne., kui ka pilte Eesti tāhtsamaist sūndmusist.

Meie vōime eestlasi selle vāljaande pārast vaid kadestada, sest meil pole sellist ajakirja, ega ajalehte, mis oleks kōikide maakeral elavate lātlaste keskuseks ja sidemeks.

Kuukirja «Välis-Eesti» juhib vastutav toimetaja Ed. Riisman ja toimetajad — kirjanik J. Jaik, A. Nippak ja B. Tiido. Tellimishind vālistmail 1 dollar, kuid Eestis, Lātis, Soomes ja Leedus 2,50 Ekr. aastas. Toimetuse adress: Tallinn, postkast 100.

L. J.

Siseministeeriumi Turismibüroo «Apskats» (Ringvaade).

Vastutav toimetaja: Kārlis Vanags. Vāljaandja: Siseministeeriumi Turismibüroo Nr. Nr. 3—8 incl. 1936. a. I. aastakāik.

Kui palju neist toimetusele saadetud numbreist

redzams, tad Tūrisma biroja «Apskats» veic lielu propagandas darbu tādā nozarē, kuŗu lietas nesa-
prašanas dēļ līdz šim mūsu zemē uzskatīja par nie-
košanas, bet kas patiesībā pelna visplašāko ievēri-
bu, jo tūrisma, kā tas ārzemēs jau sen atzīts, ir
liela nozīme ne tikai iekšpolitiskā nacionālā ziņā,
bet viņam kā saimnieciskam faktoram ir liela
starptautiska nozīme.

Pateicoties tam apstāklim, ka Tūrisma birojs ir
Iekšlietu ministrijas iestāde, kuŗa var dot saistošus
mājienu organizācijām un padotām iestādēm, var
cerēt, ka tās ēnas puses un trūkumi tūrisma attī-
stībā, kādi atspoguļojas arī «Apskatā» ziņojumos
no vietām, tiks drīzā laikā novērsti. Uz trūku-
miem un pat piedauzībām, kādas, piemēram, jā-
pierz visu tūristu uzmanības centra, Latvijas
augstākā kalna — Gaiziņa apmeklētājiem, lielajā
dienas presē jau gadiem ilgi ir aizrādīts, bet uz la-
bo pusi nekas nebij grozījies.

«Apskatam», cerams, būs nenoliedzams svars
iekšzemes tūrisma veicināšanā.

Bet šajā pašā sakarībā var rasties jautājums,
vai viss iespējamais jau ir darīts, lai ārzemes tū-
ristiem atvieglotu Latvijas apmeklēšanu un vai ir
pietiekoši gādāts, lai vispirma kārtā tuvās kaimiņu
zemes būtu informētas par visu to, ko interesantu
un pievilcīgu viņās var redzēt? Te domāti vispir-
mā kārtā propagandas un informācijas izdevumi
ārzemniekiem saprotamā valodā.

Šis jautājums tāpat var zīmēties uz mums pa-
šiem, kā arī uz mūsu kaimiņiem. N.

nāhtub, siis Turismibüroo «Apskats» teeb suurt
propaganda tööd, alal, mida senini asja mitte mõist-
mise pärast meie maal peeti alpimiseks, kuid mis
tegelikult väärib kõigesuuremat tähelepanu, sest
turismil, nagu seda välismaal juba ammu tunnus-
tatakse, on suur tähtsus mitte ainult sisepoliitiliselt
rahvuslikus mõttes, kuid majandusliku tegurina on
sellel suur rahvusvaheline tähtsus.

Tānu asjaolule, et Turismibüroo on Siseministee-
riumi asutus, milline võib anda kehtivaid viipeid
organisatsiooniele ja alluvatele asutustele, võib
loota, et varjupooled ja puudused turismiarengus,
millised kajastuvad ka «Apskats» teadetes kohta-
delt, kõrvaldatakse lähemal ajal. Puudusi ja pahe-
sid millest näiteks, saavad kannatada kõige turistide
tähelepanu keskuse — Gaisina mäe külastajad, juba
aastaid tõstis esile suur päevaajakirjandus, küid
paremaks ei muutunud asi põrmugi.

«Apskats», loodetavasti, evib kahtlematu kaalu
siseturismi soodustamisel.

Kuid ühes sellega võib tekkida küsimus, kas on
juba kõik tehtud, mis oli võimalik, et soodustada
välismaa turistide Lāti külastamist, ja kas on
küllalt hoolitsetud, et esijoones lähedased naaber-
maad oleks informeeritud kõigest sellest, mida hu-
vitavat ja kütkestavat nad võivad näha? Siin on
mõeldud esmajoones propaganda ja informatsiooni
väljaanded väljamaalastele mõistetavas keeles.

See küsimus samahästi võib puudutada meid,
kui ka meie naabreid. N.

C H R O N I K A ● K R O O N I K A

Igaunijas-Latvijas-Lietuvas Sadarbības biroja
prezīdijš šāds:

Priekšsēdētājs prof. A. Piips, biedrs inženiers A.
Uessons un sekretārs V. Avasalu. Biroja ad-
rese: Tallinn, Pikk tänav 6. Tāl. 432-15.

Eesti-Lāti-Leedu koostöobüroo presiidium on
järgmine:

esimees prof. A. Piip, esimehe abi insener A.
Uesson ja sekretär V. Avasalu. Büroo ad-
ress: Tallinn, Pikk tänav 6. Tel. 432-15.

Latvijas un Igaunijas žurnālisti viesojas Lietuvā.

Sekojoš Lietuvu žurnālistu savienības aicinā-
jumam, 15. un 16. augustā Lietuvu apciemoja Lat-
vijas un Igaunijas preses biedrību ekskursija, no
katras valsts 10 personas, kuŗas iepazīstināja, bez
galvas pilsētas, arī ar provinci, kurp bija sarī-
kots apkārtceļojums pa Lietuvu.

Igaunijas-Latvijas-Lietuvas teātru sadarbība.

Baltijas valstu teātru direktoru konferencē
Rīgā apsprieda kopdarbības iespējas starp Lat-

Eesti ja Latvia ajakirjanikud käisid Leedus.

Leedu ajakirjanike liidu kutsel külastasid 15. ja
16. augustil Leedut Eesti ja Latvia ajakirjanike
liitude 10-mehelised ekskursioonid, kellele võimal-
dati tutvumine peale pealinna ka Leedu provint-
siga. Selleks korraldati neile pikem ringreis piki
Leedut.

Eesti-Lāti-Leedu teatrite koostöö.

Balti riikide teatri direktorite konverentsil arutati
koostöö võimalusi Latvia ja Leedu teatrite ja oope-

vijas un Lietuvas teātriem un operām. Starp citu, pārrunāja arī kopēja teātra žurnāla izdošanu Latvijai, Igaunijai un Lietuvai. Žurnāls iznāktu franču valodā. Tālāk ierosināja Baltijas valstu teātra izstādes rīkošanas jautājumu. Šādu izstādi varētu sarīkot jau nākamajā gadā Rīgā, dziesmu svētku laikā. Ar Nacionālās operas direktoru Poruku apsprieda solistu, baleta mākslinieku, dirigentu tāpat arī nošu un cita materiāla apmaiņu.

Baltijas radiofonu kopdarbība kļuvusi ciešāka.

Baltijas valstu radiofonu kongress notika Kauņā, 12. septembrī. Trīs darba sēdes notika galvenokārt uz pagājušā gada Rīgā sastādītā protokola pamata. Mākslinieku apmaiņas lietā nolēma, ka Baltijas valstu radiofoni savstarpēji apmainīs katru mēnesi vienu mākslinieku. Katru mēnesi sniegs arī visiem radiofoniem kopēju koncertu. Ievadvārdus koncertam teiks tās valsts valodā, no kurienes notiek pārraidīšana, un franču valodā.

Darba vienkāršošanai nolēma, ka ar ārzemju radiofoniem uzturēs sakarus Baltijas valstu vārdā tikai viens radiofons, proti tas, kuŗa valsti tai gadā notiek gadskārtējais radiofonu kongress. Šogad sakarus uzturēs Lietuva, bet nākošajā gadā kongresu sasauks Rēvelē un tad sakaru uzturēšanu nāksies izdarīt Igaunijas radiofonam. Nākošais kongress notiks vienā laikā ar jaunās raidstacijas atklāšanu Tūri.

No Kauņas kongresa dalībnieki devās uz Klaipeņu, kur atklāja Lietuvas jaunā radiostaciju.

Lietuvas-Igaunijas biedrība Kauņā

projektē izdot brošūru lietuviešu valodā par Igauniju, kas sniegtu pārskatu par igauņu brīvības cīņām un Igaunijas saimniecisko stāvokli. Tuvākā laikā paredzēts atklāt nodaļas Šauļos un Mariampolē. Jaunajā valdē ievēlēja Vileiši, Šalkovsku, Sniekuvieni, Brasaiti un Dr. Geruti.

Igaunu, latviešu un lietuviešu sadarbība Amerikā.

Baltijas biedrība Ņujorkā, kas uzņēmusies radīt ciešas draudzības saites starp Amerikā dzīvojošiem latviešiem, igauņiem un lietuviešiem, sarīkoja Ņujorkā Baltijas koncertu-balli, kuŗā piedalījās ap 700 cilvēku, un Amerikā dzīvojošo Baltijas mākslinieku izstādi. Koncerts-balle nacionāliem karogiem greznotā zālē izvērtās par lielisku un jūsmīgu notikumu. Priekšnesumos bija tautas dziesmas, un starp svētku dalībniekiem izveidojās draudzīgas attiecības.

Mākslas izstādē, ko vadīja igauņu mākslinieks Andrējs Vinters, bija izstādītas 120 gleznas, kuŗa autori 16 igauņu, latviešu un lietuviešu mākslinieki. Vinters ir no viņiem pazīstamākais un saņēmis par vienu savu gleznu Amerikas izstādē 1000 dolāru lielu prēmiju.

Baltijas valstu biedrības mērķis ir radīt draudzīgas attiecības starp Baltijas tautu piederīgiem

rite vahel. Muuseas arutati ka ūhise teatriajakirja vāljaandmise kūsimust Latviale, Eestile ja Leedule. Ajakiri ilmuks prantsuse keeles. Edasi tōsteti ūles Balti riikide teatrināituse korraldamise kūsimus. Sellist nāitust vōidaks korraldada juba tuleval aastal Riias laulupeo puhul. Latvia Rahvusoooperi direktori Porukiga arutati solistide, balletikunstnike, dirigentide ja samuti ka nootide ja muu materjali vahetamist.

Balti ringhāālingute koostōd tihendati.

Balti riikide ringhāālingute kongress peeti 12. okt. Kaunases. Kolm tōōkoosolekut toimusid peamiselt eelmise aasta kongressil Riias koostatud protokoli alusel. Vahetuskunstnike asjus otsustati, et Balti ringhāālingud vahetavad eneste vahel iga kuu ūhe kunstniku. Iga kuu antakse ka kōigile ringhāālingutele ūks ūhine kontsert. Sisesejuhatused kontsertidele ūteldakse selle maa keeles, kust tuleb ūlekanne, ja prantsuse keeles.

Tōō lihtsustamiseks otsustati, et vāļismaade ringhāālingutega peab Balti riikide nimel sidet iga aasta ainult ūks ringhāāling ja nimelt see, kelle pinnal peetakse iga-aastane ringhāālingute kongress. Tānavu jāāb sidepidajaks Leedu, kuna tuleval aastal peetakse kongress Tallinnas ja sidepidamine jāāb Eesti ringhāālingule. Jārgmine kongress peetakse ūhel ajal uue raadio saatejaama avamisega Tūiril.

Kaunases tōitsid kongressi liikmed Klaipedasse, Leedu uue saatejaama avamisele.

Leedu-Eesti ūhingu Kaunases

kavatseb vālja anda leedukeelse broshūiri Eesti kohta, mis annaks ūlevaate Eesti vabadussōjast ja Eesti majandusikust seisukorrast. Lāhemal ajal avatakse ūhingu osakonnad Shaulis ja Mariampolis. ūhingu uude juhatusse valiti Vileishis, Shalkauskas, Sniekuviene, Basaitis ja Dr. Gerutis.

Eestlaste, lātlaste ja leedulaste koostōd Ameerikas.

Balti ūhingu Nev-Yorgis, mis vōtnud endale ūlesandeks luua tihedat sōprussidest Ameerikas elutsevate lātlaste, eestlaste ja leedulaste vahel, korraldas Nev-Yorgis suure Balti kontsert-balli, millest vōttis osa 700 inimest, ja Ameerikas elavate Balti kunstnikkude nāituse. Kontsert-ball rahvuslippudega kaunistatud saalis kujunes suurejooneliseks ja liigutavaks sōprusmeeleavalduseks. Kanti ette rahvalaule ja rahvaviise ning kooslijate vahel tekkis tihe sōbralik lābisaamine.

Kunstināitusel, mis toimus eestlastest kunstniku Andres Vinteri juhatusel, oli vālja pandud umbes 120 pilti 16 kunstnikult, eestlastelt, lātlastelt ja leedulastelt. Vinter ise on neist tuntuim ning saanud ūhe oma pildi eest Ameerika nāitusel 1000-dollari suuruse preemia.

Balti ūhingu sihiks on ka tiheda sideme loomine Balti riikidest pōlvnevate isikute ja ameerik-

un amerikāņiem, informēt Ameriku par Baltijas valstu kultūrālo attīstību un padziļināt savstarpējās saimnieciskās un kultūrālās attiecības.

Biedrības locekļu skaitā ir arī vietējo Baltijas valstu oficiālie pārstāvji — ģenerālkonsuļi un sūtni, tāpat vietējo Baltijas tautu vadošās personas. Ik mēnešus notiek sapulce, un izveidojušies jau tik cieši sakari, ka projektē dibināt Baltijas klubu Ņujorkā. Tuvākā laikā iznāks arī Baltijas biedrības gada grāmata, kurā būs sīka informācija par Baltijas valstīm un viņu tautu dzīvi.

Otrais Baltijas tautu tuvināšanas kongress

notika š. g. 20. un 21. septembrī Kauņā, piedaloties 40 Latvijas un 25 Igaunijas pārstāvjiem.

Referātus nolasīja šādu: A. Merķis par sadarbības biroja darbību, profesors Jonina par kauju pie Saules, docents J. Bērziņš par Lietuvas ietekmi Livonijā Lietuvas - Polijas valdīšanas laikmetā, profesors P. Tarvels par Baltijas valstu ārējo kultūrālo orientāciju un redaktors O. Nonācs par jaunatnes apmaiņu.

Pēc referātiem pieņēma šādu apvienojošu rezolūciju: «Otrais igauņu, latvju, lietuvju tuvināšanas kongress Kauņā konstatē, ka notecējušā gadā Baltijas tautas ir rādījušas pārliecinošu mierīgas savstarpējas un starptautiskas kopdarbības piemēru, padziļinādamas savstarpējo kultūrālo sadarbību par labu mieram kā brīvu tautu laimes un labklājības pamatam. Vēloties arī iet tālāk pa šo ceļu, Baltijas tautām ir visiem spēkiem jācenšas stiprināt ciešāku savstarpēju kopdarbību un saskaņu visās valsts, kultūrālās un saimnieciskās dzīves nozarēs.

Sevišķa vērība pievēršama jaunai paaudzei, kurai jābūt sagatavotai ar vēl lielāku enerģiju turpināt tik sekmīgi ievadīto Baltijas tautu tuvināšanas darbu».

Latvijas-Igaunijas Biedrības

pēdējā valdes sēdē š. g. 21. oktobrī, starp citu, nolēma griezties pie sadarbības biroja prezidija Rēvelē ar priekšlikumu jautājumu par vizām satiksmē starp trim Baltijas valstīm likt uz dienas kārtības trešajā Baltijas tautu kongresā, kurš notiks nākošu vasaru Rēvelē.

Par sadarbības biroja locekli no Latvijas bez M. Antona nozīmēja O. Nonāci.

Jaunievlētā latviešu-lietuviešu tuvināšanās biedrības valde

amatus sadalījuši sekojoši: par priekšsēdi paliek līdzšinējais — Kauņas pilsētas galva A. Merķis, vicepriekšsēži — J. Vanagas-Simonaitis un J. Makauskas, sekretāre — I. Andrulyte, kasīere — Sakevičius un locekļi — S. Bitautas un Zigelis. Bez tam par pārstāvjiem latviešu-lietuviešu-igauņu sadarbības biroja izraudzīti Merķis un Andrulyte.

Latvijas mākslas izstādi

Rēveles Mākslas namā atklās 18. novembrī. Izstādi būs apmēram 160 darbi, kurus izmeklējusi attiecīga komisija Rīgā un kas sniegs pārskatu par

laste vahel, Ameerika informeerimine Balti riikide kultuurilisest arengust ja majanduslike ning kultuuriliste sidemete vastastikune tihendamine.

Ūhingusse kuuluvad ka kohalikud Balti riikide ametlikud esindajad, peakonsulid ning saadikud, samuti kohalikkude rahvuslikkude seltside juhtivad jõud. Iga kuu tullakse kokku koosolekuks ja omavaheline side on niivõrd kõvenenud, et plaanitsetakse Balti klubi loomist Nev-Yorki. Lähemal ajal ilmub ka Balti liidu esimene aastaraamat, millesse mahutatakse mitmesugune informatsioonimaterjal Balti riikide ja nende elu üle.

Teine Balti rahvaste lähendamiskongress

leidis aset käesoleva aasta 20. ja 21. septembril Kaunases, 40 Läti ja 25 Eesti esindaja osavõtul.

Referaate lugesid: A. Merķis koostöobüroo tegevusest, professor Jonina Saule lahingust, dotsent J. Bērziņš Leedu mõjutustist Livoonias Leedu - Poola valitsuse ajal, professor P. Tarvel Balti riikide kultuuri välisorientatsioonist ja toimetaja O. Nonats noorsoo vahetusest.

Peale referaatide võeti vastu järgmine ühine resolutsioon:

«Teine eesti, läti, leedu lähendamiskongress Kaunases konstateerib, et möödunud aastal Balti rahvad on olnud veenvaks rahuliku omavahelise ja rahvusvahelise koostöö näiteks, süvendades vastastikust kultuurilist koostööd, vabade rahvaste õnne ja õitsengu aluse — rahu kasuks. Soovides edaspidigi jätkata sama teed, Balti rahvad peavad kõigest väest püüdma kõvendada vastastikust koostööd ja kooskõla kõikides riigi kultuurilistes ja majanduslikes alades.

Erilist tähelepanu peab pöörama noorsoole, kes peab olema ettevalmistatud veel suurema energiaga, et jätkata nii saavutusrikkalt algatatud Balti rahvaste lähendamistööd.»

Läti-Eesti Ūhingu

viimane juhatuse koosolek k. a. 21. oktoobril muuseum otsustas pöörduda koostöobüroo presiidiumi poole Tallinnas ettepanekuga võtta kolmanda Balti rahvaste kongressi (mis leiab aset Tallinnas tuleval suvel) päevakorda küsimus viisadest kolme Balti riigi omavahelises liiklemises.

Koostöobüroo liikmeks Lätist, peale, M. Antoni, nimetati veel O. Nonats.

Uus läti-leedu lähendamise seltsi juhatus

on jaotanud kohad järgmiselt: esimees jääb endine — Kaunase linnapea A. Merķis, abiesimehed — J. Vanagas-Simonaitis ja J. Makauskis, kirjatöimetaja — I. Andrulyte, laekahoidja — A. Sakevičius ja liikmed — S. Bitautas ja Žygelis. Peale selle esindajais läti-leedu-eesti koostöobüroosse valiti A. Merķis ja I. Andrulyte.

Läti kunsti näitus

algab 18. novembril Tallinna Kunstihoones. Näitusele pannakse välja umbes 160 tööd, mis välja valitud Riias sellekohase komisjoni poolt ja mis

Latvijas mākslu. Par Latvijas mākslas izstādes patroniem ir Latvijas valsts prezidents **Dr. K. Ulmanis** un Igaunijas valsts vecākais **K. Pāts**. Goda komitejā ieiet abu valstu ārlietu- un izglītības ministri, abu valstu sūtņi Rīgā un Rēvelē. Bez tam pastāv vēl rīcības komiteja, kuŗas uzdevums ir izstādes tiešo sarīkošanas darbu izpildīšana. Par izstādes galveno komisāru ir Latvijas mākslas akadēmijas prof. **V. Purvītis**, kuŗš Igaunijā labi pazīstams un agrāk darbojies arī Rēvelē.

Latvijas mākslas izstādi atklās valsts vecākais **K. Pāts**, un uz atļāšanu ieradīsies arī Latvijas izglītības ministrs prof. **A. Tentelis**. Izstāde būs atvērta līdz 18. decembrim.

Tie paši Latvijas mākslas darbi pirms tam bija izstādīti Helsinkos, kur guva dzīvu uzmanību.

annab ūlevaate Lāti kunsti kohta. Lāti kunstināituse patroonideks on Lāti riigi president **Dr. K. Ulmanis** ja Eesti riigivanem **K. Pāts**. Aukomiteesse kuuluvad mōlema maa välis- ja haridusministrid, mōlema maa saadikud Riias ja Tallinnas. Peale selle on veel korraldav komitee, kelle ūlesandeks on nāituse otseste korraldustōode lābiviimine. Nāituse peakomissariks on Lāti kunstiakadeemia prof. **V. Purvītis**, kes Eestis hāsti tuntud ja tōotanud varemalt ka Tallinnas.

Lāti kunstināituse avab riigivanem **K. Pāts**, ja avapāevaks saabub kohale ka Lāti haridusminister prof. **A. Tentelis**. Nāitus jāāb avatuks kuni 18. detsembrini.

Sama Lāti kunstināitus esines varemalt Helsingis, kus sai elava tāhelepanu osaliseks.

Latvijas-Igaunijas biedrības mēnešraksts iznāk četras reizes gadā. Mēnešraksta gada abonements Latvijā, Igaunijā un Lietuvā Ls 2.—, citās zemēs Ls 3.—. Atsevišķa burtņica maksā Ls 0,50. Redakcijas adrese: Rīgā, Marijas ielā 35, dz. 6. Telef. 28960. Izdevniecības, ekspedīcijas, pasūtījumu un naudas pārvedumu adrese: Latvijas-Igaunijas b-bas mantzinim V. Ivaska kungam, Šķūņu ielā 16, «Petcholca» kant. Tālr. 23066 u. 23062. Latvijas-Igaunijas b-bas adrese: Rīgā, Skolas ielā 13, dz. 3.

Lāti-Eesti ūhingu kuukiri ilmub neli korda aastas. Kuukirja tellimishind aastas Lātis, Eestis ja Leedus Ls 2.—, teistes maades Ls 3.—. Ūksik vihik maksab Lātis Ls 0,50. Toimetuse adress — Rīgā, Marijas ielā 35, dz. 6. Tel. 28960. Vāljaandja, talituse, tellimiste ja rahasaadetiste adress: Lāti-Eesti ūhingu laekahoidjale hārra V. Ivaskile, Šķūņu ielā 16, «Petcholc» kontoris. Telef. 23066 ja 23062. Lāti-Eesti ūhingu adress: Rīgā, Skolas ielā 13, korter 3.

Izdevēja: Latvijas-Igaunijas biedriba. Atbildīgais redaktors: Otto Nonācs

Grāmatspiestuves A.-S. „Rota“ Rīgā, Blaumaņa ielā Nr. 38/40. — 3627

Latvijas cukurs tiek ražots jau pārpilnībā. Tāpēc cukura patēriņš aug Latvijā un palielinājas cukura eksports

uz Igauniju
Valsts cukura monopola pārvalde

Lāti suhkrut toodetakse juba külluses. Seepārast kasvab suhkru tarvitus Lātis ning tōuseb suhkru eksport

E e s t i s s e
Riigi suhkrumonopoli peavalitsus

Dzeriet RĪGAS alusdarītavu

ILĢECIEMS

KYMMELS

TANHEIZERS

KUNCENDORFS

LIVONIJA

kvalitātes alu

KEMERI

Latvijā stiprākais sērūdēns un joda — sēra bagātās dūņas. Darbojas visu gadu

Izcili panākumi reumatisma, nervu sāpju, locītavu-, sieviešu slim. un neauglības ārstēs; labi panākumi sirds-, asinsvadu-, kuņģa, zarnu-, aknu-, vielu maiņas (aptaukošanās, cukura slim. u. t. t.), augšējo elpošanas organu iekaisumu, kā arī vispārēja saguruma, nervozitātes dziedēšanā. Moderni izmeklēšanas un ārstēšanas aparāti. Dušas. Inhālācija. Zarnu skalošanas peldes. Ārstēšana ar diētu. Bibliotēka, lasītava, mūzika, sports. Lielisks parks. Lēta dzīve. Ideāla atpūtas vieta, sevišķi noderīga «week - end'a» pavadīšanai. Valsts darbiniekiem, lauku iedzīvotājiem likumīgie atvieglinājumi. Ātra un ērta dzelzceļu satiksme. Garāža.

Visas ziņas pieprasīt — sēravotu iestādē Kemeris, tālr. 7, viesnīca tālr. Nr. 101, 102, 103, R ī g ā, Brīvības ielā 24, dz. 3, tālr. 30555.

KEMERI

Tugevaim vāvlivesi Lātis ja joodvāvli rikas muda. T ö ö t a b a a s t a l ā b i

Silmapaistvad tagajārjed reuma-, neuralgia- (ischias), luuliikmete-, naistehaiguste- ja lapsetuse arstimises; head tagajārjed sūdame-, veresoonte-, mao-, soolte-, maksahaiguste-, ainevahetuse- (rasvumise, suhkruhaiguse jne.), ūlemiste ōhutorude pōletiku-, kui ka ūldise nōrkuse ja nārvilisuse ravimises. Moodsad lābiuurimis- ja raviaparaadid. Dušs. Inhalatsioon. Soolte loputuse vannid. Ravimine dieediga. Raamatukogu, lugemissaal, muusika, sport. Suurepārane park. Odav āraelamine. Ideaalne puhkepaik, eriti kōlbulik «week-end'i» mōōda saatismeks. Riigiteenijaile, maaelanikele seaduslikud soodustused. Kiire ja mugav raudteeūhendus. Garaaž.

Kōiki teateid nōuda — vāavliveesatutes Kemeris, tel. 7, hotelli tel. Nr. 101, 102, 103; Riias Brīvības tān. 24 kort. 3, tel. 30555.

Superfosfātfabrika

Milgrāvī pie Rīgas, A|S.

Kantoŗa tēl. 32848